Editura pentru Literatură Universală

Romanul **I n v i d i e** al lui Iuri Oleşa a fost scris în 1927 şi s-a bucurat la timpul său de un mare succes. Datorită calităţilor sale artistice deosebite această lucrare nu şi-a pierdut nici pînă azi valoarea, ba dimpotrivă poate fi considerată foarte „modernă“.

Reluînd simbolul fraţilor despărţiţi de revoluţie, atît de des întîlnit în literatura sovietică a anilor 1920—30, autorul îl plasează însă nu în anii de război, ci în perioada n.e.p.-ului.

Prin împletirea continuă a două planuri: cel real şi cel închipuit, „visat“... prin minuţioasa analiză psihologică, ce-l atestă pe autor şi ca pe un ucenic a lui Tolstoi, Dostoievski, Cehov, romanul **I n v i d i e** se încadrează printre cele mai valoroase lucrări ale literaturii sovietice.

Lei 3,50

1

Iuri Oleşa

I n v i d i e

Iuri Oleşa

Invidie

Colecţia Meridiane

Desenul copertei: *Mircea Dumitrescu*

Din volumul
ЮРИЙ ОЛЕША
ИЗБРАННЫЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ
Гослитиздат 1956

Iuri Oleşa

Invidie

Traducere de
Marcel Gafton şi *M. Cardaş*

Prefaţă de *Mihai Novicov*

Editura pentru Literatură Universală

Bucureşti — 1966

Scris cu aproape patruzeci de ani în urmă (a fost publicat pentru prima dată în 1927 în revista *Krasnaia Novi*), foarte citit la timpul său (deşi n-a apucat să fie tradus şi în româneşte, a fost totuşi recenzat la noi în două rînduri, în *Adevărul literar şi artistic* şi în *Cuvîntul liber*, pe baza unor traduceri franţuzeşti care circulau atunci), romanul *Invidie* al lui Iuri Oleşa (1899—1960) va fi receptat probabil de unii critici ca o operă artistică foarte „modernă". În primul rînd pentru puţinătatea elementelor de intrigă în sensul tradiţional al cuvîntului. De altfel, nedumerit şi enervat că atîţia oameni îl admiră pe Dumas, socotindu-l „un maestru al intrigii", în nişte însemnări scrise curînd după apariţia romanului, Oleşa îşi afirma fără echivoc profesia de credinţă: „Aşa-numita intrigă nu face parte din însuşirile capabile să ridice valoarea unei opere literare. Dimpotrivă, majoritatea lucrărilor cu intrigă sînt de un nivel excepţional de scăzut din punct de vedere al limbii, gîndirii, ideii."

Invidie e greu de povestit. Romanul începe şocant: „Dimineaţa, la closet, (el) cîntă". Constatarea îl irită pe Kavalerov, un tînăr intelectual ratat, în numele căruia se deapănă naraţiunea în partea întîi. Dar aventurile lui Kavalerov, în sine, cu greu ar putea alimenta o proză epică. Incapabil de o activitate organizată şi consistentă, trăind

din expediente şi visînd zadarnic un drum către glorie, pe care să nu întîlnească nici o barieră, Kavalerov, ca atîţia alţii de teapa lui, caută alinarea în alcool. După un chef cu scandal e dat afară dintr-o berărie. Se prăbuşeşte în stradă. Din milă e cules din rigolă de Andrei Babicev, fost revoluţionar ilegalist, fost ocnaş, în prezent conducător al unei mari întreprinderi socialiste, care se ocupă cu alimentaţia publică. Babicev însă ne obligă la o digresiune.

Invidie e suprasaturată de simboluri ca, de altfel, întreaga literatură sovietică a anilor 1920—1930. Iar dintre simbolurile cele mai frecvente trebuie menţionat cel al *fraţilor despărţiţi de revoluţie*. Îl întîlnim la F. Gladkov, I. Babel, M. Şolohov, L. Leonov, A. Tolstoi, K. Treniov, B. Lavreniov şi atîţia alţii. Lupta de clasă a împărţit ţara în două cum ar tăia un cuţit (cuţitul istoriei) o imensă bucată de pîine. Cuţitul a acţionat implacabil tăind totul în calea sa : oraşe, sate, familii, prietenii, iubiri. Andrei Babicev are şi el un frate care-l duşmăneşte — Ivan, tot un ratat, dar aparţinînd unei generaţii mai vîrstnice decît Kavalerov. Chipul lui Ivan Babicev conduce la interpretări şi apropieri variate.

În primul rînd, fraţii au fost la început trei. Dar cel mai mare — Roman — aderase la o organizaţie revoluţionară teroristă. A fost arestat şi executat. Sfîrşitul lui tragic a determinat două reacţii diametral opuse : Andrei a devenit bolşevic, iar Ivan a ajuns la concluzia că un „mucenic" în familie ajunge cu prisosinţă ; considerîndu-se prea simţitor, Ivan s-a lăsat înghiţit de boemă.

Tatăl celor trei fraţi a fost un aspru şi pedant intelectual rus — director de liceu şi latinist pe deasupra. Dar din rîndurile intelectualităţii au ieşit şi apostolii narodnicismului. Jertfa lor năprasnică şi inutilă a stîrnit reacţii diferite. Unii s-au încrîncenat şi au găsit calea marxismului revoluţionar. („Noi vom merge pe un alt drum", spunea la 16 ani viitorul cîrmaci al celei mai mari revoluţii din lume.) Alţii s-au speriat, li s-a făcut milă de ei şi au început să se tînguie : „Totul e în zadar ! Să ne vedem de treburile noastre..." Renegatul rus nu putea fi cinic pur şi simplu, ca arivistul din opera lui Balzac, ci trebuia să „justifice" pînă şi dreptul său de a nu face nimic. De aceşti ideologi ai dezertării şi-a bătut joc cu amărăciune Cehov, cu mînie Gorki... Ivan Babicev se vrea şi el profet. În atmosfera nep-ului, în restaurantele de la periferia Moscovei, circulă chiar legende despre „predicile" lui antisovietice.

Aşadar încă „un om de prisos", cum o remarcase încă în 1935 recenzentul revistei *Cuvîntul liber*. Despre această revenire în literatură a „oamenilor de prisos" (epitetul a fost dat de criticii democraţi-revoluţionari seriei de personaje care au dominat literatura rusă de la Oneghin la Oblomov) s-a scris în critica marxistă încă la începutul secolului nostru. Articolul lui Vorovski despre Cehov se intitulează chiar *Oameni de prisos*. Şi Gorki a scris despre eroii lui Cehov ca de nişte neputincioşi, condamnaţi de istorie. Iar Gorki însuşi i-a stigmatizat în *Micii burghezi*, *Viligiaturiştii*, *Copiii soarelui*, *Barbarii*. Ce-au devenit „oamenii de prisos" după revoluţie ? Răspunsul îl găsim, într-o oarecare măsură, în romanul lui Iuri Oleşa, urmărind zbaterile lui Ivan Babicev şi Kavalerov.

Pe ce bază pot fi încadraţi în aceeaşi categorie tipologică figuri atît de deosebite ca Evgheni Oneghin şi Verşinin, să zicem, Peciorin şi unchiul Vanea, Rudin şi Piotr Bessemenov, Oblomov şi Protasov ? Un dandi bolnav de splin, un răzbunător demonic, un apatic incorigibil, un „cavaler pentru o oră", un Don Quijote provincial ?... Ce le este comun totuşi ? Necesitatea organică de a se consola pentru viaţa lor ratată. Nici unul din ei nu poate trăi fără să-şi facă procese de conştiinţă. Trebuie să se justifice — cu tot dinadinsul, oricum, dar să se justifice. Unchiul

Vanea nu-i poate ierta cumnatului său, profesorul Serebriakov, nu faptul că este aşa cum este, ci că, venind la moşie şi dezvăluindu-se a fi o nulitate, Serebriakov l-a frustrat pe el, pe unchiul Vanea, de o iluzie... Pînă acum, muncind pentru profesor, credea că indirect serveşte ştiinţa... Dar acum ? Capacitatea personajelor ruseşti de a crea drame din ele însele este literalmente uluitoare. Orice semn al neputinţei e transformat într-un subiect de tragedie. Vrea să pozeze în erou tragic şi Ivan Babicev, dar vremurile s-au schimbat...

În *Invidie* simbolul fraţilor despărţiţi de revoluţie nu mai este plasat în mediul care l-a generat; fraţii nu se mai înfruntă pe cîmpul de bătălie, ca în romanul *Călăreţii* lui Ianovski, nu se urmăresc cu înverşunare pentru a se răzbuna ca la Şolohov, Babel sau Leonov. Războiul aparţine acum trecutului. Reconstrucţia economică, nep-ul au generat alte preocupări. Fostul ostaş Andrei Babicev visează — „Cetvertak-ul". Textual cuvîntul ar trebui să fie tradus prin 25 copeici, de la *cetvert* — un sfert, adică un sfert de rublă. Odrasla preferată a lui Andrei Babicev este deci o uzină, un fel de combinat culinar, care va produce prînzuri bune şi ieftine. Poezia lui Babicev e munca lui, avînd ca scop uşurarea vieţii constructorilor socialismului, ieftinirea traiului. El debordează de entuziasm, molipsindu-i şi pe cei din jur, cînd i se aduce un sortiment nou de salam, excelent la gust, dar şi mai ieftin cu 15 copeici la kilogram. Despre noua marfă el se exprimă înduioşător: *krasaviţa,* adică „e răpitoare". Dar asta înseamnă că Andrei Babicev e şi practician. Şi tocmai asta nu-i pot ierta nici fratele său Ivan, nici Kavalerov.

Astfel, prin sistemul său de simboluri şi metafore, Iuri Oleşa ne introduce în miezul unor dezbateri care — lucru semnificativ ! — nu şi-au pierdut nici pînă azi actualitatea. Şi azi ideologii anticomunismului folosesc printre alte argumente şi pe acela potrivit căruia o prea riguroasă „reglementare" a activităţii umane în socialism ar conduce la uscăciune sufletească. Activitatea practică, planificată ar fi incompatibilă cu poezia. În *Invidie* Ivan Babicev se recomandă şi el ca un campion al sentimentelor din trecut. Puţin „afumat" el declară la miliţie: „...omul nou învaţă să dispreţuiască simţămintele străvechi proslăvite de poeţi şi chiar de muza istoriei. Ei bine, vreau să organizez o ultimă paradă a acestor simţăminte." Ivan Babicev, ca toate personajele lui Iuri Oleşa, se exprimă metaforic: „...se întîmplă ca un bec să se stingă subit. A ars, veţi spune dumneavoastră. Dar dacă zgîlţîi bine becul, el se reaprinde şi va mai arde un timp..." „...aş vrea să zgîlţîi inima epocii care a ars..." Un alt simbol care-l însoţeşte pe Babicev e *perna,* o imensă pernă galbenă... Pînă şi în imaginarul duel victorios cu fratele nesuferit Andrei, episod încadrat în roman ca un basm pe care Ivan îl povesteşte lui Kavalerov, „predicatorul" apare pe tribună trăgînd o enormă pernă după el. Ivan se recomandă a fi „regele pernelor" şi-l acuză pe Andrei că prin „Cetvertak-ul" său distruge confortul căminelor familiale. „Nu te-atinge de pernele noastre ! ţipă el isteric. Şi nu ne chema ! Nu încerca să ne ademeneşti, să ne ispiteşti ! Ce ne poţi oferi în schimbul ştiinţei noastre de a iubi, a urî, a spera, a plînge, a compătimi şi a ierta ? Iată o pernă. E stema noastră. Stindardul nostru..." Ivan visează că a inventat o maşină — Ofelia — care distruge toate maşinile. „«Cetvertak-ul» s-a prăbuşit..." Înainte de a-şi da duhul, Andrei se roagă smerit: „Lasă-mă să-mi pun capul pe pernă".

Ne-am mai referit în treacăt la intonaţia „modernă" a romanului. Ea se concretizează între altele şi printr-o împletire continuă a două planuri: cel „real" şi cel închipuit, „visat". Aruncaţi din trenul istoriei, Kavalerov şi Ivan Babicev sînt organic refractari la tot ce este realitatea

consistentă; ca să poată avea satisfacţii ei trebuie să-şi creeze, ca o compensaţie, o realitate imaginată, născută din ei, care se materializează fie în închipuirile lor, fie în visuri, halucinaţii, himere. Stilistic continua întrepătrundere între naraţiune şi jocul fanteziei se cimentează printr-o anumită extravaganţă metaforică, prin animarea lucrurilor, care participă astfel la transformarea lumii de coşmar buf, în care trăiesc personajele negative ale romanului, într-un fel de a doua realitate, o caricatură a primei, cu valorile inversate: ce e grotesc în prima devine real în a doua şi invers. („la un flacon. Dopul de sticlă ciripeşte." „Mă duceau undeva cu maşina. Am început să-mi revin. Desluşeam cerul — un cer palid, care se lumina încet-încet, derulîndu-se vertiginos de la călcîiele mele spre creştet. Era o viziune ameţitoare, însoţită de vacarm, şi care-mi provoca greaţă..." „Văduva Prokopovici e trecută, slăninoasă şi puhavă. Ai putea să o storci ca pe un lebervurşt..." „Faţa lui zîmbăreaţă se legăna în geamul automobilului ca o oală cu rotunjimi rumene." „Trebuie să mă aplec, dacă nu vreau să fiu doborît. Mă aplec cît pot, ţinîndu-mă aprig de fuscelul de lemn. El trece în zbor pe deasupra mea. Da, a trecut vîjîind prin aer. O secundă i-am văzut sub acest unghi ireal figura zburătoare, imobilă — adică nu chiar figura, ci numai nările: două găuri, ca şi cînd aş fi privit de jos o statuie..." „Dolofanul propovăduitor îşi făcea apariţia azi într-o cîrciumă, mîine în alta. O dată merse cu îndrăzneala pînă acolo, încît se urcă pe o masă... Greoi şi nepregătit pentru asemenea exhibiţii păşi peste vreo cîteva capete, agăţîndu-se de frunzele palmierului. Abia după ce sparse nişte sticle şi răsturnă palmierul, izbuti să se proptească bine pe masă. Ridicînd două halbe goale ca pe nişte haltere, începu să strige.")

Visurile şi halucinaţiile, metaforele aluzive, micile „parabole" presărate în naraţiune, abundenţa de sugestii îngrămădite în subtext nu par a constitui un sistem de procedee elaborat de scriitor doar pentru a da viaţă unei anumite teme, ci sînt în primul rînd moduri de a se afirma ale scriitorului însuşi. Le întîlnim în tot ce a scris Iuri Oleşa. *Cei trei grăsuni* e un basm modern în care aspectele istoric verificate ale luptei de clasă se transfigurează cu ajutorul unei ficţiuni convenţionale, tributară şi tradiţiei basmului folcloric, dar şi unui anumit gen al romanelor de aventuri. Totodată unele scene (tiranii care se îngraşă sub ochii celor din jur, o fată care dansează ca o păpuşă, un ţintaş care se nimereşte pe el însuşi) au contingenţe vizibile cu filmul de desene animate. În schiţa *Iubire* acţiunea se petrece concomitent şi în realitate, şi în imaginaţie, şi în vis. Fata aruncă un sîmbure de caisă, iar eroul *vede* cum creşte un copac. Se miră:

„— Se petrece un fel de aiureală. Încep să gîndesc în imagini. Legile încetează să mai existe pentru mine. Peste cinci ani în locul ăsta va creşte un cais. E foarte posibil. El va creşte într-un consens desăvîrşit cu ştiinţa. Dar, în contradicţie cu toate existenţele, eu am văzut acest copac cu cinci ani înainte. Ce prostie! Devin idealist.

— Asta-i din cauza dragostei, spune ea, lăsînd să i se scurgă pe faţă zeama de caise."

Ideea că artistul creează o realitate în totul nouă, accesibilă numai lui (idee pe baza căreia un gînditor încearcă să elaboreze astăzi o nouă teorie a realismului), o găsim adeseori repetată în comentariile lui Iuri Oleşa (pentru că povestirile sale abundă întotdeauna în meditaţii). „Resimţeam posibilitatea ştiinţifică de a pune în mişcare ceea ce de fapt nici nu exista, remarcă autorul în *Material uman*, această descoperire se transformă într-o durere de frunte, într-o greutate care apăsa pereţii craniului."

„Țara nevăzută — afirmă povestitorul în *Un sîmbure de vișină* — este țara atenției și a imaginației. Călătorul nu e singur. Două surori merg de o parte și de alta a lui și-l conduc ținîndu-l de mînă. Numele uneia din surori e Atenția, pe cealaltă o cheamă Imaginația."

Dar dacă în diferitele povestiri imagistica lui Iuri Oleșa se mai reduce încă, într-o anumită măsură, la un joc al fanteziei, asemănător, poate, și cu tehnica impresionistă, întrucît efectul scontat e doar de reliefare cu ajutorul luminii a unor aspecte izolate ale simțirii umane, în *Invidie* același stil e folosit pentru realizarea unei construcții epice închegate. Kavalerov și Ivan Babicev mai trăiesc încă, ce-i drept într-o lume cu contururi confuze, însă lor li se opune, triumfătoare, lumea lui Andrei Babicev, a pupilului său, Volodea Makarov, și a Valiei, care, deși fiica lui Ivan, trece de partea unchiului, fiind în același timp și logodnica lui Volodea. Cînd o întîlnește pentru prima dată pe Valia, Kavalerov, încîntat de prospețimea fetei, caută să o impresioneze printr-o frază teribilă :

— Ai fremătat pe lîngă mine ca un ram de flori și frunze plin.

Seara, într-o discuție la telefon, Andrei Babicev și cu Valia se amuză copios de acest atac cvasipoetic. Unchiul nu știe că e vorba de tînărul căruia i-a oferit adăpost și ospitalitate... Probabil e un bețiv din gașca lui Ivan... Kavalerov ascultă și se învinețește de ură : ăștia nu sînt în stare să înțeleagă sentimentele omenești ? !

Să nu se uite că *Invidie* e contemporan cu vestitul articol al lui Fadeev *Jos romantismul*, cu „campania" dezlănțuită de Maiakovski împotriva poeziei „eterice" a lui Molcianov. Faza „eroică" a luptelor revoluționare se deplasase în trecut, începea faza construcției practice. Și iată că epavele trecutului au pornit un atac prin învăluire ; ele credeau că au găsit o spărtură prin care calul troian ar putea fi introdus în cetate : noii generații de tineri nu poate să nu-i fie sete de idealitate ; așadar comuniștii să fie atacați ca dușmani ai idealurilor și ai sentimentelor înalte, ca niște practicieni uscați, incapabili să vibreze la deliciile poeziei. O temă analogă e tratată puțin diferit în *Romanul sentimental* al Verei Panova. Autoarea *Tovarășilor de drum* a beneficiat însă de perspectiva istorică, în timp ce Iuri Oleșa trebuia să atace frontal noua temă și, din această cauză, să fie inevitabil cam brutal. Antipodul lui Kavalerov nu e Andrei Babicev, ci inginerul de mîine și fotbalistul de azi Volodea Makarov. Comentariile sale sînt întotdeauna categorice, avînd și intonația unor sentințe :

„— M-am întrebat de ce se înfurie unii oameni, de ce se supără. Pentru că nu au noțiunea timpului. Pentru că habar n-au de tehnică. Timpul e doar și el o noțiune tehnică. Într-o lume de tehnicieni ar dispare răutatea, egoismul și toate sentimentele mărunte... O supărare, de pildă, ține la ei un ceas sau un an. Maximum un an. Ce vrei, lipsă de imaginație. Pentru un mileniu nu-i țin balamalele ! Ei nu văJ decît cel mult trei-patru diviziuni de pe cadranul timpului. Se tîrăsc, bîjbîie... Sînt incapabili să-și reprezinte întreg cadranul. Și, în genere, dacă le-ai spune că un asemenea cadran există, n-or să te creadă !"

Cînd Andrei Babicev, mai în vîrstă și mai circumspect, îi amintește că există și sentimente înalte, ca de pildă mărinimia, Volodea se simte descumpănit doar o clipă ; pînă la urmă în schema lui încape comod și mărinimia — și, evident, oricare altă manifestare a geniului uman :

„— Asta e altceva. Să-ți explic. Mărinimia are în ea o legitate... tehnică. Hai, nu mai rîde ! Da, da... Și... mi se pare că mi-am pierdut șirul... Ce vrei, mă intimidezi ! Adică, nu. Așteaptă... Revoluția a fost... ei, cum a fost ! Necruțătoare, desigur. Aprig de necruțătoare. Da, dar

necruţătoare faţă de ce? Că dacă o raportăm la întregul cadran a fost bună şi mărinimoasă. Pricepi? Supărarea trebuie privită nu prin prisma a două diviziuni, ci a întregii circumferinţe a cadranului... Atunci dispare deosebirea dintre crud şi mărinimos. Atunci rămîne un singur lucru: timpul. Sau, cum se spune, logica de fier a istoriei. Or, istoria şi timpul sînt categorii gemene..."

Prin ceea ce fac şi ceea ce spun Andrei Babicev, Volodea Makarov, Valia nu dovedesc doar inconsistenţa învinuirilor cu care „oamenii de prisos" îi copleşesc pe comunişti, dar şi triumful unei noi poezii, al acelei poezii care azi, în România socialistă, ne întîmpină şi ne înconjoară din toate părţile: al poeziei care se naşte şi trăieşte în munca practică, în efortul de construcţie, avînd drept obiectiv eliberarea deplină a facultăţilor creatoare ale omului. Sau, cu alte cuvinte, folosind metafora lui Iuri Oleşa, educarea omului în aşa fel, încît să nu se poată raporta pe el însuşi decît la nevoile întregului cadran al istoriei...

În 1931 în *Adevărul literar şi artistic* apărea o scurtă recenzie[1] în care se dădea romanului *Invidie* o interpretare cu totul aberantă. Autorul sezisa just conflictul, dispozitivul de forţe, însă ajungea la o concluzie ce ni se pare azi cel puţin ciudată: „Pentru Andrei Babicev şi Volodea Makarov nu există nici un fel de sentimente complicate. Totul e limpede şi simplu, lumea se îndreaptă cu paşi repezi spre socialism; burghezia este clasa inamică; cum nu munceşte nu trebuie să mănînce etc." Acestui tablou cu totul simplificat al realităţii i se opun, interpretaţi poematic, cei cuprinşi de nostalgia trecutului: „Kavalerov nu vede lucrurile în linie dreaptă, ar vrea să

[1] *Invidia* — nr. 549 din 14 iunie 1931. p. 7, semnată cu iniţiala D.

păstreze nuanţele, nu poate renunţa la sentimente şi se consumă într-o luptă zadarnică în favoarea inimii... Îl îngrozesc grosolănia şi pustietatea vieţii actuale. Nu poate accepta existenţa practică şi normalizată a funicularului şi nu poate renunţa la sentimentele sale gingaşe fără de care nu poate trăi." Aprecierea nu rezistă în contact cu textul; într-adevăr Kavalerov se justifică pretinzînd că luptă împotriva tiraniei birocratice, de fapt e însă un tip mărunt, pe care-l roade invidia. Romanul e şi de analiză amănunţită a unui sentiment. Ifosele romantice ale personajului sînt mereu anihilate de propria sa comportare. Neobservînd-o, nu ne mirăm de ce recenzentul *Adevărului literar şi artistic* trage o concluzie imposibilă văzînd în Kavalerov aproape un *alter ego* al autorului. Să fi fost dictată această apreciere grosolan greşită numai de sentimentele antisovietice ale presei burgheze de atunci? Mai plauzibilă mi se pare presupunerea că la acestea s-a adăugat, fie din cauza traducerii, fie din cauza obtuzităţii sale, faptul că recenzentul n-a înţeles ironia fină a autorului, care-şi sugerează atitudinea mai ales stilistic, reliefînd contrastul izbitor între tiradele grandilocvente ale lui Ivan Babicev şi Kavalerov pe de o parte şi comportarea lor pe de alta. De altfel finalul e subliniat simbolic: cei doi apărători ai sentimentelor „înalte şi veşnice" se întîlnesc lîngă patul văduvei Anecika Prokopovici admiţînd că, pentru a-şi putea asigura cele necesare existenţei, vor satisface pe rînd nesăţioasele apetituri erotice ale preaopulentei negustorese. Că latura satirică a romanului nu putea să treacă neobservată ne-o dovedeşte de altfel şi un articol din *Cuvîntul liber*[1], unde, cu privire la personajele negative din *Invidie*, se spune cu toată îndreptă-

[1] *Iuri Oleşa, scriitor sovietic* — nr. 30 din iunie 1935, p. 3, nesemnat.

ţirea: „Oleşa fixează psihologia acestor personaje amănunţit şi meticulos. De aceea avem de-a face de data aceasta cu personaje vii, complexe şi nu cu scheme şi cu simple idei sau principii sfruntate. S-ar putea scrie mult despre ironia şi sarcasmul nuvelelor lui Oleşa, care arată felul comun de a raţiona al burghezilor de pretutindeni."

Rîndurile scrise cu 30 de ani în urmă ne conduc către ideea artistică principală a romanului. Sentimentul care guvernează reacţiile lui Kavalerov şi Ivan Babicev e invidia ce se transformă invariabil în ură. Ambii sînt nişte epave ale lumii vechi, ale acelei lumi în care „situaţia" dobîndită fără eforturi era visul oricărui mic-burghez cumsecade. În adolescenţă Ivan Babicev se străduia să-i epateze pe cei din jur cu nişte invenţii absurde, acum ori de cîte ori se îmbată o invocă pe „Ofelia", maşina inventată de el pentru a distruge toate maşinile şi a reîntrona domnia sentimentelor pe pămînt. Ivan nu-i poate ierta fratelui său Andrei că acesta creează nu himere, ci realităţi foarte prozaice. E inadmisibil: de ce Andrei să aibă succes şi el, Ivan, nu? Kavalerov scrie şi el aceluiaşi Andrei Babicev că activitatea lui îl striveşte. („Cine i-a dat dreptul să mă pună în stare de inferioritate? Cu ce sînt mai rău decît el? Ce, e mai inteligent? Mai înzestrat sufleteşte? E un spirit mai fin organizat? E mai puternic? Mai valoros ca mine? E mai mare ca mine de fapt şi de drept? De ce trebuie să-i recunosc superioritatea?") Situaţia de inferioritate îl chinuie pe Kavalerov, îi provoacă suferinţe reale, se simte mereu desconsiderat şi umilit, dar ca toţi individualiştii e incapabil să găsească explicaţia inferiorităţii în propria sa ţinută şi inactivitate şi îi învinuieşte pe cei care şi-au cîştigat stima şi aprecierea obştească prin muncă dezinteresată. Aşadar romanul *Invidie* sună foarte „modern" şi pentru că autorul procedează la o analiză psihologică minuţioasă, care-l atestă şi ca pe un ucenic al lui Tolstoi, Dostoievski, Cehov. Totodată unghiul de vedere e prin excelenţă gorkian. Individualismul e denunţat ca duşmanul nr. 1 al împlinirii umane. Pretenţiile celor din lumea lui Ivan Babicev şi Kavalerov se adeveresc a fi impostură şi numai impostură. Nu există nici un fel de contradicţie ireductibilă între activitatea practică şi poezie. Izvorul poeziei nu trebuie căutat în predispoziţiile contemplative, dimpotrivă pasivitatea pînă la urmă distruge poezia. Adevărata poezie umană se afirmă prin acţiune şi numai prin acţiune. E mult mai multă poezie în ambiţia lui Volodea Makarov de a da peste nas burgheziei internaţionale, prin instruirea tehnică a tineretului sovietic, decît în oftaturile tragicomice ale lui Kavalerov, pe care-l indignează entuziasmul lui Babicev în faţa unei bucăţi de salam ieftin; e mult mai multă poezie în „Cetvertak"-ul acestuia din urmă, decît în tînguirea după lumea pernelor a fratelui său Ivan. Poezia constă în viaţă, iar extragerea ei depinde numai de atitudinea omului. Construcţia socialismului e generatoare de cea mai autentică poezie pentru că acei care i se devotează se vindecă inevitabil şi de individualismul contemplativ, generat de invidie şi ură, pentru că ei se înalţă sufleteşte către culmile mărinimiei istorice, contopindu-şi eforturile cu cele ale Omului cu literă mare, ale omului care, în sfîrşit, a reuşit să găsească punctul de sprijin al revoluţiei, unghiul de vedere care-i permite să acţioneze, avînd mereu în faţă întregul cadran al istoriei.

M. NOVICOV

PARTEA ÎNTÎI

1

Dimineaţa, la closet, cîntă. Ca să vedeţi ce zdravăn şi ce plin de viaţă e individul. La el, dorinţa de a cînta e un fel de reflex. Cîntecele astea ale lui, în care nu desluşeşti nici melodie, nici cuvinte, ci numai un „ta-ra-ra", răcnit pe diferite tonuri, poate fi tălmăcit cam aşa :

„Ce bine-i să trăieşti... ta-ra ! ta-ra !... Intestinul mi-e elastic... ra-ta-ta-ta-ra-ri... Sucurile circulă cum scrie la carte... ra-ta-ta du-ta-ta... Contractă-te, maţule, contractă-te... tram-bam-bam-bum !"

Dimineaţa, cînd iese din dormitor, trece pe lîngă mine (eu mă fac că dorm) şi dispare apoi pe uşa ce duce în adîncurile apartamentului, unde se află closetul, imaginaţia mea se ia după el. Îl aud cum se foieşte în cabina toaletei, unde nu e destul loc pentru trupul său masiv. Spatele i se freacă de uşa ce se trînteşte în urma lui, coatele împung pereţii, picioarele-i bîjbîie. Uşa are o ferestruică mată, ovală. El răsuceşte întrerupătorul electric. Ovalul se luminează pe dinăuntru şi pare acum un ou opalin, minunat de frumos. Văd cu ochii minţii oul acesta atîrnînd în întunericul coridorului.

Trebuie să cîntărească vreo sută de kilograme. Zilele trecute, coborînd undeva o scară, a observat că pieptul îi tresaltă în ritmul pașilor. De aceea a hotărît să mai adauge cîteva exerciții de gimnastică la cele obișnuite.

E un exemplar de mascul model.

De obicei, gimnastica nu o face la el în dormitor, ci în încăperea cu destinație nedefinită, în care stau eu. E mai spațioasă, mai aerisită și, la ora aceea, plină de o lumină strălucitoare ce învăluie totul într-un fel de aură. Prin ușa deschisă a balconului vine o răcoare plăcută. În plus, aici se află și lavoarul. Aduce din dormitor o rogojină. În afară de niște izmene tricotate, încheiate într-un singur nasture pe buric, n-are nimic pe el. Întregul univers roz-bleu al camerei se răsucește în obiectivul de sidef al nasturelui. Cînd se întinde pe rogojină cu fața în sus și începe să ridice pe rînd picioarele, nasturele cedează, dezvelindu-i vintrele, partea dintre coapse și abdomen. Niște vintre superbe, de un trandafiriu delicat... Un colțișor prohibit. Vintre de reproducător. Vintre exact ca astea, de un mat plușat, am văzut la o antilopă-mascul. Ce-or fi tresărind, curentate de amor de la o singură privire de-a lui, fetele, secretarele și funcționarele.

Se spală ca un puștan — cu fluierături, țopăituri, fornăituri și mici țipete speriate. Ia apa în căușul palmelor și o împroașcă, ridicînd mîinile pînă aproape de subsuoară. Pe rogojină se risipesc stropi mari, rotunzi, cristalini, spuma ce nimerește în lighean sfîrîie ca o blinea în tigaie.

Dacă îi intră săpun în ochi drăcuie și se freacă pe pleoape cu degetele-i mari, de parcă ar vrea să și le rupă. Iar cînd se gargarisește, se opresc trecătorii sub balcon și se uită în sus.

...O dimineață dintre cele mai liniștite și mai trandafirii. Primăvara e în toi. Jardiniere la toate ferestrele. Printre crăpături fac cu ochiul culorile aprinse ale florilor îmbobocite.

(Pe mine lucrurile nu mă au la stomac. Mobilele pîndesc momentul prielnic pentru a-mi pune piedică. Mai mult — am fost literalmente mușcat de un colț lăcuit al nu mai știu căreia dintre ele. Da, da. Nu vă mai spun ce pățesc cu plăpumile... Ciorba care mi se servește mie nu se răcește niciodată. Iar dacă îmi scapă din mînă o monedă, un buton de manșetă, sau altceva de genul ăsta, apoi are grijă să se rostogolească sub mobila cea mai greu de urnit din loc. Mă tîrăsc pe jos și, dacă ridic din întîmplare ochii, surprind bufetul făcînd mare haz.)

Bretelele albastre îi atîrnă de o parte și de alta. Se duce în dormitor, își ia *pince-nez*-ul de pe scaun și, cu el pe nas, se întoarce în camera mea. Se proțăpește exact în mijlocul ei și își trage bretelele pe umeri, amîndouă o dată, cu o mișcare de parcă ar sălta o povară. Nu-mi adresează nici un cuvînt. Eu mă fac că dorm. Soarele înmănunchează fascicole de raze scînteietoare în plăcuțele de metal ale bretelelor. (Pe el, lucrurile îl iubesc.)

Nu trebuie să se pieptene și nici să-și aranjeze mustața și barba. Umblă tuns scurt și are o mustăcioară mică de tot, chiar sub nas. Pare un băiețandru înalt și trupeș.

la un flacon. Dopul de sticlă ciripeşte scurt. Toarnă colonie în palmă şi-şi trece mîna peste scăfîrlia rotundă — de la frunte spre ceafă şi înapoi.

Dimineaţa obişnuieşte două pahare cu lapte rece : scoate cana din bufet, îşi toarnă şi bea în picioare.

Cînd l-am văzut pentru prima dată, am rămas uluit. Niciodată nu mi-aş fi închipuit că e un dandi. Purta un costum gri, elegant şi mirosea a colonie. Buzele lui, uşor răsfrînte, aveau o culoare proaspătă, sănătoasă.

Deseori, noaptea, mă trezeşte cu sforăitul lui. Buimac de somn, nu-mi dau seama ce se întîmplă. Aud un fel de ameninţare, repetată la nesfîrşit : „Cracatou... Cra-ca-touuuu..."

Ce apartament minunat i-au dat ! Ce vas superb tronează pe un postament lăcuit, lîngă uşa balconului ! Înalt, cu o curbură lină, din cel mai fin porcelan, filtrînd o lumină gingaş sanguină. Are ceva de flamingo. Un apartament la etajul doi. Cu un balcon suspendat la o mică înălţime deasupra pămîntului. Strada suburbiei e largă cît o şosea. În faţă — o grădină. Una din grădinile acelea greoaie, cu arbori groşi şi rămuroşi, tipice pentru cartierele mărginaşe ale Moscovei, un fel de adunătură vegetală crescută haotic pe maidan, între trei pereţi, ca într-un cuptor.

E mîncău. Ia masa în oraş. Aseară a venit flămînd şi a hotărît să guste ceva. N-a găsit nimic în bufet. Atunci a coborît la magazinul din colţ şi s-a întors cu braţele pline : o litră de şuncă, o cutie de sardele afumate, una de scrumbii, o franzelă mare, o semilună de Olanda, patru mere, zece ouă şi jeleuri „persane". A comandat o omletă şi ceai. (Avem o bucătărie de bloc, unde servesc prin rotaţie două bucătărese.)

— Înfige-te, Kavalerov ! m-a poftit el şi s-a pus pe înfulecat. Mînca omleta direct din tigaie ; cînd lua albuş aveai impresia că răşluieşte bucăţi de email. Ochii i se injectaseră, îşi scotea şi-şi punea *pince-nez*-ul, clefăia, sufla greu pe nas şi i se mişcau urechile.

A observa e o distracţie pentru mine. Aţi remarcat vreodată că sarea pică de pe vîrful cuţitului, fără să lase nici o urmă ? Metalul rămîne lucios, neprihănit. Că *pince-nez*-ul pare o bicicletă escaladînd rădăcina nasului ? Că ne înconjoară mici inscripţii, un furnicar de mici inscripţii împrăştiate peste tot — pe tacîmuri, pe rama de la ochelari, pe nasturi, pe creioane ? Nimeni nu le bagă în seamă. Ele luptă pentru existenţă. Printr-o serie de metamorfoze, ele îşi schimbă înfăţişarea, culminînd prin literele gigantice de afişe ! Ele se răzvrătesc — clasă contra clasă : literele de pe tăbliţele cu denumirile străzilor se războiesc cu literele de pe afişe.

A mîncat pînă n-a mai putut. Mîna lui înarmată cu un cuţit s-a întins după un măr, dar după ce i-a spintecat falca gălbuie l-a pus la o parte.

În cadrul unui discurs, un ministru a vorbit despre el în termeni foarte elogioşi :

— Andrei Babicev este un cetăţean eminent al statului nostru.

El, Andrei Babicev, e directorul unui trust al industriei alimentare. Este marele cîrnăţar, cofetar şi bucătar.

Iar eu, Nikolai Kavalerov, sînt bufonul lui.

II

E mai-mare peste tot ce priveşte crăpelniţa. E lacom şi gelos. Ar vrea să prăjească cu mîna lui toate omletele şi pîrjoalele, să coacă toate pîinile şi pateurile. Ar vrea să nască mîncare. A născut „Cetvertak"-ul.

Odrasla lui creşte. Va deveni un bloc-titan, cea mai mare cantină, cea mai mare bucătărie. O masă din două feluri va costa 25 de copeici, adică un „cetvertak".

Război bucătăriilor !

Se poate considera că o mie de bucătării au şi fost învinse.

El va desfiinţa metodele de gătit primitive, pacheţelele de jumate de sfert, sticluţele. El va aduna laolaltă toate maşinile de tocat carne, primusurile, tigăile, robinetele. Se va înfăptui, dacă vreţi, industrializarea bucătăriilor.

A organizat o serie de comisii. Maşinile de curăţat legume, de fabricaţie sovietică, s-au dovedit excelente. Bucătăria o construieşte un inginer german. Mai multe întreprinderi execută comenzile lui Babicev.

Am aflat următoarele :

El, ditamai director de trust, bărbat impozant, cu servietă, de se vede de la o poştă că e un ştab, a urcat într-o dimineaţă scara unei case necunoscute, printre miresmele şi celelalte delicii ale intrării de serviciu, şi a bătut, la nimereală, la prima uşă. Ca un Harun al-Raşid a vizitat el o bucătărie dintr-o casă periferică, locuită de muncitori. Era o încăpere murdară şi afumată, nişte furii se vînzoleau prin fum, copiii plîngeau. Numaidecît au sărit cu gura la el. Uriaş, masiv, încurca locul, le răpea din spaţiu, din aer, din lumină. Unde mai pui că era îmbrăcat elegant şi îngrijit, că avea servietă şi *pince-nez*... Şi-or fi spus furiile : precis că e dintr-o comisie ! Şi-au înfipt gospodinele pumnii în şolduri şi zi-i, şi dă-i !... A plecat. Din cauza lui (zbierau ele din urmă) s-a stins un primus, a plesnit un pahar, s-a făcut ciorba potroacă. A plecat fără să spună ce avea de spus. E lipsit de imaginaţie ! Uite cum ar fi trebuit să le vorbească :

„Femei ! Vom sufla de pe voi funinginea, vom curăţi nările voastre de fum şi timpanele de vacarm. Vom sili cartoful să-şi lepede coaja, ca prin farmec, într-o clipită. Vă vom reda ceasurile răpite de bucătărie şi care reprezintă jumătate din viaţa voastră. Tu, tînără femeie, găteşti ciorbă pentru bărbatul tău. Şi băltoaca asta de ciorbă îţi ia o jumătate de zi ! Vom transforma aceste băltoace în mări scînteietoare, vom revărsa oceane de ciorbă, vom înălţa munţi de fiertură şi gheţare de jeleu ! Luaţi aminte, gospodinelor, şi aşteptaţi !... Vă făgăduim solemn : razele soarelui vor scălda în lumină pardoseaua de mozaic

şi cazanele de aramă ; albul farfuriilor se va întrece cu al crinilor, laptele va fi gros ca mercurul, iar aroma ciorbei va fi pizmuită de florile de pe masă."

Asemenea unui fachir, el e prezent în zece locuri dintr-o dată.

În adresele şi scrisorile de serviciu recurge deseori la paranteze şi sublinieri : se teme că va fi înţeles greşit şi că lucrurile se vor face anapoda.

Iată cîteva mostre :

„Tovarăşe Prokudin,

Referitor la inscripţiile de pe ambalajele pentru bomboane (12 modele) vă orientaţi după cumpărător. (Treceţi : de ciocolată, cu cremă etc., dar găsiţi ceva nou.) Nu însă «Roza Luxemburg» (am aflat că există jeleuri cu această denumire ! !), ar fi de preferat ceva inspirat din ştiinţă (ceva mai poetic — din geografie ? din astronomie ?), o denumire serioasă şi care să sune atrăgător : «Eskimo ?», «Telescop ?» Daţi-mi un telefon mîine, miercuri, între orele 13 şi 14, la direcţie. Neapărat."

„Tovarăşe Fominski,

Daţi dispoziţie ca la felul unu (pentru ambele meniuri, de 50 şi de 75 cop.) să se pună în farfurie cîte o bucată de carne (tăiată frumos, cu grijă, *ca la particular*). Urmăriţi insistent executarea. E adevărat că 1) aperitivul se serveşte fără platou ? 2) că mazărea e măruntă şi tare ?"

Se leagă de toate nimicurile.

E bănuitor, neîncrezător şi tipicar ca o chelărească.

Dimineaţa la zece, cînd s-a întors de la fabrica de cartonaje, îl aşteptau opt persoane. I-a primit pe toţi : 1) responsabilul cu afumătoarea ; 2) delegatul unui trust de conserve din Orientul Îndepărtat (a înhăţat o cutie de crabi şi a ţîşnit din cabinet s-o arate cuiva ; cînd s-a întors, a pus-o pe birou, lîngă cot, şi nu s-a liniştit încă multă vreme, mereu trăgea cu ochiul la cutia de tablă albăstrie, rîdea şi-şi freca nasul) ; 3) inginerul de pe şantierul depozitului ; 4) un neamţ, într-o chestiune cu autocamioane (au discutat în germană şi el a încheiat pesemne cu un proverb, fiindcă a ieşit în rimă, şi amîndoi au izbucnit în rîs) ; 5) un grafician care a adus un afiş de publicitate (nu i-a plăcut — a spus că albastrul trebuie să fie dens, chimic, nu romantic) ; 6) un restaurator-contractant, cu nişte butoni în formă de zurgălăi, de un alb lăptos ; 7) un tip pipernicit, cu o barbă inelată, care vorbea despre „capete de vite" şi 8) un încîntător reprezentant al mediului rural. Acesta era ultimul. N-a fost o întrevedere obişnuită. Babicev s-a ridicat şi i-a venit în întîmpinare, aş zice chiar cu braţele deschise. Vizitatorul, zîmbitor, ars de soare, cu ochi limpezi, luminoşi, sfios şi fermecător în stînjeneala lui — un fel de Levin tolstoian — părea că umple tot cabinetul. Mirosea a flori de cîmp şi a lăptărie. Au vorbit despre sovhoz. Pe toate chipurile (mai erau şi alţii de faţă) s-a aşternut o expresie visătoare.

La şaisprezece douăzeci a plecat la o şedinţă la Consiliul superior al economiei naţionale.

III

Serile şi le petrece acasă, sub abajurul de un verde de palmier. Are dinainte coli de hîrtie, carneţele, mici foiţe pe care se înşiruie coloane de cifre. Întoarce filele calendarului de birou, sare în picioare, caută pe etajeră, ia cîteva teancuri de însemnări, se suie cu genunchii pe scaun şi aproape lungit pe masă, cu faţa-i plină rezemată în palme, se cufundă în lectură. Tăblia verde a biroului e acoperită cu un cristal. Pînă aici, nimic deosebit. Omul are de lucru. Seara, acasă, omul lucrează. Stă cu ochii pironiţi în hîrtii şi se scarpină cu creionul în ureche. Pînă aici, nimic deosebit. Dar toată purtarea lui spune : tu, Kavalerov, eşti un burtăverde. Desigur, nu mi-o trînteşte-n faţă. Ba poate că nici nu o gîndeşte. Numai că asta se înţelege clar şi fără cuvinte. Cineva, un al treilea, mi-o spune. Cineva, un al treilea, mă face să turbez de mînie, seara, cînd îl observ.

— Cetvertak ! Cetvertak ! exclamă el din cînd în cînd. Cetvertak !

Uneori îl pufneşte rîsul. A găsit ceva tare nostim în hîrtiile sau în coloanele lui de cifre. Îmi face semn să mă apropii şi, prăpădindu-se de rîs, îmi arată ceva cu degetul. Mă uit în foaia cu pricina, dar nu văd nimic. Ce l-o fi înveselind aşa ? Acolo unde eu nu desluşesc nici măcar principiile fundamentale care să-mi îngăduie o comparaţie, el a văzut o abatere izbitoare de la aceste principii, care îl face să rîdă cu lacrimi.

Mă îngrozesc. Este rîsul unui vizionar. Îl ascult, cum ar asculta un orb explozia unei rachete.

„Tu, Kavalerov, eşti un burtăverde. Tu nu pricepi nimic."

Nu o spune, dar se înţelege şi fără cuvinte.

Se întîmplă să întîrzie în oraş pînă noaptea tîrziu. În asemenea cazuri, primesc telefonic dispoziţii :

— Kavalerov ? Fii atent. O să mă caute de la panificaţie. Spune să mă cheme la 2—73—05, interior 62. Notează. Ai notat ? Interior 62. D.G.C. Noroc !

Într-adevăr, i se telefonează de la panificaţie. Întreb :

— Sînteţi de la panificaţie ? Tovarăşul Babicev e la D.G.C. ... Cum ? Direcţia generală a concesiunilor... la 2—73—05, interior 62. Aţi notat ? Interior 62, D.G.C. Noroc.

Panificaţia îl caută pe directorul trustului Babicev. Babicev e la D.G.C. Ce am eu cu toate astea ? Am, nu am, uite că-mi place să particip, fie şi indirect, la ceea ce fac panificaţia şi Babicev. Încerc un fel de, hai să-i zicem, extaz administrativ. Bine, dar rolul meu e infim. Un rol de fecior de casă. Atunci ? Îl respect atît de mult ? Ori poate îmi inspiră frică ? Aş ! Nu mă consider mai prejos ca el. Şi nu-i adevărat că-s un burtăverde. Am s-o dovedesc.

Aş dori să-l prind cu ceva, să dibuiesc partea lui slabă, punctul lui vulnerabil. Cînd l-am văzut prima dată făcîndu-şi toaleta de dimineaţă, am fost sigur că am descoperit ce căutam, că armura lui a încetat să mai fie impenetrabilă.

După ce se spală, se opreşte în uşa balconului, cu spatele la mine, ştergîndu-se cu prosopul şi explorîndu-şi urechile. Cînd i-am văzut, în lumina soarelui, spinarea şi trunchiul masiv, era să-mi scape un ţipăt de bucurie. Spinarea l-a trădat : avea culoarea delicată a untului. Şi atunci, destinul lui s-a derulat înaintea ochilor mei, ca sulul unui vechi pergament. Străbunicul lui Babicev şi-a îngrijit carnaţia sub care grăsimea s-a grămădit în perniţe, imprimînd trupului rotunjimi line. Directorul a moştenit de la acest străbunic frăgezimea, culoarea aristocratică şi pigmentaţia perfectă a pielii. Dar triumful meu se datora în primul rînd unei aluniţe aflată în regiunea şoldurilor — faimoasa aluniţă ereditară a celor de viţă nobilă, o bobiţă gingaşă, translucidă, umflată de sînge şi atîrnînd în vîrful unui fel de lujer, la o oarecare distanţă de corp. Aluniţa cu ajutorul căreia mamele îşi regăsesc după zeci de ani odraslele răpite.

„Ai sînge de boier, Andrei Petrovici ! Eşti un prefăcut !"

Dar mai înainte să deschid gura el s-a întors cu faţa la mine.

La piept, sub clavicula dreaptă, avea o cicatrice. Rotundă, uşor reliefată, ca o amprentă de monedă în ceară, ori ca o urmă de ramură retezată. Babicev a fost la ocnă. A încercat să evadeze şi au tras în el.

— Cine-i Iocasta ? m-a întrebat el o dată, nitam-nisam. Mă uluieşte cu cîte o întrebare de felul ăsta (şi în special seara îl apucă). Toată ziua e ocupat. Dar privirile îi aleargă pe afişe, prin vitrine, iar urechea-i prinde crîmpeie din discuţiile altora. El asimilează, fragmentar, materia primă. Eu sînt singurul om cu care stă de vorbă „în particular". Simte nevoia de conversaţie. Mă consideră incapabil să susţin o discuţie serioasă. Ştie totuşi că în timpul liber oamenii mai stau la o şuetă şi catadicseşte să plătească tribut acestui obicei tipic omenesc. Şi atunci îmi pune întrebările astea fără noimă. Iar eu îi răspund. Doar sînt bufonul lui. Adică, aşa îşi închipuie el.

— Îţi plac măslinele ? mă întreabă.

„Da, ştiu cine a fost Iocasta ! Da, îmi plac măslinele, dar refuz să răspund la asemenea întrebări stupide. Nu mă consider mai prost ca dumneata !" Aşa s-ar cuveni să-i răspund. Dar îmi lipseşte curajul. El mă striveşte.

IV

Sînt două săptămîni de cînd stau la el. M-a cules de pe stradă, într-o noapte. Zăceam beat, în faţa unei bodegi...

Mă aruncaseră afară din local.

Cearta a mocnit mult pînă să izbucnească. La început, nimic nu prevestea tărăboiul. Dimpotrivă, s-ar fi putut prea bine ca între cele două mese să se înfiripe un fel de prietenie — oamenii la beţie sînt comunicativi. Era o întreagă ceată şi o femeie între ei. M-au poftit la masa lor şi era gata să primesc, dar femeia aceea slabă şi fermecătoare, cu o bluziţă bleu de mă-

tase, care i se bălăbănea pe claviculele ascuţite, a făcut o glumă pe socoteala mea. Jignit, m-am întors de la jumătatea drumului, ţinînd halba în mîna stîngă ca pe un felinar şi şfichiuit din spate de o grindină de glume.

Aşa cum păşeam, zbîrlit şi înţepat, nici nu mă mir că le-am părut caraghios : o scîrbă buhoasă. Unul dintre ei, cu o voce de bas, rîdea tunător. Cineva a azvîrlit în mine cu un bob de mazăre. Am ocolit masa mea şi m-am proptit de partea cealaltă, cu faţa la ei. Mă căzneam zadarnic să-mi trag degetul cel mare din toarta halbei şi berea s-a vărsat în băltoace pe tăblia de marmură. Fiind beat, m-am pornit să-mi descarc sufletul. Un amestec de autoînjosire şi orgoliu, care s-a contopit într-un torent de amărăciune :

— Sînteţi... o trupă de monştri... o trupă ambulantă de pocitanii care au răpit o copilă (cei de la mesele din jur au ciulit urechile — scîrba buhoasă avea un limbaj ciudat şi tirada asta se detaşa din vuietul otova al sălii). Dumneata, care şezi în dreapta, sub palmier, eşti monstrul numărul unu. Ridică-te în două picioare, să te vadă lumea... Tovarăşi, stimaţi spectatori, puţină atenţie, vă rog... Linişte ! Maestre — vals ! Un vals neutru, melodios ! Mda, fizionomia dumitale seamănă cu un atelaj. Cutele ce-ţi brăzdează obrajii sînt hăţurile, bărbia e boul de la jug, nasul e un surugiu lepros, iar restul... calabalîcul din car... Stai jos ! Urmează monstrul numărul doi... Omul cu obrajii ca nişte genunchi... Fenomenal ! Lume, lume, dă-te aproape, trupa de monştri e numai în trecere ! Dar dumneata, cel de colo ?! Cum de-ai încăput

pe uşă cu urechile astea ? Iar dumneata, care te lipişi de copila răpită, ia întreab-o ce gîndeşte despre punctele negre pe care le ai pe mutră ?... Tovarăşi (am continuat eu, răsucindu-mă în toate părţile), ei... ăştia... au rîs de mine ! Ăla, de exemplu... Tu ştii cu ce seamănă rîsul tău ? Cu bolboroseala clistirului cînd se goleşte... Iar tu, copilă ! „...În grădinile vernale nu-i roză ori altă floare să nu pizmuiască-n van ai tăi optsprezece ani, crăiasă..." Strigă, copilă ! Cheamă în ajutor ! Te vom salva. Ce-a ajuns lumea ! El te pipăie şi tu te înfiori toată ! Sau poate îţi place ? (După o pauză, am rostit solemn :) Vino ! Vino aici lîngă mine ! De ce ai rîs de mine ? Stau în faţa ta, copilă necunoscută, şi te rog să nu mă pierzi. Ridică-te, dă-i la o parte şi fă un pas spre mine. Ce aştepţi de la el, de la ei toţi ?... Ce ?... Tandreţe ? Inteligenţă ? Mîngîieri ? Devotament ? Vino ! Ar fi ridicol să încerc să fac o comparaţie între mine şi ei. Eu îţi pot oferi infinit mai mult...

Vorbeam înainte, îngrozit de ce putea să-mi iasă din gură. Mi-am amintit acele vise în care eşti conştient că visezi şi atunci faci tot ce-ţi trece prin cap, ştiind că pînă la urmă te vei trezi. Dar eu ştiam precis că deşteptarea salvatoare nu va veni. Ghemul ireparabilului creştea vertiginos.

Mi-au făcut vînt pe uşă.

Am zăcut fără simţire. Cînd mi-am revenit în fire, am spus :

— Eu le chem, dar ele nu vin. Chem leprele alea, dar ele nu vor să ştie de mine. (Cuvintele mele vizau toate femeile, luate în bloc.)

Căzusem în rigolă, cu nasul într-un grătar. Gura de canal puţea a mucegai şi a rînced. Era mai curînd o colcăială de rînced, fiindcă se ghicea ceva în întunecimea aceea : gunoiul trăia. În cădere, am văzut ca într-o străfulgerare rigola, şi amintirea asta mi-a îndrumat visul — o amalgamare concentrată a sentimentelor de nelinişte şi de frică prin care trecusem în cîrciumă, de umilinţă şi de teamă de pedeapsă. Se făcea că sînt urmărit, fug, îmi adun toate puterile pentru a scăpa şi... firul visului s-a curmat.

Am deschis ochii, năpădit de bucuria izbăvirii. Dar starea de trezire era atît de nesigură, încît am luat-o drept un interludiu între două vise. Iar în visul cel nou, rolul principal l-a avut izbăvitorul, cel care m-a scăpat de urmărire, cel căruia i-am acoperit cu sărutări degetele şi mînecile — convins că totul se petrece în vis — şi de grumazul căruia m-am atîrnat plîngînd în hohote.

— De ce sînt atît de nenorocit ?... Viaţa mi-e un chin ! bîiguiam eu.

— Săltaţi-i capul mai sus, a poruncit izbăvitorul meu.

Mă duceau undeva cu maşina. Am început să-mi revin. Desluşeam cerul — un cer palid, care se lumina încet-încet, derulîndu-se vertiginos de la călcîiele mele spre creştet. Era o viziune ameţitoare, însoţită de vacarm şi care-mi provoca greaţă. Dimineaţa, trezindu-mă, am întins mîna cu teamă spre picioare. Înainte să-mi dau seama unde mă aflu şi ce-i cu mine, mi-am amintit de hurducăiala şi legănarea maşinii. Atunci m-a fulgerat bănuiala că am fost transportat cu Salvarea, că în timp ce zăceam beat vreun vehicul mi-a tăiat picioarele. Cînd am întins mîna, eram convins că voi întîlni rotunjimea diformă, de poloboc, a bandajelor. Dar mă aflam întins pe un divan, pur şi simplu, într-o cameră mare, curată, luminoasă, cu balcon şi două ferestre. Era încă devreme de tot. Împurpurîndu-se treptat, piatra balconului emana o căldură paşnică, mîngîietoare.

În dimineaţa aceea, după ce ne-am spus amîndoi numele, i-am povestit cîte ceva despre mine.

— Arătai lamentabil, mi-a mărturisit el, şi mi s-a făcut tare milă. Poate te supără că mă amestec în viaţa dumitale ? Dacă-i aşa, te rog să mă ierţi. Ţi-aş propune, totuşi, să duci un timp o viaţă normală. M-aş bucura să primeşti. Am loc berechet. Lumină, aer. Şi se va găsi şi ceva de lucru pentru dumneata : uite aici nişte corecturi şi-o să mai ai de extras nişte date din diferite materiale. De acord ?

Oare ce l-o fi îndemnat pe celebrul personaj să arate atîta bunăvoinţă unui tînăr necunoscut şi pe deasupra şi dubios ?

V

Într-o seară mi s-au dezvăluit două taine.

— Andrei Petrovici, cine-i acolo în poză ? l-am întrebat.

Are pe birou fotografia unui tînăr ţigănos.

— Poftim ? Întotdeauna întreabă aşa, înainte să răspundă. Gîndurile parcă i se lipesc de hîr-

ţie şi parcă nu poate să şi le desprindă dintr-o dată. Ce-ai spus ? repetă el, mereu absent.

— Cine-i tînărul de colo ?

— Aaa... Volodea Makarov. Un băiat excepţional. (Niciodată nu-mi răspunde ca oamenii, de parcă aş fi incapabil să pun o întrebare serioasă. Întotdeauna mă aştept să-mi răspundă cu o zicală, cu o vorbă de duh, sau chiar cu o bolboroseală de neînţeles. Uite, şi acum, în loc să pronunţe normal cuvintele, în loc să spună „un băiat excepţional", le lungeşte aproape ca într-un recitativ : „excepţio-na-a-al !")

Ca să mă răzbun, întreb maliţios :

— Şi pentru ce, mă rog, e excepţio-na-a-al ?

El nici nu-mi observă maliţia.

— Nu, am spus-o numai aşa. E un tînăr ca toţi tinerii. Student. Divanul pe care dormi e al lui. Vezi, e un fel de fiu al meu. De zece ani stă cu mine. Volodea Makarov... Acum e plecat la Murom, la taică-său.

— Aşa-a.

— Asta-i.

Se ridică de la masă, face cîţiva paşi.

— Are optsprezece ani. E un fotbalist cunoscut.

(„Aha, fotbalist !")

— De, spun cu glas tare, într-adevăr e ceva ! Să ajungi un fotbalist cunoscut e un mare merit. („Ce tot îndrug ?")

Nu mă aude. E legănat de vise. Din uşa balconului, scrutează cerul, zarea. Se gîndeşte la Volodea Makarov.

— Nu, e într-adevăr un tînăr excepţional, spune el deodată, întorcîndu-se spre mine. (Îmi

dau seama că în toate aceste momente cînd se gîndeşte la Volodea Makarov, prezenţa mea aici i se pare o profanare.) În primul rînd, îi datorez viaţa. Acum zece ani, m-a salvat de la execuţie. Voiau să mă aşeze cu ceafa pe nicovală şi să-mi strivească faţa cu barosul. El m-a salvat. (Îi face plăcere să vorbească de fapta eroică a celuilalt. Bănuiesc că-şi aduce adeseori aminte de ea.) Dar nu asta contează, ci faptul că-i un om cu totul nou. Ei, dar să lăsăm. (Şi se întoarce la masa de scris.)

— Ce v-a făcut să mă culegeţi de pe stradă şi să mă aduceţi aici ?

— Poftim ? Bolboroseşte ceva. Trece o clipă pînă aude efectiv întrebarea mea. De ce te-am adus ? Aveai un aer lamentabil. Cum să nu mă înduioşez ? Şi plîngeai în hohote. Mi s-a făcut milă.

— Dar divanul ?

— Divanul ? Ce-i cu el ?

— Cînd se va întoarce tînărul dumitale...

Mi-a răspuns simplu, voios, fără să stea pe gînduri :

— Cînd se va întoarce, va trebui să eliberezi divanul...

S-ar fi cuvenit să mă ridic şi să-l cîrpesc. Ilustrului personaj, vezi doamne, i s-a făcut milă de un tînăr rătăcit. Dar toate astea în mod provizoriu. Pînă la întoarcerea titularului. Se plictiseşte seara singur. Asta-i toată explicaţia. Apoi o să mă dea pe uşă afară. Şi o spune cu atîta cinism !

— Andrei Petrovici, îţi dai seama ce-ai spus ? Eşti un bădăran.

— Poftim ? Cum ? Gîndurile i s-au desprins de hîrtia pe care o are în față. Peste o clipă auzul îi va repeta cuvintele mele. Implor cerul și destinul ca de astă dată auzul să-l înșele. Dar dacă a auzit bine ?... Ei, fie ! Să se isprăvească dintr-o dată !

Mare meșteră mai e întîmplarea. Încă nu mi-e dat să zbor din casa asta.

Afară, sub balcon, cineva strigă :

— Andrei !

Întoarce capul.

— Andrei !

Se ridică iute, ca împins de un resort, proptindu-și palmele în tăblia mesei.

— Andriușa ! Scumpule !

Iese în balcon. Eu mă apropii de fereastră. Privim amîndoi în stradă. Afară e întuneric. Doar cîteva ferestre luminează ici și colo caldarîmul. În mijlocul străzii văd un bărbat scund, dar spătos.

— Bună seara, Andriușa ! Ce mai faci ? Cum merge „Cetvertak"-ul ?

(De la fereastră văd balconul și în balcon pe monumentalul Andriușa. Îi și aud respirația zgomotoasă.)

Omul din stradă continuă să vorbească pe un ton exclamativ, dar ceva mai coborît :

— De ce taci ? Am venit să-ți spun o noutate. Am inventat o mașină. Și-am botezat-o „Ofelia".

Babicev se răsucește scurt pe călcîie. Umbra lui țîșnește pieziș în josul străzii, mai-mai să

răscolească frunzișul din grădina de peste drum. Se așază la masă. Degetele-i bat darabana pe tăblie.

— Ferește-te, Andrei ! strigă cel de afară. Lasă trufia ! Te voi nimici, Andrei !

Babicev sare ca ars și năvălește în balcon cu pumnii încleștați. Acum, am auzit deslușit fremătînd pomii din grădină. Umbra lui se prăvale asupra orașului, asemenea unui Buddha.

— Împotriva cui lupți tu, ticălosule ? izbucnește el. Izbește cu pumnul de se cutremură balustrada balconului. Împotriva cui lupți tu, nemernicule ? Marș de aici ! O să pun să te aresteze !

— Pe curînd ! se aude de jos.

Scundacul se descoperă și își flutură pălăria (o gambetă ? ! Pare-se că da !) cu o politețe afectată. Dar Andrei nu mai e în balcon. Omulețul se depărtează repede, aruncînd mărunt din picioare prin mijlocul străzii.

— Ei, poftim ! răcnește la mine Babicev. Ți-a plăcut ? E frățiorul meu, Ivan ! Ce lepădătură ! !

Se frămîntă prin cameră, spumegînd de furie. Și din nou zbiară la mine :

— În definitiv, cine-i Ivan ? Cine ! ? Un trîntor, un individ dăunător, molipsitor. Ar trebui împușcat !

(Tînărul negricios din portret zîmbește. Are o mutră de plebeu. Își arată dinții albi, de o strălucire virilă. Etalează o colivie întreagă de dinți strălucitori, ca un japonez.)

VI

E seară. El lucrează. Eu stau pe divan. Între noi — lampa. Abajurul (aşa văd de unde stau eu) i-a retezat partea de sus a capului. Văd atîrnînd sub abajur doar emisfera inferioară a feţei. Seamănă cu o puşculiţă de lut, vopsită.

— Tinereţea mea a coincis cu tinereţea secolului, întrerup eu tăcerea.

Nu mă ascultă. Nepăsarea asta e jignitoare.

— Mă gîndesc deseori la secolul nostru. E un secol glorios. Şi, nu-i aşa, e o soartă minunată să fii tînăr cu secolul o dată ?

Auzul lui reacţionează la această rimă. O rimă e ceva amuzant pentru un om serios !

— Minunată, o dată ! repetă el maşinal. (Dacă-i spui că adineaori a auzit şi a repetat aceste două cuvinte nu te crede.)

— În Europa, unui om de talent îi sînt deschise o mulţime de căi spre glorie. Cei de acolo au o adevărată slăbiciune pentru celebrităţi. E destul să faci ceva ieşit din comun, ca să fii luat în braţe şi purtat pe drumul gloriei... În schimb, la noi, individul nu are cum să se realizeze. Am dreptate ?

E ca şi cînd aş vorbi de unul singur. Aş putea să continuu aşa mult şi bine. Pe el nu-l stinghereşte această prezenţă sonoră !

— În ţara noastră drumurile gloriei sînt închise cu bariere... Talentul ori trebuie să pălească, ori să cuteze a ridica o asemenea barieră, stîrnind un scandal monstru. Uite, eu, de pildă, am chef să mă iau de piept cu toată lumea. Sînt dornic

să demonstrez forţa personalităţii mele. Tînjesc după o glorie a mea, proprie. Ai noştri se tem să acorde atenţie individului. Or, eu pretind atenţie, şi încă foarte multă. Trebuia să fi văzut lumina zilei într-un obscur tîrguşor francez, să fi crescut legănat de vise, să-mi fi propus un ideal măreţ şi, într-o bună zi, să părăsesc urbea natală, să plec pe jos în capitală şi acolo, muncind cu o perseverenţă fanatică, să-mi ating ţelul. Dar nu m-am născut în Occident. Acum, mi se spune : nici cea mai remarcabilă personalitate nu înseamnă mare lucru, darămite a ta ! Treptat, încep să mă deprind cu acest adevăr, care e totuşi discutabil. Gîndesc chiar aşa : poţi ajunge celebru ca muzician, om de litere, conducător de oşti sau traversînd Niagara pe o funie întinsă deasupra cascadei... Toate acestea sînt căi legale spre glorie, care permit relevarea personalităţii... Să ne închipuim însă că la noi, unde nu se vorbeşte decît de utilitate, de acţiuni îndreptate spre un scop concret, şi se pretinde omului să privească în mod lucid, realist lucrurile şi evenimentele, s-ar apuca unul să facă nu ştiu ce năzbîtie, o poznă genială, şi să declare : „Iac-aşa, voi într-un fel, eu într-altul". De pildă, să iasă în mijlocul pieţei, să facă isprava pe care şi-a pus-o în gînd şi — noroc bun : am făcut ce-am vrut, deci am trăit !

Nici nu mă aude.

— Bunăoară, să-şi pună capăt zilelor. O sinucidere aşa, fără nici un motiv. Aşa, de-a dracului ! Pentru a dovedi că oricine are dreptul să dispună de propria lui persoană. Chiar şi în zilele

noastre ! Să zicem, să se spînzure aici la dumneata, în fața intrării principale.

— Mai bine te-ai spînzura la intrarea Consiliului superior al economiei naționale din piața Noghin, fostă Varvarskaia. Ai acolo o boltă uriașă. O știi, nu ? Efectul ar fi mult mai mare.

În odaia pe care o ocupam, înainte să mă fi mutat aici, se afla un pat de-a dreptul macabru. Mă temeam de el ca de o stafie. Un pat tare și bombat la mijloc ca un butoi. Auzeam în el clămpănit de ciolane. Era așternut cu o pătură albastră, pe care am cumpărat-o în piața Blagoveșcenski, la Harkov, în anul de secetă. Am văzut odată o femeie care vindea plăcinte. Le acoperise cu o pătură. Plăcintele abia erau scoase din cuptor și nu apucaseră să-și piardă căldura vie. Aproape că le auzeam scîncind și foindu-se sub pătură ca niște cățel. Pe atunci o duceam tare prost. Ca toată lumea. Și ansamblul acesta evoca atît de sugestiv o existență senină, liniștită, căldura unui cămin în care domnește îndestularea, încît am hotărît să-mi cumpăr negreșit o pătură la fel. Ei, și mi-am văzut visul cu ochii. Într-o seară m-am vîrît în așternut sub o pătură albastră. Dospeam și fremătam la căldura ei, de parcă aș fi fost de gelatină. A fost o cufundare mirifică în somn. Dar timpul a trecut. Desenele ce împodobeau pătura s-au umflat, au început să semene cu niște covrigi împletiți.

Iar acum dorm pe un divan excelent.

Mă foiesc dinadins, ca să-i fac să sune arcurile noi, elastice, virgine. Aud în adîncurile lui clipociri picurate. Ele trezesc imaginea unor bășicuțe de aer ce năzuiesc spre suprafața apei. Și

adorm ca un prunc. Cînd dorm pe acest divan, zbor înapoi în copilărie. A, e o adevărată voluptate ! Asemenea unui copil, recapăt darul de a dispune de infimul interval de timp care desparte prima îngreunare a pleoapelor, prima încețoșare a ochilor, de începutul somnului adevărat. Am învățat din nou să prelungesc acest interval, să-l savurez, să-l umplu cu gînduri plăcute mie și, înainte de a adormi, slujindu-mă încă de controlul conștiinței treze, să văd cum se întrupează aceste gînduri în vise, cum sunetele picurate din adîncurile divanului se prefac în boabe de strugure ce se rostogolesc cu repeziciune, înmănunchindu-se într-un ciorchine mare de tot, cum apare apoi un fel de gard plin de ciorchini bogați de struguri. Și mă văd plimbîndu-mă pe arșiță, de-a lungul acestui gard, pe un drum scăldat de soare...

Am douăzeci și șapte de ani.

Schimbîndu-mi odată cămașa, m-am uitat în oglindă și am surprins la mine o asemănare izbitoare cu tata. În realitate, nu-i semăn de loc. Impresia asta se leagă de o anumită amintire : dormitorul părinților. Un băiețaș, adică eu, îl urmărește cu privirea pe taică-său, care tocmai își schimbă cămașa. Îl compătimește. Taică-său nu mai poate deveni frumos, celebru : el e gata, e terminat, e un produs în formă finită. Nu va mai fi niciodată altceva decît este acum. Așa gîndeam eu, compătimindu-l pe tata și mîndru de superioritatea mea. Iar acum, l-am recunoscut pe tata în mine. O asemănare dintre două exemplare din aceeași specie sau, aș spune mai curînd, o asemănare de ordin sexual : am simțit

parcă sămînța tatii în mine, în substanța mea. Era ca și cînd mi-ar fi spus cineva : ești gata. Ești terminat. Nu mai urmează nimic. Procreează !

N-am să mai fiu nici frumos, nici celebru. N-o să ajung niciodată dintr-un tîrgușor obscur în capitală. Nu voi deveni nici conducător de oști, nici ministru, om de știință, campion, aventurier. Toată viața mi-am visat o dragoste ca în povești. Dar... Curînd mă voi întoarce în vechea-mi locuință, în odaia cu patul macabru. În trista vecinătate a văduvei Prokopovici. Deși are vreo patruzeci și cinci de ani, în curte i se spune „Anecika". Pregătește masa de prînz pentru cooperativa de frizeri și coafori. Și-a rostuit o bucătărie pe coridor. Mașina de gătit a vîrît-o într-un fel de nișă întunecoasă. Hrănește o droaie de pisici. Mîțele astea scheletice și tăcute țîșnesc în sus, urmărindu-i mișcările mîinilor, de parc-ar fi galvanizate. Ea le aruncă la nimereală tot felul de măruntaie. De aceea, dușumeaua pare împestrițată cu flegmă sidefie. O dată, era să cad, lunecînd pe o inimioară vîrtoasă, mică și net conturată, ca o castană. Veșnic e înconjurată de pisici și încurcată în mațele animalelor. În mîinile ei sclipește mereu un cuțit. Desface încurcătura de mațe cu coatele, așa cum crăiasa din basme destramă pînza de păianjen.

Văduva Prokopovici e trecută, slinoasă și puhavă. Ai putea să o storci ca pe un lebervurșt. Dimineața, mi se întîmpla să o surprind spălîndu-se la chiuveta din coridor. Era îmbrăcată sumar și îmi zîmbea ca *o femeie*. Pe taburetul

de la ușa ei era un lighean în care pluteau fire de păr culese de pe pieptene.

Văduva Prokopovici e simbolul mizeriei mele masculine. E ca și cînd mi-ar spune : poftim, sînt dispusă, n-ai decît să greșești ușa. La noapte voi avea grijă să o las descuiată. Să ne bucurăm de viață. Cît despre dragostea mult visată, lasă-te păgubaș. E prea tîrziu. Uită-te cum arăți, vecine : mic, grăsuț, cu niște pantaloni care-ți vin scurți. Ce-ți trebuie, în definitiv ? Aia ? Visata ? Cu brațe subțiri și mlădioase ? Cu un obraz oval ? Fii serios ! Ești papà de-acum ! Ei, ce zici ? Dă-i drumul ! Am un pat extra ! L-a cîștigat răposatul la loterie. Și plapumă matlasată. O să-ți port de grijă, o să te oblojesc. Ei ?

Uneori, avea în priviri necuviințe nici măcar voalate. Alteori, la apropierea mea i se rostogolea din gîtlej un sunet mic, un fel de picătură vocală, expulzată la suprafață de un spasm euforic.

Nu sînt papà, bucătăreaso ! Nu sînt de nasul tău, spurcăciune !

Adorm pe divanul lui Babicev.

Visez un bobocel de fată, care rîde gîdilat și se vîră la mine sub cearșaf. Visul mi se împlinește ! Dar cu ce o voi răsplăti ? Mă apucă groaza. Pe mine nu m-a iubit nimeni pe degeaba. Pînă și damele căutau să mă stoarcă de gologani. Cît o să-mi ceară asta ? Dar, așa cum se întîmplă în vis, ea îmi citește gîndurile și se grăbește să mă liniștească.

— Vai, nu te mai frămînta. Numai 25 de copeici ! Un cetvertak !

O amintire de demult. Sînt licean. M-au dus la un panoptic. Într-un cub de sticlă, am văzut un bărbat superb, în frac, cu o rană arzînd sîngerie la piept, care murea în brațele nu știu cui.

— E Carnot, președintele Franței, asasinat de un anarhist, mi-a explicat tata.

Președintele respira, în agonie, își dădea ochii peste cap. Viața se scurgea din el încet, ca tic-tacul unui ornic. Priveam fascinat. Un bărbat frumos zace cu barba în vînt, într-un cub de sticlă verzuie. Era ceva sublim. Atunci am auzit pentru întîia oară freamătul timpului. De parcă epocile ar fi trecut în zbor deasupra mea. Îmi înghițeam lacrimile pe care mi le storsese emoția. Și atunci am jurat să devin celebru, ca odată și odată, un *alter ego* al meu de ceară, purtînd în el freamătul timpului, pe care nu multora le e dat să-l audă, să fie expus tot așa, spre admirația generală.

Iar acum, scriu pentru teatrele de estradă (profesioniste și de amatori) monologuri și cuplete despre inspectori financiari, „sov-domnișoare", nepmani și pensie alimentară :

Ce-i pe la voi la instituție ?
Nu cumva se dă o probă
La instrumente de percuție ?
Nu. L. Kaplan tot bate toba...

Sau, mai știi, poate cîndva va fi expusă în cel mai mare panoptic o figură de ceară, înfățișînd un om bizar, cu nasul borcănat, tronînd în mijlocul unei fețe palide, blajine, cu părul veșnic vîlvoi, dolofan ca un puști, îmbrăcat într-o haină care mai are doar un singur nasture, drept pe

buric, iar pe plăcuța de pe cubul de sticlă va scrie :

NIKOLAI KAVALEROV

Atît ! Nimic mai mult. Fiecare vizitator va exclama : „Aha !", și își va aminti de diferite istorioare sau poate chiar legende : „E cel care a trăit în vremuri glorioase, care i-a urît și i-a pizmuit pe toți, care mereu se lăuda, se umfla în pene, era obsedat de planuri mărețe, care și-a propus să facă atîtea și n-a făcut nimic, și a sfîrșit prin a săvîrși o crimă josnică, abominabilă..."

VII

Cotesc de pe Tverskaia pe o stradelă. Am treabă pe Nikitskaia. E o oră foarte matinală. O stradelă cu articulații. Trec din articulație în articulație ca un reumatism sîcîitor. V-am mai spus că lucrurile mă urăsc. Pentru stradela aceea trecerea mea e ca o boală.

În față merge un omuleț cu gambeta pe cap.

Am crezut mai întîi că se grăbește, dar apoi mi-am dat seama că umbletul acesta pripit, țopăitor e mersul lui obișnuit.

Duce o pernă. Da, o pernă mare, într-o față gălbuie, pe care o ține spînzurată de un colț. În mers o tot lovește cu genunchiul, făcînd să apară și să dispară adîncituri în trupeșia ei.

Pe o stradelă, chiar în plin centru, se întîmplă să dai de un gard romantic, năpădit de o vegeta-

ţie înfloritoare. Aşa arată gardul de-a lungul căruia trecem.

Pe o creangă, scapără, se foieşte sacadat şi ciripeşte scurt o păsărică, trezind prin asociaţie imaginea unei maşini de tuns. Cel care merge în faţă întoarce capul şi priveşte păsărica. Eu, fiind în spate, îl văd numai din profil, cum vezi luna în prima ei fază. Zîmbeşte.

„Nu-i aşa că seamănă ?" am dat eu să strig, convins că în mintea lui s-a produs aceeaşi asociaţie.

Poartă gambetă.

La un moment dat şi-o scoate de pe cap şi o cuprinde cu braţul, ducînd-o cum ai duce un cozonac. În cealaltă mînă are perna.

...Ferestrele sînt larg deschise. La o fereastră de la etajul unu — un mic vas cu o floare. Pe omuleţ pare să-l intereseze. Coboară de pe trotuar şi se opreşte sub fereastră, în mijlocul caldarîmului, cu ochii în sus. Gambeta îi alunecă pe ceafă. Ţine strîns perna. Pe genunchi are cîteva fire de puf.

Îl privesc de după o ieşitură a zidului.

Strigă spre vasul cu floarea :

— Valia !

Vasul se răstoarnă şi în fereastră răsare o fată îmbrăcată cu ceva roz.

— Valia, am venit să te iau.

Tăcere. Apa din vas se prelinge pe cornişă.

— Uite ce-am adus... (Ridică perna cu amîndouă mîinile, ţinînd-o în dreptul pîntecului.) O recunoşti ? Dormeai pe ea. (Rîde.) Întoarce-te la mine, Valia. Nu vrei ? O să ţi-o arăt pe „Ofelia". Chiar nu vrei ?

Din nou tăcere. Fata e pe jumătate culcată pe pervaz, cu capul ei ciufulit atîrnînd în afară. Lîngă ea vasul cu floarea se rostogoleşte încetişor, înainte şi înapoi. Mi-aduc aminte că, de cum l-a văzut pe omul de pe caldarîm, coatele pe care fata s-a rezemat în prima clipă s-au muiat, şi ea s-a lăsat cu pieptul pe pervazul ferestrei.

Potecile norilor de pe cer se împletesc încîlcit în toate geamurile, după cum sînt mai mult sau mai puţin deschise.

— Te rog, Valia, întoarce-te ! E-atît de uşor s-o faci : dă fuga jos pe scară.

Omul aşteaptă.

În jur se opresc cîţiva gură-cască.

— Nu vrei ? Atunci, la revedere !

Se întoarce, îşi potriveşte gambeta pe cap şi o porneşte prin mijlocul caldarîmului, în direcţia mea.

— Tată, tată, aşteaptă puţin !

Omul o ia la picior. Cînd trece prin dreptul meu, constat că nu mai e tînăr. Gîfîie şi e palid din pricina efortului. Un omuleţ bondoc, cam caraghios, aleargă, strîngînd la piept o pernă. Dar totuşi, parcă n-ai zice că e un smintit.

La fereastră nu mai e nimeni.

Fata aleargă după el. Ajunge pînă la colţ — acolo se isprăveşte cu pustietatea stradelei — dar nu-l mai vede. Eu stau lipit de gard. Fata se întoarce. Schiţez un pas în întîmpinarea ei. Închipuindu-şi că vreau să o ajut, că poate ştiu ceva, se opreşte. Pe obraji i se prelinge o lacrimă, şerpuind întocmai ca stropii de apă ai vasului cu floarea. Se încordează toată şi parcă

se saltă pe vîrfurile picioarelor, arzînd să mă întrebe ce o mistuie. Dar eu i-o iau înainte.

— Ai trecut pe lîngă mine ca un ram de frunze şi flori plin.

Seara, fac corectură :

„...Astfel, sîngele colectat la abator poate fi folosit ca aliment (sîngerete), sau la prepararea albuminei de culoare închisă şi deschisă, a cleiului, la fabricarea de nasturi, coloranţi, îngrăşăminte, nutreţ pentru vite, hrană pentru păsări şi peşti. Grăsimea brută de la toate categoriile de animale şi deşeurile organice grase se pot folosi la fabricarea de grăsimi comestibile : untură, margarină, unt sintetic, ca şi grăsimi industriale : stearină, glicerină şi lubrefianţi. Din capetele şi picioarele de ovine se obţin prin prelucrare (necesitînd ca utilaj : burghiuri electrice elicoidale, maşini automate de curăţat, maşini de pîrlit cu gaz, maşini cu cuţite circulare şi bazine de opărit) produse alimentare şi ulei de oase pentru industrie, iar din părul curăţat şi din oase diferite alte produse..."

El vorbeşte la telefon. E chemat de vreo zece ori pe seară. Poţi să ştii cu cine vorbeşte ? ! Deodată îl aud că spune :

— Asta nu-i cruzime !

Trag cu urechea.

— Asta nu-i cruzime. M-ai întrebat şi îţi spun părerea mea. Nu-i cruzime. Nici vorbă ! Fii fără grijă. M-auzi ? Zici că se umileşte ? Ce face ? Se plimbă pe sub ferestrele tale ? Să nu-l crezi. Sînt figurile lui. Vine şi la fereastra mea. I-o fi plăcînd să se plimbe pe sub

ferestre. Dacă nici eu nu-l cunosc !... Cum ? Ai plîns toată seara ? Foarte rău ! Zici că o să-şi piardă minţile ? O să-l internăm la ospiciu. Ofelia ? Care Ofelia ? Aha ! Nu te lua după ce spune. Ofelia e o trăsnaie de-a lui ! Cum crezi ! Totuşi părerea mea e că ai procedat just. Da, da. Ce face ? O pernă ? Asta-i bună ! (Rîde cu hohote.) Îmi închipui scena. Cum ? Pe care dormeai tu ? Ei şi ? ! Mă rog, fiecare pernă îşi are povestea ei. Într-un cuvînt, ascultă aici : termină odată cu îndoielile. Poftim ? Da, da ! (Urmează o lungă tăcere. Eu stau ca pe jăratec. Izbucneşte în rîs.) Un ram ? Ce fel de ram ? Plin de flori ? De frunze şi flori ? O fi vreun beţivan din gaşca lui !

VIII

Nu era decît o bucată de parizer — un căpătîi gros, perfect rotund, tăiat dintr-un cîrnăţoi de o greutate apreciabilă. La capătul orb, zgîrcit şi sugrumat atîrna o codiţă de sfoară. Un salam ca toate salamurile. Nu cred să fi avut mai mult de un chil şi ceva. Grăsimea stătea presărată sub pieliţa-i asudată ca un fel de băşicuţe gălbui, iar la locul tăieturii semăna cu nişte buline albe.

Babicev vorbea ţinînd salamul în palmă. Uşa se deschidea mereu. Intrau oameni. Se îmbulzeau. Salamul se cumpănea în palma trandafirie şi directorială a lui Babicev, ca şi cînd ar fi avut viaţă.

— Este ? îi întreba Babicev pe toţi de-a valma. Uitaţi-vă numai la el... Păcat că nu-i şi Şapiro aici. Şapiro trebuie chemat negreşit. Oho ! Grozav, ai ? ! I-aţi telefonat lui Şapiro ? E ocupat numărul ? Mai încercaţi...

Apoi, salamul a fost aşezat pe masă. Babicev, drăgăstos, i-a făcut culcuş cu mîna lui. Trăgîndu-se înapoi, cu ochii ţintă la salam, a dibuit fotoliul de-a-ndăratelea, s-a aşezat cu pumnii proptiţi în coapse şi s-a pornit să rîdă cu hohote. A ridicat un pumn şi, văzînd că e plin de grăsime, l-a lins.

— Kavalerov ! (Asta după ce l-a mai lăsat rîsul.) Dacă n-ai altă treabă, te-aş ruga să faci un drum pînă la Şapiro. La depozit. Ştii unde e, nu ? Te duci direct la el şi i-l dai. (Vorbea cu privirile pironite pe salam.) Să-l vadă şi el, şi să mă cheme la telefon.

Şi am plecat cu salamul la Şapiro. Între timp, Babicev sfărîma telefonul.

— Da, da ! urla el. Da ! E excepţional ! Îl trimitem la expoziţie. La Milano ! Exact ! Ăla ! Da, da ! Cu şaptezeci la sută carne de viţel. E o victorie, ce mai... Cincizeci de copeici ? Da de unde, mă faci să rîd... Auzi, cincizeci de copeici ! Ehehe ! Numai treizeci şi cinci ! E bine ? Nu ţi-am spus că-i o frumuseţe ? !

A plecat.

Faţa lui zîmbăreaţă se legăna în geamul automobilului ca o oală cu rotunjimi rumene. Vîra din mers portarului în mînă pălăria-i tiroleză şi cu ochii holbaţi urca în fugă scările masiv, exuberant, furtunos ca un mistreţ. „Salam ! răsuna

prin birouri. Da, da, acela... nu v-am spus eu ? A, e o poveste întreagă."

În timp ce paşii mă purtau agale pe străzile însorite, el îi telefona din fiecare birou lui Şapiro :

— E pe drum ! Mă, Solomoane, cînd o să-l vezi, o să plesneşti...

— Cum, încă nu ţi l-a adus ? Ehe, Solomoane !

Îşi ştergea gîtul asudat, vîrînd adînc batista pe după guler, gata să-l sfîşie. Se schimonosea, suferea.

În sfîrşit, am ajuns la Şapiro. Cînd m-au văzut cu salamul în mînă, s-au dat toţi la o parte să-mi facă loc. Drumul se deschidea în faţa mea ca la un semn de baghetă magică. A venit solul cu salamul lui Babicev ! Şapiro, un ovrei bătrîn şi melancolic, al cărui nas semăna în profil cu cifra şase, mă aştepta în curtea depozitului, sub un şopron de lemn. O uşă care se căsca neagră, de un întuneric mişcător, văratic, ca la orice antrepozit (e un întuneric blînd, învăluitor — dacă închideţi o clipă ochii şi apăsaţi pleoapele cu degetele o să înţelegeţi ce vreau să spun), ducea în interiorul unei magazii uriaşe. Afară, pe tocul uşii, atîrna un telefon. Alături se zbîrlea un cui mare, în care spînzurau cine ştie ce acte gălbejite.

Şapiro luă salamul, îl cîntări, îl legănă în palmă (clătinînd totodată din cap), îl duse la nas, îl mirosi. Apoi ieşi de sub şopron, îl puse cu grijă pe o ladă şi tăie încetişor cu briceagul o felioară mică şi moale. Felioara fu mestecată, plimbată prin cerul gurii, suptă şi, într-un tîrziu, înghiţită fărîmă cu fărîmă, într-o tăcere solemnă.

Mîna cu briceagul, întinsă în lături, tresărea din cînd în cînd : posesorul ei era atent la tot ce-i înregistrau simţurile.

— Ah ! oftă Şapiro, după ce înghiţi şi ultima fărîmă. Bravo, Babicev ! Ce salam a făcut ! Ascultaţi ce vă spun, chiar că a reuşit. Aşa un salam, cu treizeci şi cinci de copeici ! Zău, dacă-ţi vine să crezi...

Zbîrnîi telefonul. Şapiro se ridică fără grabă şi se apropie de uşă.

— Da, tovarăşe Babicev. Felicitările mele. Îmi vine să te pup !

La celălalt capăt, Babicev zbiera năprasnic, încît, deşi mă aflam destul de departe, îi auzeam glasul în telefon. Cutremurat de cumplitele vibraţii, receptorul se bîţîia, gata-gata să scape dintre degetele slăbănoage ale lui Şapiro. Maşinal, bătrînul se strîmbă şi ameninţă receptorul, ca pe un ştrengar care nu-l lasă şi pe el să vorbească.

— Eu ce fac ? am întrebat. Salamul rămîne aici ?

— Dumnealui te roagă pe mata să i-l duci acasă. M-a poftit diseară la dînsul să-l mîncăm împreună.

Atunci, mi-am ieşit şi eu din fire :

— Cum, să-l mai car şi acasă ? Păi ce, nu poate să cumpere altul ?

— Un salam ca ăsta n-ai unde să cumperi. Încă n-a fost pus în vînzare. E numai o probă de la fabrică.

— Bine, dar o să se strice !

În timp ce închidea tacticos briceagul şi bîjbîia cu mîna după buzunarul de la haină, Şapiro, cu o urmă de zîmbet pe buze şi cu pleoapele aproape închise, mă dăscăli tărăgănat, aşa cum vorbesc evreii bătrîni :

— L-am felicitat pe tovarăşul Babicev pentru acest salam, care nu se strică într-o singură zi. Altfel, ce, l-aş fi felicitat ? O să-l mîncăm diseară. Poţi să-l pui fără grijă la soare, chiar într-un loc unde soarele arde ca focul. Ca un trandafir o să miroasă.

Se topi în întunericul magaziei, de unde se întoarse cu o coală de pergament şi, peste cîteva clipe, ţineam în mînă un pachet făcut artistic.

Auzisem vorbindu-se de faimosul salam chiar din primele zile ale cunoştinţei mele cu Babicev. Ştiam că undeva se experimentează fabricarea unui salam special — hrănitor, sănătos şi ieftin. Babicev se tot informa în diferite locuri ; punea întrebări şi dădea sfaturi cu un glas de părinte grijuliu, iar cînd aşeza receptorul în furcă ba avea o privire galeşă, ba părea plăcut emoţionat. În sfîrşit, celebrul salam deveni o realitate. Un maţ gros, burduşit s-a tîrît afară din tainiţele incubatoarelor, legănîndu-se greoi ca o trompă.

Cînd a luat în mînă o bucată din acest maţ, Babicev s-a aprins la faţă, ba chiar s-a fîstîcit ca un mire, devenit conştient de negrăita frumuseţe a junei sale logodnice şi de fascinaţia pe care o exercită ea asupra nuntaşilor. Năuc de fericire, şi-a rotit privirile prin încăpere, a pus îndată jos bucata de salam, ba chiar a împins-o în lături şi a ridicat braţele a refuz, ca şi cînd ar fi spus : „Vai, nu ! Nu trebuie ! Mai bine renunţ, decît să mă chinuiesc mai tîrziu... O izbîndă ca asta e cu neputinţă într-o simplă viaţă de om. Desti-

nul vrea să-mi joace o festă! Luaţi-l de aici... Nu sînt vrednic."

Cu chilul acela de salam năzdrăvan sub braţ, băteam străzile, fără ţintă.

M-am oprit pe un pod.

În stînga se afla Palatul Muncii, în spatele meu — Kremlinul. Pe rîu — bărci, înotători. Trecu o şalupă, lunecînd sprinten. De la înălţimea la care mă găseam, îmi părea o migdală gigantică, tăiată longitudinal. Migdala dispăru sub pod. Abia atunci mi-am dat seama că migdala avea şi un coş şi că în apropierea coşului şedeau doi inşi, care mîncau ciorbă dintr-un castron. Un ghemotoc de abur alb, diafan şi pieritor, se înălţa spre mine. În zbor, suferi o serie de metamorfoze dimensionale şi, cînd ajunse la nivelul meu, nu mai rămase din el decît un rotocol astral, abia perceptibil.

Îmi venea să arunc salamul în rîu.

Ca să vezi! Pentru Andrei Babicev care, oricum, e cineva, un ştab, membru al asociaţiei deportaţilor politici, azi era o zi de sărbătoare. Şi totul numai pentru că i-au arătat un sort nou de salam... Să fie asta într-adevăr un triumf? Asta să fie gloria?

Chipul îi strălucea. Hotărît, am văzut pe chipul său pecetea gloriei. Atunci, de ce nu-mi inspiră această glorie un sentiment de adoraţie, de veneraţie, de încîntare? Dimpotrivă, mi-e ciudă de-mi vine să urlu. Mă rog, e un om de stat, e comunist. Construieşte o lume nouă. Şi în lumea asta nouă te acoperi de glorie numai pentru că din mîna unui cîrnăţar a ieşit un sort nou de salam?! E o glorie pe care refuz să o înţeleg.

Nu despre ea mi-au vorbit vieţile oamenilor iluştri, monumentele, istoria... Aşadar, s-a schimbat însăşi natura gloriei. Oare asta s-a petrecut peste tot, sau numai aici, în lumea nouă care se zideşte? Bine, dar simt şi eu că lumea asta nouă e singura importantă, principală, victorioasă... Doar nu sînt orb şi am şi eu cap. Pe mine nu trebuie să mă prelucrezi, să mă lămureşti... sînt om cu carte, ce naiba! Tocmai în lumea asta rîvnesc şi eu gloria! Vreau să strălucesc cum a strălucit astăzi Babicev. Numai că un nou sort de parizer nu o să mă facă să exult de fericire!

Bat străzile cu pachetul sub braţ. Un nenorocit de salam îmi dirijează mişcările şi voinţa. Nu admit aşa ceva!

De cîteva ori am dat să arunc pachetul peste parmalîcul podului. Dar a fost destul să-mi închipui cum scapă în cădere din hîrtie şi cum se împlîntă în valuri, asemeni unei torpile, ca îndată o altă viziune să facă să mă treacă toate răcorile. Îl văd venind spre mine pe Babicev, cu ochii holbaţi de furie, ca un idol cumplit, cu care nu te poţi măsura. Îmi inspiră groază! Mă striveşte! Citeşte în mine fără măcar să mă privească. Chiar că nici nu se uită la mine. Numai arareori, cînd îşi întoarce faţa în direcţia mea, se întîmplă să-i văd colţurile ochilor. Încolo, numai lentilele scăpărătoare ale *pince-nez*-ului — două discuri opace. Nu are timp. Nu are chef să se uite la mine. Şi-apoi, nici nu-l interesez. Totuşi, îmi dau seama, citeşte în mine ca într-o carte.

Seara, a venit Solomon Şapiro, însoţit de încă doi inşi. Babicev i-a primit cu o trataţie. Bătrînul

ovrei a adus o sticlă de votcă ca să stropească faimosul salam. Eu m-am scuzat, mulţumindu-mă să-i observ din balcon.

Penelurile pictorilor au imortalizat multe ospeţe. Ale conducătorilor de oşti, ale dogilor, sau pur şi simplu ale unor sibariţi planturoşi. Penajele fluturînde şi faldurile veşmintelor localizează scenele respective într-o epocă sau alta.

Unde eşti tu, Tiepolo al vremurilor noastre ? ! Vino repede ! Te aşteaptă nişte personaje care benchetuiesc... Uite-i : discută cu însufleţire la lumina puternică a unui bec de o sută de waţi. Pictează-i, modernule Tiepolo ! Pictează tabloul „Ospăţ la tovarăşul director al unei întreprinderi economice !"

Parcă îţi văd opera expusă la muzeu. Parcă îi văd pe vizitatori zăbovind în faţa pînzei tale. Bieţii oameni îşi sparg capul căznindu-se să ghicească cam despre ce perorează cu atîta ardoare uriaşul cu bretele albastre pe care l-ai înfăţişat... El ţine în vîrful furculiţei o felie rotundă de salam. Felia asta ar fi trebuit de mult să dispară în gura vorbitorului, dar în focu-i retoric a şi uitat de ea. Aşadar, despre ce o fi vorbind ?

— Noi nu ştim să facem crenvurşti, asta-i ! spune uriaşul cu bretele albastre. Ce, ăştia-s crenvurşti ? Tu nu te băga, Solomoane. Tu n-ai cum să te pricepi la crenvurşti, de vreme ce-ţi place uscătura aia de carne cuşer... Pe scurt, noi n-avem crenvurşti ! Că degetele alea de sclerotic nu pot pretinde că-s crenvurşti ! Un crenvurşt cum scrie la carte trebuie să plesnească de sănătate şi de voie bună. Şi-o să vedeţi că eu am să fac asemenea crenvurşti !

IX

Noi ne-am adunat cu toţii la aerodrom.

Zic „noi", cu toate că eu eram acolo un fel de a cincea roată la car. Un om fără importanţă, adus din întîmplare. Nimeni nu-mi adresa cuvîntul, nimeni nu-mi cerea părerea. Puteam foarte bine să rămîn acasă.

De pe aeroportul acela urma să-şi ia pentru prima oară zborul un avion sovietic de o construcţie nouă. L-au invitat şi pe Babicev. Oaspeţii au trecut dincolo de barieră, pe cîmpul de zbor. Babicev se remarca şi în această societate aleasă. Era destul să intre în vorbă cu cineva, ca ceilalţi să facă roată în jurul lui. Toată lumea îl asculta cu o atenţie respectuoasă. Mai înalt ca toţi, masiv, cu nişte umeri monumentali, în costumul lui gri făcea o figură foarte bună. Un binoclu negru îi atîrna pe pîntece. Are el un fel al lui de a asculta, cu mîinile înfundate în buzunare, legănîndu-se uşor pe picioarele mult depărtate, de pe călcîie pe vîrfuri şi înapoi. Şi un tic — se freacă la nas, apoi duce la ochi degetele strînse puică şi le cercetează cu luare-aminte. Ei bine, toţi ceilalţi îi imitau maşinal gesturile şi mimica, întocmai ca nişte şcolari. Se trezeau frecîndu-se şi ei la nas, de se mirau singuri ce i-a găsit.

Simţeam că turbez şi m-am refugiat la bufet. Am rămas la bufet o bună bucată de vreme, bînd bere, sub mîngîierea vîntuleţului de cîmp. Sorbeam din halbă, admirînd delicatele ornamente pe care le meşterea vîntul din colţurile feţei de masă.

Pentru mine, aerodromul era plin de minuni : aici, pe cîmpul de zbor, chiar lîngă barieră, creşteau romaniţe — banalul muşeţel de pe care vîntul smulgea o pulbere aurie ; tot aici, jos de tot, de-a lungul orizontului, se rostogoleau nişte nori vălătuciţi ca fumul ce zăboveşte în rotocoale deasupra unei baterii de tunuri ; tot aici, văpăia purpura de miniu a săgeţilor de lemn îndreptate în diferitele direcţii ; tot aici, la o oarecare înălţime, se bălăbănea, se contracta şi din nou se umfla trompa de mătase care indică direcţia vîntului ; şi tot aici, pe romantica iarbă verde a bătăliilor de odinioară şi a cerbilor, se tîrau aparatele de zbor. Savuram această delicioasă îmbinare de contraste. Iar contractările ritmice ale trompei de mătase dispuneau la meditaţie.

Cristalin şi vibrant ca elitrele unei gîze, numele lui Lilienthal are pentru mine, încă din copilărie, o rezonanţă încîntătoare... Acest nume, pe care mi-l pot închipui întins ca o aripă pe şipci uşoare de bambus, se asociază în mintea mea cu începuturile aviaţiei. Otto Lilienthal, omul-pasăre, a căzut victima experienţelor sale. Actualele maşini de zbor nu mai seamănă cu păsările. Aripile uşoare, gălbui în zare, au fost înlocuite cu un fel de labe ca ale pinipedelor. În tot cazul, ai impresia că la decolare ele bat pămîntul, ridicînd nori de praf. Aparatul de zbor seamănă astăzi cu un greoi animal de apă. Cît de repede a devenit aviaţia industrie !

În momentul acela, fanfara sparse tăcerea, atacînd un marş. Sosise ministrul apărării. A pornit pe alee cu pasul sprinten, luînd-o înaintea persoanelor ce-l însoţeau. Iuţeala şi impetuozitatea mersului său stîrneau un curent de aer care antrena frunzele pe urmele lui. Orchestra cînta cu şic, ca la paradă. Ministrul înainta şi el ţanţoş, prins de cadenţa alămurilor.

M-am repezit pe portiţa pe unde se intra pe cîmpul de zbor. Dar am fost oprit. Un militar a spus „nu-i voie !" şi a pus mîna pe marginea de sus a portiţei.

— Cum adică ? am bîiguit eu.

Dar omul şi întorsese capul, privind înspre locul unde se petreceau lucruri interesante. Inginerul-pilot, constructorul avionului, îmbrăcat într-o scurtă din piele rumenie, stătea în poziţie de drepţi în faţa ministrului. Iar spetele late ale ministrului erau viguros cetluite în curele. Amîndoi duseră mîna la tîmplă, într-un salut milităresc. În jur încremeni totul. Numai fanfara părea întruparea mişcării. Babicev stătea cu burta scoasă în afară.

— Lasă-mă să trec, tovarăşe ! am repetat eu, atingîndu-i uşor braţul. Mi-a răspuns :

— Te evacuez de pe aerodrom !

— Bine, dar eu vin de-acolo. Am plecat numai pentru o clipă. Sînt cu tovarăşul Babicev !

Dacă i-aş fi arătat invitaţia, s-ar fi rezolvat totul. Dar de unde să o scot ? Babicev „m-a adus" pur şi simplu cu el. Fireşte, nu era nici o nenorocire dacă nu reuşeam să mă întorc pe cîmpul de zbor. De fapt şi din locul unde mă găseam se vedea perfect. Totuşi insistam. Cauza acestei stăruinţe îndărătnice nu era dorinţa de a vedea totul de aproape, ci ceva mult mai serios. Am

înţeles deodată că nu fac parte din categoria oamenilor convocaţi astăzi aici pentru a asista la un eveniment măreţ şi foarte important, că sînt un nechemat printre ei, că sînt rupt cu desăvîrşire de faptele lor mari şi însemnate, şi aici, pe cîmpul de zbor, ca şi în oricare altă parte.

— Tovarăşe, eu nu sînt un cetăţean oarecare, mă perpeleam eu. (Cu aceste cuvinte încercam să pun ordine şi în harababura ce se iscase în capul meu.) Ce-ţi închipui dumneata ? Crezi că sînt un burtăverde ? Fă bine şi dă-mi drumul ! Sînt de acolo ! (Şi mi-am însoţit cuvintele cu un gest în direcţia grupului venit în întîmpinarea ministrului apărării.)

Militarul zîmbi.

— Ba nu eşti de-acolo !

— Întreabă-l pe tovarăşul Babicev !

Fără să aştept vreun răspuns, mi-am dus mîinile pîlnie la gură şi, ridicîndu-mă pe vîrful picioarelor, am strigat :

— Andrei Petrovici !

Tocmai în momentul acela tăcu şi fanfara. Ultima bătaie de tobă se stingea în depărtare, ca un vuiet subteran.

— Tovarăşe Babicev !

M-a auzit. Ministrul a întors şi el capul. Toţi au întors capul. Cu un gest teatral, pilotul îşi duse mîna streaşină la cască.

M-a apucat groaza. Cum de-am îndrăznit eu, un omuleţ borţos, cu nişte pantaloni cam prea scurţi, care ţopăiam dincolo de barieră, să-i stingheresc pe aceşti oameni ? Şi cînd s-a aşternut

tăcerea, cînd ei toţi au încremenit în aşteptare, întrebîndu-se cine o fi strigat, eu n-am mai avut curaj să deschid gura.

Dar el ştia, el a văzut, el a auzit că l-am strigat eu. O clipă, şi totul s-a sfîrşit. Toţi cei din grup şi-au reluat pozele de mai înainte. Iar mie îmi venea să plîng.

Atunci, m-am săltat din nou pe vîrful picioarelor şi, asurzindu-l pe militar, am răcnit strident, prin pîlnia palmelor, spre locul acela inaccesibil :

— Cîrnăţarule !

Şi încă o dată :

— Cîrnăţarule !

Şi dă-i, şi dă-i, şi dă-i :

— Cîrnăţarule ! Cîrnăţarule ! Cîrnăţarule !

Nu vedeam decît pălăria tiroleză a lui Babicev ţuguindu-se deasupra întregului grup. Îmi amintesc că am simţit deodată nevoia să închid ochii şi să mă aşez pe barieră. Dar nu ştiu dacă i-am închis ori nu, dar chiar de i-am închis, tot am apucat să văd esenţialul : faţa lui Babicev întoarsă spre mine. Doar o fracţiune de secundă. Faţa aceea nu avea ochi, ci numai micile discuri ale *pince-nez*-ului, cu scăpărări de mercur. Spaima m-a aruncat într-o stare vecină cu somnul. Ba am avut chiar un vis. Sau, poate, mi s-a părut numai că visez. În orice caz, era o viziune de coşmar : capul lui Babicev s-a întors spre mine deasupra unui trunchi imobil, de parcă ar fi fost înşurubat acolo. Însă trupul lui rămînea cu spatele la mine.

X

Am plecat de la aerodrom.

Dar tumultul sărbătoresc de acolo mă atrăgea. M-am oprit pe un val de pămînt acoperit cu iarbă verde şi m-am rezemat de un pom prăfuit. Aşa cum stăteam, rezemat de pom şi înconjurat de tufişuri, păream un sfînt. Rupeam mlădiţe gingaşe acrişoare şi le sugeam cum ai suge un os. Faţa mea palidă, blajină privea spre cer.

De pe aerodrom ţîşni în zbor un avion. Mîrîind fioros, trecu pe deasupra mea, galben în soare, mai-mai să sfîşie frunzişul pomului sub care mă adăpostisem. Aşa cum venea, oblic, părea o firmă smulsă şi purtată de vînt. Pe măsură ce se înălţa, aici scăpăra în soare, aici se făcea iarăşi neagră. O urmăream cu privirea de pe dîmbul meu. Avionul se depărta, apărîndu-mi mereu în alte ipostaze : ba semăna cu un închizător de armă, ba cu un briceag, ba cu o floare de liliac călcată în picioare...

Solemnitatea decolării s-a desfăşurat fără mine. Aşadar, războiul a fost declarat. L-am jignit pe Babicev.

Peste cîteva clipe, poarta aerodromului îi va scuipa pe toţi grămadă afară. Şoferii se şi pregăteau să-i primească. Iată limuzina albastră a lui Babicev. Alpers, şoferul, m-a văzut şi-mi face semne. Îi întorc spatele. Ghetele mi se încurcă în măţăraia verde a ierburilor.

Trebuie să-i vorbesc. Trebuie să mă înţeleagă. Trebuie să-i explic că nu eu, ci el, da ! el e de vină ! Dar nu va ieşi singur. Şi vreau să-i vorbesc

între patru ochi. De aici se va duce la direcţie, precis. Să i-o iau înainte.

La direcţie mi s-a spus : e pe şantier.

— La „Cetvertak“ ? Mă duc acolo !

Mă dezlănţuisem : parcă-mi sta pe buze cuvîntul potrivit pe care trebuia să i-l spun şi mă grăbeam să-l ajung, şi-mi era teamă să nu-l uit, să nu-mi iasă din cap.

...Şantierul mi-a apărut ca un miraj gălbui plutind în văzduh. Aşadar, ăsta-i „Cetvertak“-ul ! De la distanţa asta — era tocmai hăt, dincolo de case — schelele păreau să formeze un singur tot şi şantierul amintea de un fagure gigantic plutind în zare.

Mă apropii. Larmă şi praf. Îmi pierd auzul şi văzul. Mă aventurez pe o podină de lemn. Uite o vrabie — sare jos de pe o buturugă, fîlfîind. Scîndurile se îndoaie elastic sub mine, întocmai ca în copilărie, cînd mă dădeam huţa. Amintirea mă amuză şi îmi continuu drumul, rîzînd sub ploaia de rumeguş ce-mi albeşte umerii.

Unde să-l caut ?

Un camion îmi barează drumul. Nu izbuteşte să urce pe platformă. Se opinteşte, manevrează, dar mereu lunecă înapoi, ca un gîndac care vrea să treacă de pe o suprafaţă plană pe una verticală.

Aici, drumurile şi trecerile sînt atît de încurcate, de parcă m-aş plimba în interiorul unei urechi.

— Tovarăşul Babicev ?

Mi se arată direcţia. De undeva se aude zgomot de butoaie trîntite să le sară fundul.

— Unde ?

— Uite, colo.

Făcînd echilibristică, păşesc pe o grindă. Sub picioarele mele se cască parcă o cală de vapor. Totul e imens, întunecat şi rece. Ansamblul aminteşte de un şantier naval. Am senzaţia că-i încurc pe toţi.

— Încotro ?

— Într-acolo !

Nu reuşesc să-l prind, şi pace !

O singură dată l-am zărit ca într-o străfulgerare : trupul lui masiv a escaladat un bordaj de lemn. Apoi s-a făcut nevăzut. Iată-l din nou acolo, departe, sus. Între noi e un gol imens, care avea să devină curînd curtea complexului de clădiri.

S-a oprit pentru cîteva clipe. Nu-i singur — văd în jurul lui şepci, salopete. N-are a face ! O să-l iau deoparte, ca să-i spun numai atît : „Iartă-mă".

Mi-au arătat cum se poate ajunge cel mai repede de partea cealaltă. Încă o scară, şi gata. Se şi aud glasurile. Încă vreo cîteva trepte...

Deodată... Trebuie să mă aplec ca să nu fiu doborît. Mă aplec cît pot, ţinîndu-mă aprig de fuscelul de lemn. El trece în zbor pe deasupra mea. Da, a trecut vîjîind prin aer.

O secundă i-am văzut sub acest unghi ireal figura zburătoare, imobilă — adică nu chiar figura, ci numai nările : două găuri, ca şi cînd aş fi privit, de jos, o statuie.

— Ce-a fost asta ?

Am venit de-a rostogolul pe scară.

El a dispărut. A trecut în zbor pe un grătar de fier, urmat de o umbră zăbrelită. Stătea în

picioare pe drăcia aceea de metal care, scrîşnind şi vîjîind, a descris un semicerc. Te joci cu tehnica ?! Grătarul era o platformă de şine de fier, agăţată de cîrligul unei macarale. Şi i-am văzut nările prin intervalele pătrate dintre şine.

M-am lăsat, sfîrşit, pe o treaptă a scării.

— Unde-a dispărut ? am mai avut eu puterea să întreb.

În jurul meu, muncitorii au izbucnit în rîs. Am zîmbit şi eu în toate direcţiile, ca un clovn care şi-a încheiat apariţia comică cu o cascadă întreagă de giumbuşlucuri.

— Eu n-am nici o vină ! am bîiguit. El e vinovat.

XI

Am hotărît să nu mă mai întorc la el.

Vechea mea locuinţă a şi fost dată altcuiva. Am găsit lacăt la uşă. Noul locatar lipsea. Lacătul aducea cu mutra văduvei Prokopovici. Oare o să intre din nou în viaţa mea ?

Am petrecut noaptea într-o grădină publică. O dimineaţă splendidă se revărsa generos asupra mea. Pe băncile din jur mai dormeau cîţiva inşi fără adăpost. Aşa cum stăteau — chirciţi, cu mîinile vîrîte în mîneci ca într-un manşon şi lipite de burtă, păreau nişte chinezi legaţi fedeleş şi decapitaţi. La atingerea delicată a degetelor răcoroase ale aurorei oftau, gemeau, se scuturau şi apoi îşi găseau din nou culcuşul,

fără să deschidă ochii, cu mîinile mereu înlănţuite.

Se treziră şi zburătoarele. Prinseră a picura nişte zgomote mici — glasurile cu care păsările şi ierburile vorbesc între ele. Într-o firidă din cărămizi, începură să se foiască porumbeii.

M-am sculat şi eu tremurînd ca varga şi zgîlţîit de căscături ca un cîine.

(Se deschideau portiţele. Se turna lapte în pahare. Judecătorii au pronunţat verdictul. Un om care a lucrat toată noaptea s-a apropiat de fereastră şi a rămas uimit — mai-mai să nu recunoască strada în lumina asta neobişnuită. Un bolnav a cerut apă. Un băietaş a venit fuguţa la bucătărie să vadă dacă nu s-a prins un şoricel în capcană. A sosit dimineaţa !)

În ziua aceea i-am scris lui Andrei Babicev o scrisoare.

Am scris-o instalat la o măsuţă, la bufetul Palatului Muncii de pe strada Soleanka, muşcînd din nişte chiftele cu crupe şi sos, botezate „Nelson", şi sorbind dintr-o halbă.

„Andrei Petrovici !

Ai fost bun cu mine. M-ai admis în preajma dumitale. Am dormit pe extraordinarul dumitale divan. Ştii ce viaţă ticăloasă am dus pînă atunci. Dar a venit noaptea cea binecuvîntată. Ţi-ai făcut pomană cu mine şi m-ai cules beat de pe stradă.

M-ai înfăşurat în cearşafuri de olandă. Moliciunea şi răcoarea lor erau parcă anume menite să tempereze clocotul din mine, să-mi domolească neastîmpărul.

În existenţa mea au apărut chiar şi nasturii de os ai unei feţe de plapumă. Dacă aşezai plapuma într-o anume poziţie, vedeai jucînd în ei un curcubeu circular. I-am recunoscut imediat. Ei au reapărut din ungherul cel mai depărtat al memoriei, unde zăceau de mult uitaţi printre amintirile copilăriei.

Am căpătat un aşternut.

Cuvîntul acesta are pentru mine aceeaşi poezie ca şi zmeul, ori cercurile jocurilor mele de copil.

Mi-ai oferit un aşternut.

Din înaltul prosperităţii, ai coborît asupră-mi acest nor al aşternutului, o aureolă vaporoasă ce mi-a dăruit căldura ei vrăjită, trezind aduceri-aminte, regrete cîtuşi de puţin amare, speranţe. Da, am început să nădăjduiesc că din tot ce a fost sortit tinereţii mele multe se mai pot înfăptui.

Ai fost binefăcătorul meu, Andrei Petrovici !

Că doar nu-i puţin lucru să te admită în intimitatea lui un personaj atît de ilustru ! Să-ţi ofere adăpost o personalitate atît de marcantă ! Ţin să-ţi exprim sentimentele mele.

De fapt, este vorba de un singur sentiment : ura.

Te urăsc, tovarăşe Babicev.

Scriu această scrisoare tocmai ca să-ţi mai scadă din ţîfnă.

Chiar din primele zile ale vieţii în preajma dumitale am simţit trezindu-se în mine groaza. M-ai copleşit. M-ai strivit.

Iată-te proţăpit în izmene, în mijlocul camerei. Duhneşti a năduşeală ca o cîrciumă împuţită. Te

privesc, şi faţa dumitale se măreşte într-un mod bizar, trunchiul, la fel, de parcă s-ar umfla şi s-ar bomba lutul din care a fost plămădită o statuie, un idol. Abia mă stăpînesc să nu ţip.

Cine i-a dat dreptul să mă pună în stare de inferioritate?

Cu ce sînt eu mai rău decît el?

Ce, e mai inteligent?

Mai înzestrat sufleteşte?

E un spirit mai subtil construit?

E mai puternic? Mai valoros ca mine?

E mai mare ca mine nu numai de fapt, ci şi de drept?

De ce trebuie să-i recunosc superioritatea?

Iată întrebările pe care mi le-am pus. Iar observaţiile mele zilnice îmi dădeau răspunsul în rate. A trecut o lună şi am răspunsul gata. Acum, ştiu. Nu mă mai tem de dumneata. Nu eşti decît un dregător obtuz. Atît, şi nimic mai mult. Şi nu valoarea excepţională a personalităţii dumitale îmi dădea acest complex de inferioritate. O, nu! Acum, te văd bine. De parcă te-aş avea în palmă. Iar frica pe care mi-o inspirai a trecut ca o simplă copilărie. M-am scuturat de dumneata. Un bluf, asta eşti.

Într-o vreme mă rodeau îndoielile. «Oare, într-adevăr, sînt o nulitate în comparaţie cu el? Oare nu-i decît o chestiune de orgoliu şi, într-adevăr, e un om mare de la care aş avea de învăţat?»

Am constatat însă că nu eşti decît un personaj simandicos, încuiat şi mărginit, ca toate personajele de acest soi care au existat şi care vor mai exista. Ca orice potentat eşti despotic şi plin

de toane. Ce altceva ar putea să explice uraganul pe care l-ai stîrnit din pricina unui salam nu prea grozav, ori faptul că ai cules de pe stradă şi ai adus în casa dumitale un tînăr pe care nici nu-l cunoşteai? Poate că tot dintr-o toană l-ai reţinut lîngă dumneata şi pe Volodea Makarov, despre care nu ştiu decît că e fotbalist. Te-ai boierit şi ai simţit nevoia să ai bufoni şi linge-blide. Sînt convins că Volodea Makarov a dat bir cu fugiţii, tocmai pentru a scăpa de umilinţe. Presupun că, exact ca şi în cazul meu, l-ai supus unui regim sistematic de abrutizare.

Mi-ai spus că ţii la el ca la un fiu, că te-a salvat de la moarte. Vorbind despre el, ai devenit chiar liric, visător. N-am uitat scena. Dar n-a fost decît prefăcătorie. Ştiu, nu-ţi dă mîna să recunoşti că în dumneata mocnesc apucături boiereşti! Dar află că te-a trădat aluniţa aceea de pe şale.

Cînd mi-ai spus că divanul aparţine celuilalt şi că la întoarcerea lui va trebui să mă cărăbănesc dracului din casă, la început m-am supărat. Dar am înţeles numaidecît că, în fond, nu-ţi pasă nici de mine, nici de el. Dumneata eşti «domnul», iar noi nişte bieţi oploşiţi în casa dumitale.

Îndrăznesc să te asigur că nu ne vom mai întoarce la dumneata, nici el, şi nici eu. N-ai nici un fel de consideraţie faţă de oameni. Sau poate că el se va întoarce, dacă-i mai prost ca mine.

Împrejurările vieţii mele au făcut să nu am la activ nici muncă silnică la ocnă şi nici stagiu revoluţionar. Mie nu mi se va încredinţa o mi-

siune atît de importantă ca fabricarea răcoritoarelor sau amenajarea de stupine.

Dar oare asta înseamnă că eu sînt un fiu rău al secolului, iar dumneata un fiu bun ? Oare asta înseamnă că eu sînt o nulitate, iar dumneata un cineva ?

M-ai găsit pe stradă.

Şi ce stupid te-ai purtat !

«Pe stradă ? A, trebuie să fie un tercheaberchea. Ia să-l pun olecuţă la treabă. Ce e, corector ? Corectură să facă !» N-ai binevoit să te cobori pînă la tînărul de pe stradă şi în asta s-a manifestat autoîncîntarea dumitale, tovarăşe înalt dregător Babicev !

Drept cine m-ai luat ? Un reprezentant al lumpenproletariatului care piere ? Ai vrut să mă ajuţi ? Mulţumesc, n-am nevoie. Sînt puternic — m-auzi ? Sînt destul de puternic ca să pier, să reînviu şi iar să pier !

Sînt curios cum vei reacţiona la această scrisoare. Poate vei face să fiu silit să părăsesc oraşul, sau poate mă vei închide într-o casă de nebuni ? Orice îţi stă în putere. Doar eşti un om mare ! Un om de stat ! Ai spus doar despre fratele dumitale, frate bun, că trebuie împuşcat. Şi tot despre el ai spus că o să-l internezi la balamuc.

Acest frate al dumitale mi-a făcut o impresie colosală. Sînt convins că la mijloc e un mister. Iar numele de «Ofelia» mă tulbură într-un mod bizar. Şi mi se pare că dumneata te cam temi de acest nume.

Am totuşi unele intuiţii. Mai bine zis, bănuieli. Şi te voi împiedica să acţionezi. Da, sînt aproape

sigur că nu mă înşel. Şi nu voi îngădui, voi şti să-ţi dejoc planurile ! Ai pus ochii pe fiica fratelui dumitale ! O singură dată am văzut-o. Da, eu, subsemnatul, i-am vorbit despre ramul încărcat de frunze şi flori. Cum eşti total lipsit de imaginaţie, ai rîs de mine. Te-am auzit cînd ai vorbit cu ea la telefon. M-ai ponegrit în ochii fetei, aşa cum l-ai ponegrit şi pe părintele ei. Nu-ţi convine ca fata pe care vrei să ţi-o supui, din care vrei să faci o sclavă pentru amuzamentul dumitale, să aibă un suflet gingaş, sensibil. Vrei să o «foloseşti» (dinadins recurg la această expresie a dumitale) aşa cum foloseşti «capetele şi picioarele de berbec, printr-un procedeu ingenios, cu jutorul burghiului electric elicoidal» (asta de la dumneata citire).

Dar nu, nu voi îngădui. Îţi lasă gura apă, ai ? Ce trufanda ! Eşti lacom şi epicurian. Cînd e vorba de fiziologia dumitale nu ai nici un fel de scrupule. Ce te va opri să o seduci ? Faptul că ţi-e nepoată ? Puah ! Pe dumneata, care-ţi baţi joc de familie, de legăturile de sînge ?!

Ca să o zăpăceşti, îl ataci cu o violenţă năprasnică pe fratele dumitale. Dar e destul să-l vezi măcar o dată, ca să-ţi dai seama că e un om cu totul şi cu totul deosebit. Uite eu, de pildă. Nici nu-l cunosc, şi totuşi cred că e un geniu — în ce anume, nu ştiu încă... Şi dumneata îl hăituieşti. Te-am auzit cum băteai cu pumnul în balustrada balconului. Iar pe fată ai silit-o să-şi părăsească părintele.

Dar cu mine nu-ţi merge !

Mă declar apărătorul fratelui dumitale şi al copilei sale. Şi află, individ încuiat ce eşti, care

ai rîs de ramul încărcat de frunze şi flori, că numai şi numai aceste cuvinte pot reda încîntarea ce m-a cuprins văzînd-o. Dar dumneata ce cuvinte pregăteşti pentru ea ? M-ai făcut beţivan numai pentru că m-am adresat fetei într-un limbaj plastic, colorat şi pe care nu eşti în stare să-l înţelegi. Şi de ceva ce nu înţelegi, ori rîzi, ori te temi. Acum rîzi. Dar foarte curînd te voi face să te cutremuri de groază. Află că pot gîndi nu numai în imagini, ci şi în noţiuni cît se poate de concrete. Dar, mă rog, pot vorbi despre Valia şi într-un limbaj obişnuit. Ţi-o voi descrie în termeni pe înţelesul dumitale, şi asta anume ca să te necăjesc, să te întărît, fiindcă ea reprezintă ceva de la care va trebui să-ţi iei gîndul, venerabile cîrnăţar !

Cînd s-a oprit înaintea mea... Dar nu ! Mai bine să încep prin a o descrie în stilul meu. Era atît de eterică, încît pînă şi cea mai diafană umbră — a fulgilor de nea în domoala lor plutire — ar avea de ce să o pizmuiască. Şi părea că nu mă ascultă cu urechea, ci cu tîmpla, coborînd sfielnic fruntea. Are faţa ca o nucşoară, la fel conturată şi tot aşa poleită de soare. (Umerii obrajilor proeminenţi şi trăsăturile îndulcite spre bărbie. Sper că ai priceput, nu ?) Alergase, şi veşmîntul îi era în neorînduială, îngăduind privirii să întrevadă albăstrind la pieptu-i praştia unei vinişoare. Sub rochie, pielea îi rămăsese albă, neatinsă de arămeala verii...

Şi acum să o descriu cu cuvintele dumitale pe aceea din care ai pofti să te înfrupţi. În faţa mea stătea o tînără de circa şaisprezece ani, o copilă aproape, voinică, cu ochii cenuşii, cu părul vîlvoi, tuns scurt — o codană fermecătoare, nu prea înaltă şi graţioasă ca o figurină de şah (aşa aş spune eu).

Nu o vei avea !

Fata va fi soţia mea. Ea e visul vieţii mele.

Deci, război ! Care pe care ! Eşti mai bătrîn ca mine cu treisprezece ani. Ani pe care dumneata i-ai trăit, iar eu îi voi trăi abia de acum înainte. Încă un triumf, două în materie de cîrnăţărie, încă o cantină ieftină — asta-i tot ce mai poţi spera.

Eu am alte ambiţii !

Nu dumneata, ci eu o voi avea pe Valia. Cu ea alături de mine voi face să vuiască Europa, unde gloria înseamnă ceva.

Valia mă va răsplăti pentru toate umilinţele îndurate, pentru tinereţea pe care nici n-am apucat să o cunosc, pentru viaţa mea de cîine.

Ţi-am povestit odată despre o bucătăreasă. Aia care se spăla la mine acasă pe coridor. De acum încolo ochii mei vor avea înaintea lor o altă imagine : camera — cîndva, undeva — va fi inundată de soare, lîngă fereastră se va afla un spălător cu un lighean albastru, în care vor dănţui geamurile oglindite, şi Valia se va spăla deasupra ligheanului, strălucind şi zbenguindu-se ca un peştişor. Muzică pe claviatura apei...

Sînt în stare de orice ca să-mi văd visul cu ochii !

Nu-ţi voi îngădui să o «foloseşti» pe Valia.

Pe curînd, tovarăşe Babicev !

Cum de m-am putut complace o lună întreagă într-un rol atît de înjositor ? Nu mă voi mai întoarce la dumneata. Dacă are să revină cumva

bufonul numărul unu, transmite-i complimente din partea mea. Ce fericire că nu o să mă mai aflu în preajma dumitale !

Sînt convins că ori de cîte ori voi fi rănit în amorul meu propriu, îmi voi aminti numaidecît de una din serile petrecute în apropierea mesei dumitale de scris. Ce viziune chinuitoare !

E seară. Dumneata stai la masa de scris. Iradiezi autoîncîntare. «Eu lucrez — par a spune aceste raze — auzi, mă, Kavalerov, eu lucrez, nu mă deranja... Ssst, mă, burtăverde !»

Iar dimineața, cînd unul, cînd altul îți cîntă osanale :

— E colosal ! E extraordinar acest Andrei Petrovici Babicev ! E desăvîrșit !

Dar în timp ce lingăii îți înălțau imnuri de slavă, în timp ce te umflai în pene încîntat de propria-ți persoană, trăia în preajma dumitale un om de care nimeni nu ținea seama și căruia nimeni nu-i cerea părerea. Un om care-ți urmărea orice mișcare, care te observa, te studia, și nu umil, slugarnic, ci cu demnitate, lucid. Ei bine, omul acesta și-a dat seama, abstracție făcînd de postul ce-l ai, că ești un individ destul de mediocru, ajuns la această funcție de invidiat datorită numai și numai unor împrejurări de ordin extern.

Așa că să nu mai faci pe grozavul.

Cam asta am avut să-ți spun.

Ai încercat să faci din mine un bufon. Ți-am devenit dușman. «Împotriva cui lupți tu, ticălosule ?» i-ai strigat fratelui dumitale. Nu știu la cine te refereai — la dumneata însuți, la partidul dumitale, ori la fabricile, magazinele și stupinele dumitale... Eu unul mă ridic împotriva dumitale personal : împotriva unui boier ca toți boierii, egoist, dezmățat, mărginit și convins că orice îi este îngăduit. Lupt pentru fratele dumitale, pentru fata pe care ai mințit-o, pentru duioșie, pentru patosul înălțător, pentru personalitate, pentru nume emoționante ca numele de Ofelia, pentru tot ce vrei să sugrumi dumneata, ilustrisime ! Salutări lui Solomon Șapiro..."

XII

Mi-a deschis femeia de serviciu. Babicev plecase, după ce-și băuse tradiționala porție de lapte : paharul cu pereții tulburi mai era încă pe masă. Alături — o farfurioară cu fursecuri, aducînd cu literele alfabetului ebraic.

Cît de neînsemnată e viața omului ! Cît de impresionante sînt mișcările galaxiilor ! În ziua cînd m-am instalat aici, pe la două după-amiază, soarele se odihnea pe tocul ușii. Au trecut de atunci numai treizeci și șase de zile. Pata luminoasă s-a mutat în cealaltă cameră : globul pămîntesc a mai străbătut o bucată din crugul său. Pata de soare, din care copiii își fac o jucărie, evocă eternitatea.

Am ieșit în balcon.

În colțul străzii, un grup de oameni asculta dangătul clopotelor de la biserică. Biserica asta, care nu se vedea din balcon, avea un clopotar căruia îi mersese faima. Cei cîțiva gură-cască stă-

teau cu capul dat pe spate ca să-l vadă pe vestitul clopotar în exercițiul funcțiunii.

Am stat și eu o dată așa, un ceas întreg. Prin boltirea unei arcade, se vede înăuntrul clopotniței. Acolo, într-o beznă afumată, cum numai prin poduri se întîlnește, și între grinzi învăluite de păienjenișuri se zbuciuma maestrul. Cele douăzeci de clopote păreau gata să-l sfîșie în bucăți. El se opintea aprig pe spate, întocmai ca un surugiu cu hățurile în mînă, se încovoia și poate că și chiuia. Se zvîrcolea într-un sinistru păienjeniș de funii. Uneori încremenea spînzurat, cu brațele azvîrlite în lături, alteori se arunca într-un colț, stricînd toată schița aceea complicată a păienjenișului — un muzicant misterios, pierdut în întunecimea turlei și căruia nu izbuteam să-i desluşesc chipul. Poate că era hîd, un Quasimodo...

(De altfel, numai distanța îl făcea să pară atît de fioros. Dacă preferați, îl putem compara cu un biet omuleț manevrînd niște castroane și alte vase. Iar dangătele ce se revărsau din celebra turlă, cu un fel de combinație între rumoarea unei săli de restaurant și a unei gări.)

Așadar, îl ascultam de pe balcon.

— Tom-vir-lir-li ! Tom-vir-lir-li ! Tom-vir-lir-li !

Tom Virlirli. Un oarecare Tom Virlirli plana în văzduh.

Tom Virlirli !
Tom cu bocceaua !
Tînărul Tom Virlirli !

Zbîrlitul clopotar a acompaniat cu muzica lui multe din diminețile mele. „Tom", adică dangă-

tul clopotului cel mare sau, dacă vreți, a cazanului cel mare, „Virlirli", adică clinchetul farfurioarelor.

Tom Virlirli mi-a pătruns în inimă și în cuget într-una din splendidele dimineți pe care le-am trăit în această casă. Fraza muzicală a clopotelor s-a preschimbat în cuvinte, și atunci mi l-am închipuit ca aievea.

E tînăr de tot, un băiețandru. Privește plin de curiozitate la orașul ce se întinde de jur împrejur și unde nu-l cunoaște nimeni. Iar orașul doarme fără să bănuiască ceva. Ceața dimineții abia a prins să se destrame. Orașul fumegă în vale ca un nor fosforescent. Tom Virlirli zîmbește, își duce mîna la inimă și scrutează orașul, căutînd să deslușească siluete cunoscute încă din cărțile cu poze ale copilăriei.

În spinare are o boccea.

Tom va realiza tot ce și-a pus în gînd.

El e însuși orgoliul tinereții — tainița marilor ambiții.

Zilele se vor scurge și curînd (în răstimpul cîtorva mutări ale petei de soare de pe tocul ușii în camera cealaltă și înapoi) băiețandrii de azi, care visează să sosească tot așa, într-o dimineață de mai, cu bocceaua în spinare în pragul orașului, în pragul gloriei, vor fredona cîntecelul despre un om care a înfăptuit tot ce și-a pus în gînd :

Tom Virlirli !
Tom cu bocceaua !
Tînărul Tom Virlirli !

Şi astfel, dangătul clopotelor unei oarecare bisericuţe moscovite mi-a sugerat un vis romantic, cu un pronunţat accent occidental.

Voi lăsa scrisoarea pe masă, îmi voi strînge calabalîcul (într-o boccea ?) şi voi pleca. Am aşezat micul pătrat de hîrtie — scrisoarea împăturită — pe cristalul biroului, lîngă fotografia aceluia pe care îl socoteam tovarăşul meu de suferinţă.

O bătaie în uşă. El să fie ?

Deschid.

În prag, zîmbind vesel (un zîmbet japonez), de parcă s-ar fi aşteptat să vadă un prieten drag căruia i-a dus dorul, şi totuşi sfios, stătea cu bocceaua în mînă Tom Virlirli. Semăna prin nu ştiu ce anume cu Valia.

Era Volodea Makarov, tînărul ţigănos din fotografie. S-a uitat lung la mine, apoi şi-a rotit ochii prin cameră. Privirea lui se întoarse de cîteva ori spre divanul sub care se vedeau bombeurile pantofilor mei.

— Noroc ! l-am salutat eu.

După un scurt popas pe divan, a trecut în dormitor, de unde a revenit numaidecît şi, oprindu-se lîngă vasul-flamingo, m-a întrebat :

— Andrei Petrovici e la direcţie ?

— Nu ştiu precis. Oricum, diseară e acasă. Poate că va aduce cu el un alt fazan. Dumneata ai fost primul, eu al doilea, iar ăla o să fie al treilea. Afară numai dacă n-au mai fost şi alţii înaintea dumitale... Sau, mai ştii, poate că o să-şi aducă o puiculiţă.

— Cum ? se miră Tom Virlirli. Pe cine zici că o să aducă ? Efortul pe care îl făcea pentru a mă înţelege îi încreţi faţa şi fruntea.

Se aşeză din nou pe divan. Pantofii mei îl neliniştеau. Mi se tot părea că vrea să-i împingă cu tocul cizmei.

— De ce te-ai întors ? l-am întrebat. La ce naiba te-ai întors ? Rolul nostru s-a sfîrşit. Acum are o altă distracţie : seduce o fetiţă. Pe nepoata lui, pe Valia. Înţelegi ? Ascultă-mă pe mine : pleacă !

(M-am repezit spre el cu braţele întinse. El nici nu s-a clintit !)

— Ascultă, fă ca mine ! Trînteşte-i în faţă tot adevărul... Uite (am înhăţat scrisoarea împăturită de pe birou), uite ce i-am scris...

M-a împins la o parte. Şi-a aşezat bocceaua într-un colţ lîngă divan, şi s-a văzut îndată că acolo era locul ei. Apoi a ridicat receptorul din furcă şi a cerut direcţia.

Am şters-o în mare grabă.

Nici n-am apucat să-mi strîng calabalîcul.

XIII

Scrisoarea a rămas la mine. M-am hotărît să o rup. Într-adevăr, fotbalistul se simţea acolo de parcă ar fi fost copilul lui Babicev. După felul cum a aşezat bocceaua în colţul de lîngă divan, după cum şi-a rotit privirile prin cameră, după cum a ridicat receptorul şi a cerut legătura la

centrală, se vedea cît de colo că era vechi, că era de-al casei, că asta era casa lui. Chinuitoarea noapte petrecută în parc trebuie să fie de vină : nu i-am scris lui Babicev aşa cum aş fi vrut. El nu mi-ar fi înţeles indignarea. Ar fi luat-o drept invidie. Şi-ar fi închipuit că-l invidiez pe Volodea.

Noroc că scrisoarea e la mine !

E ca un cartuş orb şi lovitura ar fi dat greş.

M-am înşelat închipuindu-mi că Volodea e bufonul lui. Aşa că n-am avut de ce să-i iau apărarea în scrisoare. Dimpotrivă. Acum, că l-am văzut, mi-am dat seama cîtă înfumurare zace în el. Babicev îl creşte după chipul şi asemănarea lui. O să fie la fel de încuiat şi la fel de plin de sine.

Privirea lui spunea : „S-avem iertare. Dumneata eşti cel oploşit aici. Eu sînt domnişorul, conaşul, care se bucură de aceleaşi drepturi ca şi stăpînul."

Şi cum şedeam aşa pe bancă, am făcut deodată o descoperire îngrozitoare.

Greşisem hîrtia ! A mea era ceva mai mărişoară. Nu era scrisoarea mea. Scrisoarea mea rămăsese acolo, pe birou. În focul pledoariei mele, luasem o altă scrisoare. Iat-o :

„Dragul şi scumpul meu Andrei Petrovici ! Cum te mai lauzi ? Sănătos, voinic ? Noul tău chiriaş nu te-a strîns încă de gît ? Ivan Petrovici n-a asmuţit-o încă asupra ta pe «Ofelia» ? Vezi, vezi ! Cînd Kavalerov o să intre în cîrdăşie cu Ivan Petrovici, s-a zis cu tine ! Bagă bine de seamă, că eşti slăbuţ şi neajutorat, şi oricine poate să-ţi facă rău...

De cînd eşti atît de credul să primeşti în casă pe orice derbedeu ? Dă-l dracului afară ! Chiar

a doua zi trebuia să-i spui : «Ei, tinere, acum că ţi-ai făcut somnul, umblă sănătos !» Ce-s sentimentalismele astea ? ! Cînd mi-ai scris că de dragul meu ai cules de pe stradă un beţivan, că l-ai adus acasă la tine pentru că, pasămite, şi mie s-ar putea să mi se întîmple cîndva vreo nenorocire şi să zac şi eu tot aşa, lîngă vreun zid, mi-a venit să rîd, dar mi s-a părut şi curios. Parcă nici n-ai mai fi tu, ci Ivan Petrovici !

Pînă la urmă, a ieşit aşa cum am prevăzut : l-ai adus pe neisprăvitul ăsta acasă şi eşti descumpănit, sînt sigur, nu ştii ce să faci cu el. Să-l rogi frumos să se cărăbănească ţi-e ruşine. A dracului încurcătură ! Nu-i aşa că am ghicit ? Uite, vezi, m-am apucat să-ţi fac morală ! Aşa e, cînd lucrezi cu fructe, ierburi, albine, viţei şi altele de astea devii prea simţitor. Iar eu sînt omul industriei. Rîzi, rîzi, Andrei Petrovici ! Întotdeauna m-ai luat peste picior. Dar trebuie să înţelegi că eu sînt de pe acum generaţia cea nouă.

Ei, şi pe unde scoatem cămaşa ? Cînd o să mă întorc la tine, ce-o să se întîmple cu candriul ăla ? Dacă o să se apuce să dea apă la şoareci şi-o să refuze să părăsească divanul, iar ţie o să-ţi fie milă, ce mă fac eu ? Da, recunosc, sînt gelos. Îi dau un şut de nu se vede şi-i trag o mamă de bătaie ! Că tu prea eşti moale — ştii numai să ţipi, să dai cu pumnul în masă, să bufneşti şi să trăsneşti, iar cînd e la o adică ţi se moaie inima. Dacă nu mă amestecam eu, Valka s-ar fi canonit şi astăzi la Ivan Petrovici. Ea ce mai face ? Te mai ascultă ? Nu s-a întors la el ? Că ştii doar : Ivan Petrovici e un viclean

și un prefăcut. Singur se recomandă șarlatan și mediocritate. Este ? Să nu-l plîngi, că nu merită.

Ce-ar fi să încerci să-l internezi ? Adică, n-o să iasă nimic, o să fugă. Sau propune-i lui Kavalerov al tău să-l aranjezi undeva la un spital ? Numai să nu se supere !

Hai, nu te încrunta, am glumit. Deși chiar tu mi-ai spus odată : «Tu învață-mă pe mine, Volodea, iar eu o să te învăț pe tine». Poftim, facem școală reciproc !

Peste cîteva zile sosesc. Tata îți trimite salutări. Adio, orășelule Murom ! Știi, cînd rătăcesc noaptea pe străzi, mi se pare că orășelul nostru nici nu există. Peste tot nu vezi decît ateliere, tot orașul nu-i decît un fel de anexă a lor ! Pretutindeni numai ateliere, nimic altceva. Noaptea domnește un întuneric beznă, să-ți bagi degetele în ochi. Știi, așezările de pe vremuri... iele, vrăjitoare, mă înțelegi ! Iar nițel mai încolo, în cîmp, atelierele își scînteiază luminile sărbătorești !

Am văzut cu ochii mei în plin «centru» cum un vițel fugea după un sectorist, tot întinzînd botul să-i înhațe geanta de sub braț. Ce-o fi găsit la geanta aia, nu știu, dar mișca într-una din buze, de parcă ar fi vrut s-o rumege... Imaginează-ți scena : decorul — un gard și o băltoacă. Apare sectoristul — grav, cu șapcă roșie. Iar după el — vițelul cu ochii la geanta buclucașă. Contradicții, vezi doamne.

Mie nu-mi plac vițeii și... toate astea. Sînt un om-mașină. Da, nu o să mă mai recunoști. M-am transformat într-o mașină. În tot cazul, asta mi-e dorința. Vezi aici niște mașini — lei-paralei ! Pursînge ! Mîndre și de o nepăsare suverană. Nu ca în mezelăriile tale. Ceea ce faceți voi e cîrpăceală. Nu sînteți buni decît să tăiați viței. Eu vreau să fiu o mașină. Chiar trebuie să mă sfătuiesc cu tine. Vreau să fiu mîndru de munca mea, mîndru de faptul că muncesc. Și nepăsător, înțelegi tu, nepăsător față de tot ce nu e muncă ! Invidiez mașinile, asta e ! Cu ce sînt eu mai rău decît ele ? Noi le-am născocit, noi le-am construit, și uite că sînt mai îndîrjite în muncă decît cei ce le-au făurit. Pornești mașina, și gata, merge ! Și-ți face o trebușoară la milimetru. Nimic de prisos. Uite așa vreau să fiu și eu. Mă înțelegi, Andrei Petrovici ? Să nu existe în mine nimic de prisos. Tare mi-e dor să stau de vorbă cu tine !

Știi, te maimuțăresc în toate. M-am surprins că am început să și clefăiesc ca tine.

Mă mir și eu ce noroc a dat peste mine ! M-ai ajutat, Andrei Petrovici, m-ai săltat ! Nu toți comsomoliștii trăiesc, ca mine, în preajma unui om extraordinar și atît de inteligent. Oricare dintre ei ar da nu știu cît să fie în locul meu. Crezi că nu știu cîți mă invidiază ? ! Ehe ! Îți mulțumesc, Andrei Petrovici ! Parcă te aud : uite o mașină care face declarații de dragoste. Nu rîde ! Să știi că vorbesc serios : voi deveni o mașină.

Altfel, cum merge ? «Cetvertak»-ul se construiește ? Încă nu s-a prăbușit nimic ? Cu «Termoputere» s-a aranjat ? Dar cu Kampfer ?

Acasă ce se mai aude ? Care va să zică, pe divanul meu doarme un cetățean necunoscut. Mi-e să nu-l umple de păduchi ! Ascultă, mai

ţii minte cum m-au adus cu maşina de la meci ? Mă resimt şi acum. Şi tu te-ai speriat ! Nu-i aşa că te-ai speriat atunci, Andrei Petrovici ? Doar te ştiu ce slab de înger eşti ! Îmi amintesc cum zăceam pe divan — piciorul mi-era greu ca o bucată de şină — şi cum mă uitam la tine. Tu scriai ceva la masă, la lumina abajurului verde. Deodată ai întors capul şi m-ai privit. Eu am închis repede ochii, prefăcîndu-mă că dorm. Aşa făceam şi cu mama.

Apropo de fotbal. O să joc în selecţionatele Moscovei în meciul cu echipa germană. Iar dacă nu-l bagă pe Şuhov, o să joc şi în selecţionata URSS. Ar fi colosal !

Valka ce face ? O să ne căsătorim, desigur. Peste vreo patru ani. Tu rîzi, chipurile n-o să rezistăm. Dar eu îţi declar răspicat : peste patru ani. Da, da. Cînd voi deveni un Edison al noului secol. Ne vom săruta pentru prima oară la inaugurarea «Cetvertak»-ului. Aşa să ştii. Nu crezi ? Am încheiat un pact cu Valka. Tu fă-te că nu ştii nimic. În ziua inaugurării ne vom săruta în tribună, în sunetele fanfarei.

Tu să nu mă uiţi, Andrei Petrovici. Ce mă fac dacă aflu la sosire : Kavalerov ţi-a devenit cel mai bun prieten, de mine nu vrei să mai ştii, el mi-a luat locul, face cu tine gimnastică, te însoţeşte pe şantier. Se-ntîmplă ! S-ar putea să fie într-adevăr un tip grozav, în orice caz mult mai simpatic ca mine, iar eu, Edison al noului secol, voi trebui să-mi iau tălpăşiţa ? Poate chiar acum, în clipa asta, stai la masă cu el, cu Ivan Petrovici şi cu Valka şi vă bateţi joc de mine ? ! Nu cumva Kavalerov al tău s-a însurat cu Valka ? Spune drept ! Dacă-i aşa, îţi fac de petrecanie. Pe legea mea ! Pentru că ne-ai trădat visele, proiectele. Scurt pe doi !

Ei, uite, m-am întins pe atîtea pagini şi te reţin de la lucru. Şi cînd te gîndeşti că deviza mea este : «Nimic de prisos ! !» Asta o fi pentru că sînt departe de tine de atîta vreme. Cu bine, iubite şi stimabile. Pe curînd."

XIV

Norul uriaş ce atîrna deasupra oraşului avea contururile Americii de Sud. Deşi scînteietor, umbra lui era ameninţătoare. Această umbră înainta cu o încetineală astronomică spre strada pe care locuia Babicev.

Toţi cei care intraseră în albia străzii şi înaintau împotrivă vedeau apropiindu-se această umbră. Totul se întuneca în faţa lor şi le fugea pămîntul de sub picioare : aveau conştiinţa netă că păşesc pe un glob ce se învîrteşte.

Mă aflam printre ei.

Iată balconul. Pe balustradă atîrnă un vindiac. La biserică, clopotele au amuţit. Eu am luat locul grupului de gură-cască din colţ. Pe balcon apare un tînăr. Neînţelegînd de ce s-a întunecat aşa, deodată, ridică ochii spre cer, aplecîndu-se mult peste balustradă, să vadă mai bine.

Scara. Uşa. Toc-toc ! Îmi bate inima, de-mi zvîcneşte reverul de la haină.

Mi-au deschis. Dar nu văd cine anume. Cel care mi-a deschis s-a lipit de perete şi a tras uşa spre el. Drept în faţa mea stă Andrei Babicev. Stă proţăpit în mijlocul încăperii, cu picioarele larg desfăcute, şi eu mă aştept să defileze pe sub ele o armată de liliputani. Are mîinile înfundate în buzunarele pantalonilor, haina descheiată şi trasă spre spate, unde se încreţeşte în falduri. Toată poza lui vrea să spună :

„Ei ?"

Îl văd numai pe el. Pe Volodea Makarov îl simt doar.

Înaintez spre Babicev. Afară plouă.

Încă puţin şi o să-i cad în genunchi.

„Nu mă alunga, Andrei Petrovici ! Nu mă alunga ! Am înţeles tot. Ai încredere în mine ca în Volodea ! Sînt şi eu tînăr. Voi deveni şi eu un Edison al noului secol. Şi eu te voi venera ! Ce orb, ce prost am fost că nu m-am dat peste cap ca să-ţi fiu pe plac ! Iartă-mă, primeşte-mă la tine, dă-mi un răgaz de patru ani..."

Dar în loc să-i cad în genunchi, întreb perfid :

— Cum de nu eşti la slujbă ?

El răspunde :

— Ieşi afară !

Răspunsul vine prompt, de parcă am fi făcut în prealabil o repetiţie. Totuşi, a trebuit să treacă un timp pînă ce mintea mea să înregistreze această replică.

Apoi s-a petrecut ceva uluitor.

Afară ploua. Poate că şi fulgera. Nu ştiu.

Dar hai să abandonez stilul colorat. Vreau să mă exprim simplu, ca toţi oamenii. Am citit mai demult *Atmosfera* lui Camil Flammarion (ce

nume planetar ! Cînd spui Flammarion, parcă ai spune astru). El descrie acolo fulgerul sferic, care produce un efect extraordinar : un glob plin, perfect rotund, pătrunde fără zgomot în cameră, inundînd-o cu o lumină orbitoare... Departe de mine gîndul de a folosi o metaforă răsuflată ! Totuşi, norul era destul de ciudat, iar umbra lui se apropia ameninţătoare, ca într-un coşmar. Afară ploua. Fereastra de la dormitor, deschisă. Nu e bine să laşi ferestrele deschise pe furtună ! Trage !

O dată cu ploaia, cu stropii ei amari ca nişte lacrimi, cu rafalele vîntului sub a căror biciuire vasul-flamingo prinse a se zbuciuma ca o flacără, incendiind perdeluţele, care zvîcniră şi ele spre tavan, apăru din dormitor Valia.

Fenomenul nu m-a surprins decît pe mine. Pentru că, în fond, totul se explica foarte simplu : cei doi se grăbiseră să vină ca să-şi revadă prietenul proaspăt sosit.

Presupun că Babicev a trecut cu maşina să o ia pe Valia, care aştepta de mult şi cu nerăbdare clipa revederii. Simplu ca bună ziua. Pe mine unul s-ar fi cuvenit să mă interneze la spital şi să mă supună unui tratament cu hipnoză, ca să nu mai gîndesc în imagini şi să nu atribui unei fete proprietăţile fulgerului sferic.

Dar lasă, am eu grijă ca totul să nu fie chiar atît de simplu !

— Ieşi afară ! îmi repetă auzul.

— Stai, că nu-i chiar aşa de simplu... încep eu.

Uşa dormitorului era deschisă. Trăgea groaznic. Una din aripile vîntului mi se prinse de umăr. Se zbătea nebuneşte şi suflarea ei năpras-

nică mă făcu să închid ochii. Jumătate de faţă parcă mi-era anesteziată.

— Nu-i chiar atît de simplu, urmez eu, lipindu-mă de tocul uşii pentru a frînge monstruoasa aripă. Ştii, Volodea, cît ai fost plecat, tovarăşul Babicev a trăit cu Valia. Tu ai să rabzi încă patru ani, în care timp Andrei Petrovici o să se distreze cu Valia cît o să poftească...

Zăceam pe palier. Jumătate de faţă mi-era anesteziată. Poate că nici n-am simţit lovitura. Deasupra mea zăvorul se închise cu zgomot de creangă frîntă şi am căzut din minunatul pom ca o pară mălăiaţă, răscoaptă şi care se storceşte la atingerea cu pămîntul.

— Totul s-a isprăvit ! am constatat eu calm, ridicîndu-mă. Te voi ucide, tovarăşe Babicev !

XV

Plouă într-una.

Ploaia se plimbă pe bulevardul Ţvetnoi, dă o raită pe la circ, se abate pe arterele din dreapta şi, ajungînd în capătul bulevardului Petrovski, orbeşte dintr-o dată şi înaintează mai departe pe dibuite.

Traversez strada Trubnaia, gîndindu-mă la legendarul spadasin care a trecut prin ploaie apărîndu-se de stropi cu lama spadei sale. Spada scînteia, pulpanele hainei îi fluturau, spadasinul se răsucea în toate părţile, cu mişcări iuţi ca sunetele de flaut, şi a rămas uscat. El a încasat

moştenirea părintească. Eu m-am făcut ciuciulete şi pare-se că am încasat o palmă.

După părerea mea, peisajul privit printr-un binoclu ţinut invers e mai viu, mai colorat, stereoscopic. Nuanţele şi contururile sînt mai nete. Obiectele familiare devin brusc ridicol de mici. Privitorul încearcă impresiile unui copil. Vede totul ca în vis. Observaţi şi dumneavoastră : cînd un om priveşte printr-un binoclu ţinut invers un surîs îi luminează chipul. După ploaie, oraşul era sclipitor şi stereoscopic. Toţi au băgat de seamă că tramvaiul e vopsit în carmin, că pietrele pavajului nu sînt de aceeaşi culoare, unele fiind chiar verzi. Un zugrav iese dintr-o firidă de sub acoperiş, unde s-a adăpostit de ploaie pe canavaua zidului de cărămidă ; la o fereastră, un băieţaş încearcă să prindă soarele într-un ciob de oglindă...

Cumpăr de la o femeie un ou şi o franzelă. Sparg oul de un stîlp din staţia de tramvai, sub ochii călătorilor care vin în viteză dinspre porţile Petrovski.

O pornesc în sus. Băncile defilează la nivelul genunchilor mei : aici aleea se bombează niţel la mijloc. Frumoase mămici stau pe bănci, după ce şi-au aşternut grijulii batistuţele. Pe chipurile lor bronzate ochii le scînteiază ca nişte solzi de peşte. Soarele le-a arămit deopotrivă gîtul şi umerii. Dar sînii se ghicesc albi, rotunzi şi tineri în răscroiala bluzelor. Abătut şi singuratic, sorb din ochi albul lor care evocă lapte, maternitate, căsnicie, mîndrie şi puritate.

O dădacă ţine în braţe un prunc îmbrăcat ca Papa de la Roma.

O fetiţă cu o panglică roşie în păr şi cu o sămînţă de floarea-soarelui lipită de buză ascultă vrăjită fanfara, şi nici nu-şi dă seama că a nimerit într-o băltoacă. Pîlniile mari ale alămurilor par nişte urechi de elefant.

Pentru ei toţi — pentru mămici, dădace, domnişoare, pentru muzicanţii înfăşuraţi în alămuri — eu sînt un caraghios. Muzicanţii trag cu coada ochiului la mine şi îşi umflă şi mai tare obrajii. Fetiţa pufneşte în rîs şi sămînţa de floarea-soarelui i se desprinde de pe buză. Abia atunci se dumireşte că stă într-o băltoacă. Dă vina pe mine şi-mi întoarce furioasă spatele.

Le voi dovedi la toţi că eu nu sînt un caraghios. Nenorocirea mea e că nu mă înţelege nimeni. Şi de ceea ce nu înţelegi, ori rîzi, ori te temi. Nu-i nimic, au să se îngrozească toţi.

Mă apropii de o oglindă atîrnată în stradă. Oglinzile astea mă amuză teribil. Îţi răsar pe neaşteptate în drum. Un drum familiar, banal, pe care îl străbaţi pentru a nu ştiu cîta oară şi de-a lungul căruia nu te aşteaptă nimic interesant. Mergi liniştit şi deodată ridici ochii şi constaţi că rosturile lumii s-au învălmăşit.

Au fost violate legile opticii, geometriei, însăşi firea lucrurilor care ţi-a călăuzit pînă atunci paşii, mişcările, dorinţa care te făcea să mergi tocmai într-o direcţie şi nu în alta. La un moment dat ţi se pare că ai ochii la ceafă şi zîmbeşti stingherit trecătorilor, de parcă ţi-ai cere scuze pentru acest cusur ieşit din comun.

Observi cu un „ah" discret că tramvaiul, pe care adineaori l-ai pierdut din vedere, se apropie din nou în viteză, retezînd bordura trotuarului ca un cuţit o felie de tort. O pălărie de pai spînzurată de o panglică albastră (ai văzut-o acum cîteva clipe, dar n-ai luat-o în seamă) se întoarce spre tine şi trece mai departe parcă plutind.

Zarea devine mai largă, toată lumea are convingerea că aici se înalţă o clădire, un zid, dar tu posezi un dar care te face superior celorlalţi. Nu, nu-i o casă. Nu, nici un zid, ci o lume a misterelor, unde tot ce-ai văzut cu cîteva zile în urmă este reeditat în imagini atît de vii şi de stereoscopice, cum nu se poate vedea decît printr-un binoclu întors.

Această răsturnare a tuturor regulilor, a tuturor proporţiilor e atît de neverosimilă, atît de neaşteptată, încît te apucă ameţeala. Dar o ameţeală plăcută. Un gînd te face să te apropii repede de acest pătrat albastru. Faţa ţi se arată nemişcată în oglindă. Numai ea singură şi-a păstrat conturul firesc, singura părticică a lumii proporţiilor normale. Tot restul s-a năruit, s-a transformat, supus unor reguli noi, cu care nu izbuteşti să te deprinzi, chiar dacă ai sta un ceas în faţa oglinzii în care chipul îţi apare ca într-o grădină tropicală : e prea verde verdeaţa, prea albastru cerul.

Pînă nu-ţi desprinzi ochii de pe oglindă, nu poţi să spui cu siguranţă în ce direcţie merge pietonul pe care îl urmăreşti cu privirea...

Privesc în oglindă, mestecînd ultima bucată de franzelă.

Apoi, întorc capul.

Un om se apropie. Aflîndu-mă în calea lui, îl împiedic să se vadă în oglindă. Şi astfel, zîm-

betul pe care şi l-a pregătit pentru sine, îmi revine mie. Fiind cu un cap mai scund decît mine, a trebuit să ridice ochii.

Omul venea spre oglindă pentru a descoperi şi a da jos o omidă ce-i căzuse pe umărul hainei. Ceea ce a şi făcut, aducîndu-şi umărul înainte ca un violonist şi dînd un bobîrnac scîrboşeniei.

Preocupat de iluziile optice şi de scamatoriile oglinzii, l-am întrebat însă înainte de a-l fi recunoscut :

— Dumneata din ce parte ai venit ? De unde ai apărut ?

— De unde am apărut ? (M-a privit cu nişte ochi limpezi ca cerul.) M-am născocit singur.

Şi-a scos gambeta, descoperind o ţeastă pleşuvă, şi m-a salutat cu o politeţe exagerată. Aşa te salută „foştii", cînd le dai de pomană. Pungile de la ochi, atîrnînd ca nişte ciorapi liliachii, întregeau această asemănare. Omul sugea o bomboană.

L-am recunoscut numaidecît : iată-l pe prietenul meu, pe dascălul meu, pe acela ce-mi va alina suferinţele.

L-am apucat de mînă şi, aproape lipit de el, l-am implorat :

— Spune-mi, explică-mi...

Omul a ridicat din sprîncene.

— Cine e... Ofelia ?

A dat să-mi răspundă, dar din colţul gurii i s-a prelins o picătură din sucul dulce cu care era umplută bomboana. Extaziat şi tulburat pînă la lacrimi, aşteptam să vorbească.

PARTEA A DOUA

I

Apropierea bătrîneţii nu-l speria pe Ivan Babicev. Ce-i drept, se văita cîteodată că viaţa trece prea repede, că şi-a irosit atîţia ani frumoşi, că ar avea un cancer la stomac... Dar aceste ieremiade erau debitate cu seninătate şi, probabil, cu prefăcătorie — nişte ieremiade pur retorice.

Alteori, îşi lipea palma de partea stîngă a pieptului şi întreba zîmbind :

— Nu ştii cumva cum bate inima cînd te paşte un infarct ?

O dată, între prieteni, ridică mîna, arătîndu-le dosul palmei, unde vinele închipuiau un fel de arbore, şi le trînti pe nerăsuflate o întreagă poveste, pe care o inventase pe loc :

— Acesta este arborele vieţii. Un arbore care îmi spune mie despre fiinţă şi nefiinţă mai mult decît pomii grădinilor, aici încărcaţi cu flori, aici veştezi. Nu mai ştiu exact cînd am descoperit că mîna mea înfloreşte întocmai ca un pom... Bănuiesc că asta s-a întîmplat la vîrsta minunată cînd florile şi crengile golaşe ale pomilor se asociau în mintea mea nu cu gîndurile despre viaţă şi moarte, ci cu sfîrşitul şi începu-

tul anului şcolar ! Arborele acesta era de un albastru-gingaş, mlădios, şi sîngele despre care îmi închipuiam că nu e un lichid, ci lumina însăşi, aprindea deasupra lui rumeneala zorilor. Peisajul mîinii mele semăna atunci cu o acuarelă japoneză.

Au trecut anii... Mă schimbam eu, se schimba şi arborele vieţii.

Mi-amintesc de vremea fericită cînd a prins năvalnic să se rămurească. Îl priveam şi-mi creştea inima de mîndrie. S-a făcut noduros, s-a închis la culoare — în el sălăşluia forţa. L-aş fi putut numi foarte bine trainicul greement al mîinii mele. Pe cînd acum, dragii mei ! Vai ! E şubrezit şi ros de cari.

Aud parcă cum trosnesc crengile şi cum se cască scorburi în trunchi... Asta e scleroza, fraţilor ! Pielea devine sticloasă, ţesutul se străvede apos. E ceaţa care coboară peste pomul meu, negura care foarte curînd mă va cuprinde cu totul.

Au fost trei fraţi Babicev. Ivan era mijlociul. Cel mai mare, Roman, a făcut parte dintr-o organizaţie de luptă şi a fost condamnat la moarte şi executat pentru participarea la un act terorist.

Andrei, mezinul, trăia pe atunci în emigraţie. „Ce zici de asta, Andrei ? i-a scris Ivan la Paris. Avem în familie un martir ! Ce s-ar fi bucurat bunica !" La care Andrei i-a răspuns scurt şi brutal, ca de obicei : „Eşti o canalie !" Astfel s-au precizat divergenţele de opinii dintre cei doi fraţi.

De mic, Ivan îşi uimea familia şi cunoştinţele. La doisprezece ani a prezentat onor familiei un aparat de o formă ciudată, un fel de abajur înzorzonat cu zurgălăi, pretinzînd că, cu ajutorul lui, poate sugera, la comandă, orice vis.

— Bine, zise tatăl, director de liceu şi latinist. Te cred. Fă să visez ceva din istoria imperiului roman.

— Ce anume ? a întrebat puştiul, cu aerul unui om de afaceri care încheie o tranzacţie.

— Orice. Să zicem, lupta de la Farsala. Dar bagă de seamă, dacă nu reuşeşti mănînci bătaie.

Pînă noaptea tîrziu a răsunat prin casă un clinchet ciudat. Directorul de liceu stătea culcat în odaia lui de lucru, drept şi ţeapăn de furie, ca într-un sicriu. Mama se frămînta în faţa uşii veninos închisă. Iar micul Vanea, cu un zîmbet candid pe buze, se plimba încoace şi încolo pe lîngă divanul tatălui, agitîndu-şi abajurul ca un dansator pe frînghie cu o umbrelă chinezească în mînă. Dimineaţa, aşa cum era, în cămaşă de noapte, taică-său a ţîşnit din odaia de lucru, a ajuns din trei paşi în camera copiilor şi l-a smuls din aşternut pe dolofanul, blajinul şi molîul Vanea, adormit cum era. Încă nu se luminase bine de ziuă, aşa că experienţa ar fi reuşit poate pînă la urmă. Dar directorul a smucit în lături perdelele, salutînd perfid sosirea dimineţii. Mama, cu mîinile pe locul vizat de pe trupul copilului, încerca să împiedice execuţia, implorîndu-l :

— Nu-l bate, Petenka, nu-l bate... A greşit... Zău... Şi ce dacă n-ai visat ? Clinchetul o fi fost purtat în altă direcţie. Cu igrasia asta... Află că

eu, eu am visat lupta de la Farsala ! Da, Petenka, am visat lupta.

— Minţi ! a răcnit directorul. Povesteşte-mi amănuntele. Prin ce se deosebeşte echipamentul arcaşilor din Baleare de al prăştiaşilor numidieni ? Aud ?

I-a dat un minut de gîndire. La împlinirea acestui soroc, mama a izbucnit în hohote de plîns, iar micul experimentator şi-a încasat corecţia promisă. A suportat totul ca un al doilea Galileu. În aceeaşi seară, slujnica a venit şi s-a mărturisit doamnei că nu se poate mărita nici moartă cu un oarecare Dobrodeev, care o ceruse de nevastă.

— Să ştiţi, coniţă, că tot ce zice îi minciună ! s-a plîns fata. Toată noaptea am visat cai. Nişte cai mascaţi, fioroşi, care fugeau mîncînd pămîntul. Şi cînd visezi cai, înseamnă minciună.

Cu bărbia căzută şi cu mişcări de somnambulă, mama s-a dus în odaia de lucru a soţului. Bucătăreasa a încremenit lîngă sobă, simţind că şi ei începe să-i tremure bărbia.

Soţia a pus uşor mîna pe umărul soţului, care şedea la masa de scris şi se căznea să fixeze monogramul desprins de pe portţigaret.

Mama a îngăimat :

— Petruşa, pune-i cîteva întrebări Frosei... Se pare că tocmai ea a visat lupta de la Farsala...

Nu se ştie ce poziţie a luat directorul faţă de visul slujnicei. În schimb, se ştie precis că la o lună sau două după povestea cu visele la comandă, Ivan vorbea despre o nouă invenţie.

Chipurile, era vorba despre o soluţie specială şi un mic tub cu ajutorul căruia puteai lansa un

balon de săpun cu proprietăţi miraculoase. Tot înălţîndu-se, balonul va atinge succesiv dimensiunile unei jucării de pom de crăciun, a unei mingi, a unui glob cum se văd prin grădinile vilelor, iar cînd va ajunge cît un aerostat va plesni, revărsînd peste urbe o scurtă ploaie de aur.

Tata era în bucătărie (se număra printre cei din sinistra tagmă a soţilor care îşi fac un punct de glorie din cunoaşterea unor secrete culinare şi care consideră că numai ei au privilegiul să stabilească, să zicem, cîte foi de dafin trebuie puse în faimoasa ciorbă, preparată după o reţetă moştenită din moşi-strămoşi, ori să vegheze ca oul să stea în cratiţă, exact atîta cît e nevoie pentru a ajunge la consistenţa ideală a ceea ce se cheamă „ou cleios").

În curte, chiar sub fereastra bucătăriei, micul Ivan îşi dădu frîu slobod imaginaţiei. Tatăl ciuli urechea-i galbenă şi aruncă o privire afară. În mijlocul unui grup de băieţei, Ivan tocmai povestea despre balonul de săpun, care se va umfla cît un aerostat.

Directorul simţi din nou că plesneşte fierea în el. Cu un an în urmă, Roman, băiatul cel mare, fugise de acasă şi tatăl îşi vărsa focul pe cei mici.

Cu ce feciori l-a blestemat dumnezeu !

Se trase repede de la fereastră, ca să nu fie văzut. Răutatea îi schimonosi buzele într-un rictus care putea fi luat drept zîmbet. La masă tot aştepta ca Ivan să aducă vorba despre balon, dar băiatul tăcea mîlc. „Mi se pare că mă dispreţuieşte. Mi se pare că mă consideră imbecil",

fierbea directorul în sinea sa. În faptul serii, cînd Babicev-senior își lua ceaiul pe terasă, departe în zare, pe fundalul eteric al cîmpului său vizual, presărat cu paiete aurii de lumina amurgului, apăru un glob imens, portocaliu. Globul plutea încet, străbătînd în diagonală orizontul.

Directorul dădu buzna în casă și, prin ușa deschisă, îl văzu pe Ivan în camera de alături. Cocoțat pe pervaz, micul licean era numai ochi și bătea din palme de încîntare.

— În ziua aceea am fost pe deplin răzbunat, își amintește Ivan Petrovici. Tata a cam băgat-o pe mînecă. Mult timp după aceea i-am tot căutat privirea, dar el își ferea ochii. Pînă la urmă, m-a cuprins mila. Se făcuse negru la față, slăbise — mi-era să nu moară. Și atunci, mărinimos, mi-am lepădat nimbul. Papà era cam sec, pedant pînă la meschinărie, dar nu avea spirit de observație. Tocmai de aceea nu aflase că în ziua respectivă a trecut pe deasupra orașului, în nacela unui balon, aeronautul Ernest Vitollo. Asta cu toate că evenimentul fusese anunțat de niște afișe care-ți săreau în ochi. Și i-am mărturisit involuntara mea mistificare. În treacăt fie zis, experiențele mele cu baloanele de săpun n-au dat rezultatele sperate.

(Faptele atestă că pe vremea cînd Ivan Babicev avea doisprezece ani, aeronautica nu era încă atît de răspîndită și e puțin probabil să se fi organizat zboruri deasupra unui orășel de provincie.

Dar chiar dacă e o născocire — ce-i cu asta ?! Ficțiunea este iubita creierului.

În orice caz, născocirile lui Ivan Babicev îi delectau pe prietenii lui.)

— Dacă nu mă înșel, în noaptea care a urmat acelei zile de tristă amintire, tata a visat lupta de la Farsala. A doua zi dimineață nu s-a dus la liceu. Mama i-a dus în odaia de lucru o sticlă cu apă minerală. L-or fi impresionat amănuntele luptei. Sau, poate, l-a indignat felul în care propriul lui vis și-a bătut joc de datele istorice... Ori a visat, te pomenești, că deznodămîntul luptei a fost decis de prăștiașii din Baleare, sosiți pe cîmpul de bătaie cu niște aerostate...

Astfel și-a încheiat Ivan Babicev povestea baloanelor de săpun.

Altă dată, a împărtășit prietenilor din amintirile sale de adolescență :

— Studentul Șemiot făcea curte domnișoarei... fire-ar să fie, îmi scapă numele... Stați puțin... În fine, să zicem că o chema Lili Kapitanaki. Țăcănea din tocuri ca o capră din copite. Noi, puștii, știam tot ce se petrecea în curte. Studentul tînjea sub balconul dumneaei, neîndrăznind să o cheme din auritele adîncuri ale casei pe această domnișoară, care pe atunci nu cred să fi avut mai mult de șaisprezece ani, dar care nouă, puștilor, ni se părea bătrînă.

Ore întregi stăruia sub balcon șapca albastră a studentului, în timp ce obrajii îi ardeau ca niște bujori. Venea cu bicicleta. Și cumplită i-a fost durerea cînd într-o duminică de mai — o duminică cum nu cred să se fi înregistrat zece în analele meteorologiei, cu un vîntuleț atît de plăcut și de duios, că-ți venea să-i pui o fundă albastră — așadar, într-o duminică, oprindu-se

din viteză drept sub balconul ei, studentul o găsi pe mătuşa lui Lili rezemată cu coatele de balustradă, pestriţă şi înflorată cum sînt husele de fotoliu într-un salon de provincie, toată numai volănaşe, sutaşe răsucite în chip de colaci şi cornuleţe, şi cu o pieptănătură ca o cochilie de melc. Văzîndu-l pe student, mătuşa se bucură tare mult — aş spune chiar că l-a primit cu braţele deschise de sus, de la înălţimea balconului — şi l-a încunoştinţat cu un glas de zgripţuroaică, bălos şi molfăit, de parcă ar fi mestecat ceva fierbinte :

— Vai, ştii, Lilecika pleacă la Herson. Da, chiar diseară, la şapte patruzeci. O să stea mult acolo. Toată vara. M-a rugat să-ţi transmit salutări, Serghei Sergheevici. Pa !

Cu intuiţia îndrăgostitului, studentul înţelese tot. Că Lilecika plîngea în hohote în adîncurile aurii ale casei, că murea să iasă în balcon, că-l vedea fără să-l vadă pe bietul de el, în tunica-i albă, care, supunîndu-se legilor fizicii, absorbise un potop de raze de soare şi strălucea orbitor, asemenea crestelor înzăpezite ale Alpilor, dar că nu îndrăznea să se încontreze cu atotputernica-i mătuşă...

Atunci, i-am făcut studentului următoarea propunere :

— Dacă-mi dai cadou bicicleta, te răzbun. Lilka nu vrea să plece, dar ai ei o expediază pachet. Ei, îmi dai bicicleta ?

— Ce-ai de gînd ? s-a speriat studentul.

Peste cîteva zile m-am înfăţişat înaintea mătuşii şi i-am spus cu aerul cel mai nevinovat din lume că mămica îi trimite un leac grozav contra

negilor. Trebuie să ştiţi că mătuşa Lilkăi avea un neg enorm sub buza de jos. Cucoana asta cam trecută m-a pupat bucuroasă — a fost ca şi cînd cineva m-ar fi nimerit în plin cu o praştie nou-nouţă... Dragii mei, şi l-am răzbunat pe student. Din negul mătuşicăi a răsărit o floare — un modest clopoţel de cîmp. Răsuflarea ei îl făcea să tremure uşor. Ce ruşine pe capul femeii ! Alerga de colo, colo prin curte, cu braţele ridicate spre cer, băgîndu-i pe toţi în sperieţi.

Aveam două motive să fiu mulţumit. În primul rînd, fiindcă îmi reuşise pe deplin experienţa cultivării florilor pe negi, şi în al doilea rînd, fiindcă mă făcusem cu o bicicletă.

Pe atunci, dragii mei, bicicleta era o raritate. Cei care se încumetau să folosească acest mijloc de locomoţie erau luaţi în tărbacă de caricaturişti.

— Şi cu mătuşa ce s-a mai întîmplat ?

— Vai, prietene ! S-a canonit aşa, punîndu-şi toată nădejdea în venirea toamnei. Cum mai aştepta zilele cu vînt ! De îndată ce se strica vremea se strecura pe străzi lăturalnice afară din oraş, cu faţa ascunsă sub o eşarfă. Iar floarea îi gîdila drăgăstos buza — gîdilat ce evoca o tinereţe tristă şi fantoma unicului sărut, respins cu mare scandal. Se oprea pe un dîmb şi acolo îşi desfăcea basmaua.

— Ia-l şi du-l în tuspatru zările ! Rupe şi spulberă-i floarea ! implora ea.

Dar, ca un făcut, vîntul amorţea numaidecît. În schimb, apărea cîte o zăbăucă de albină, care bîzîind şi descriind opturi în jurul bietei femei încerca să se aşeze pe floare. Mătuşa o lua la

sănătoasa. Acasă spunea slujnicei că nu primeşte pe nimeni şi se aşeza la oglindă, privindu-şi cu groază chipul mitologic. Aşa împodobit cu o floare şi umflat de înţepături cum era, semăna cu tuberculul unei plante tropicale. Ce oroare ! Iar ca să taie floarea, pur şi simplu, nu îndrăznea : oricum, e un neg ! Dacă se infectează şi face septicemie ? !

Vanea Babicev era meşter la toate. Scria versuri şi scenete muzicale, picta, desena, se pricepea la o mulţime de lucruri. A născocit chiar şi un dans, „Ulciorul", gîndit anume pentru particularităţile sale fizice — era dolofan, tăpălăgos şi cam molîu (ca mulţi oameni iluştri în adolescenţă). Făcea negustorie cu zmeie de hîrtie şi cu tot soiul de fluieraşe şi lanterne : băieţii îi invidiau faima şi îndemînarea. În curte era poreclit „mecanicul".

Ivan Babicev a absolvit Institutul politehnic din Petersburg, Facultatea de mecanică, chiar în anul cînd a fost executat frate-său Roman. S-a angajat inginer la uzinele „Naval" din Nikolaev, lîngă Odesa, unde a lucrat pînă la izbucnirea războiului mondial.

Apoi...

II

Oare să fi fost el vreodată inginer ?

În anul cînd se construia „Cetvertak"-ul, Ivan avea o îndeletnicire prea puţin onorabilă, iar pentru un inginer de-a dreptul ruşinoasă.

Gîndiţi-vă şi dumneavoastră : colinda cîrciumile desenînd portrete şi improvizînd la comandă, făcînd chiromanţie şi demonstraţii de mnemotehnică : putea să reproducă fără greş cinci sute de cuvinte care i se citeau cu glas tare, fără întrerupere, indiferent din ce text.

Uneori, scotea dintr-un buzunar un pachet de cărţi de joc — privindu-l în clipa aceea jurai că e trişor — şi se apuca să facă scamatorii.

Cînd era invitat la vreo masă, nu refuza, şi atunci începea principalul : Ivan Babicev predica.

Ce predica ?

— Noi sîntem omenirea ajunsă la ultima limită, vestea el, bătînd cu halba în marmora mesei, de parcă ar fi dat din copită. Voi, cei tari, egoişti şi îndărătnici, hotărîţi să trăiţi după placul vostru, vouă vă vorbesc, pentru că voi sînteţi cei mai înţelepţi, sînteţi avangarda mea ! Ascultaţi, dar, voi, cei din frunte ! Se sfîrşeşte o epocă. Talazurile se sparg de stînci şi în clocotul lor se învăluie de o spumă sclipitoare. Ce vreţi ? Ce ? Să pieriţi, să vă risipiţi ca nişte stropi, ca o pulbere de apă prin fierbere ? Nu, prieteni, nu acesta trebuie să vă fie sfîrşitul ! Nu ! Veniţi la mine şi vă voi lumina.

Era ascultat cu o anumită consideraţie, dar fără prea multă atenţie. Şi totuşi predicile lui erau punctate cu exclamaţii aprobative — „bine zice !" — şi uneori cu aplauze. Pleca pe neaşteptate, şi în loc de „la revedere" recita de fiecare dată următorul catren :

Eu nu sînt panglicar venetic
Şnapan ori mistificator !

Sînt un modest artist sovietic,
Un mag modern, un scamator !

Şi mai spunea :

— Porţile se închid. Auziţi scrîşnitul balamalelor ? Dar nu vă repeziţi. Nu vă străduiţi cu tot dinadinsul să treceţi pragul ! Opriţi-vă ! A te opri este sinonim cu a fi mîndru. Fiţi mîndri, deci ! Sînt căpetenia voastră, sînt regele fanfaronilor ! Acel ce bea şi plînge, acel ce se smiorcăie cu nasul în masă, cînd s-au golit halbele şi nu se mai dă de băut, să vină lîngă mine, căci aici îi este locul. Veniţi, voi cei împovăraţi de durere, voi cei purtaţi prin viaţă pe aripile unui cîntec ! Acela care ucide din gelozie, sau tu, care-ţi pregăteşti ţie însuţi ştreangul, pe amîndoi vă chem, o, fii ai veacului ce moare ! Apropiaţi-vă, fanfaronilor şi visătorilor, părinţi care-şi cocoloşesc fiicele, filistini cumsecade, oameni credincioşi tradiţiilor, care respectă legile onoarei, datoriei, iubirii, care se tem de sînge şi dezordine. Scumpii mei, soldaţi şi generali, să pornim, aşadar, la luptă ! Încotro ? Vă voi călăuzi !

Îi plăceau racii. Îngrămădea în faţa lui hecatombe întregi din aceste crustacee. Îşi neglija ţinuta. Cămaşa lui, care părea un şervet de cîrciumă de mîna doua, era veşnic descheiată la piept. Dacă îl vedeai uneori apărînd cu manşete scrobite, erau tot murdare. Dacă poate cineva să îmbine neglijenţa vestimentară cu înclinaţia spre o eleganţă exagerată, apoi el era omul acela. De pildă : gambeta. De pildă : floarea de la butonieră (pe care o purta pînă aproape să dea rod). De pildă : manşetele de la pantaloni, care atîrnau ca nişte franjuri, şi mustăţile de aţă de pe haină, care marcau locul unde au fost odată nasturii.

— Sînt un devorator de raci. Priviţi : nu-i ingerez, ci îi sacrific ca un sacerdot. Vedeţi ? Grozavi raci ! Pe trupurile lor se încolăcesc alge. Cum, nu-s alge ? E o verdeaţă ordinară ? Ei şi ? ! Să ne închipuim că sînt alge. Atunci vom putea asemui racul cu o navă ridicată de pe fundul mării. O frumuseţe de raci. Din Kama.

Îşi lingea pumnul unsuros şi pescuia din mîneca epava unui crustaceu.

Oare să fi fost el vreodată inginer ? Nu cumva minţea ? Tot ce sugerează factura spirituală a unui inginer, lumea maşinilor, a metalului, a schiţelor şi a planurilor i se potrivea ca nuca-n perete ! Mai curînd puteai să-l iei drept actor sau popă răspopit. Îşi cam dădea şi el seama că nu-i crezut şi, ori de cîte ori vorbea, îi juca o licărire poznaşă în colţul ochilor.

Dolofanul propovăduitor îşi făcea apariţia azi într-o cîrciumă, mîine în alta. O dată merse cu îndrăzneala pînă acolo, încît se urcă pe o masă... Greoi şi nepregătit pentru asemenea exhibiţii, păşi peste cîteva capete, agăţîndu-se de frunzele palmierului. Abia după ce sparse nişte sticle şi răsturnă palmierul, izbuti să se proptească bine pe masă. Ridicînd două halbe goale ca pe nişte haltere, începu să strige :

— Suitu-m-am pe piscuri şi văd cum se adună peste tot oastea ! Veniţi la mine ! La mine ! Armia mea e fără număr ! Actoraşi, rîvnitori de glorie ! Amanţi nefericiţi ! Fecioare bătrîne ! Socotitori ! Orgolioşi ! Nătărăi ! Paladini ! Laşi ! Ve-

.ițī la mine! Sînt regele vostru, Ivan Babicev! Încă nu ne-a sosit ceasul, dar curînd, foarte curînd, vom porni la luptă... Adună-te, oaste!

Zvîrli halba cît colo și, smulgînd cuiva o armonică, îi întinse burduful de-a curmezișul burții. Geamătul instrumentului stîrni o adevărată furtună: o sumedenie de șervețele de hîrtie zburară spre tavan...

De după tejghea, săriră niște oameni cu șorțuri și mînecare de mușama.

— Bere! Să vină bere! Un butoi de bere! Trebuie să bem pentru mărețele evenimente!

Dar nu le-au mai dat bere, ci dimpotrivă, i-au dat pe toți afară, în bezna nopții. Ultimul fu proiectat pe ușă predicatorul Ivan — cel mai mărunțel, cel mai corpolent și cel mai recalcitrant la evacuare. Îndîrjit și furios, căpătase ca prin farmec greutatea și imobilitatea unui butoi de fier plin cu păcură.

I-au îndesat gambeta pe cap, fără pic de considerație.

O porni în lungul străzii, clătinîndu-se în toate părțile, de parcă era trecut din om în om. Urla ceva între cîntec și bocet, speriind trecătorii.

— Ofelia! tălălăia el. Ofelia! Acest singur cuvînt îi însoțea pașii și părea că zboară cu repeziciune deasupra străzilor, înscriindu-se cu un opt de foc pe cerul orașului.

În noaptea aceea, îi făcu o vizită sus-pusului său frate. La masă ședeau doi inși. Unul în fața altuia. Între ei o lampă cu abajur verde. Era Andrei, frate-său, și Volodea. Acesta din urmă ațipise cu nasul într-o carte. Amețit de băutură, musafirul purcese spre divan și se căzni o multime să-l tragă sub el, așa cum tragi un scaun, ca să te așezi.

— Ești beat, Vanea, îl mustră fratele.

— Te urăsc! replică Ivan. Ești un tembel!

— Cum de nu ți-e rușine?! Culcă-te, Vanea, dormi. Să-ți aduc o pernă. Ia, scoate gambeta.

— Tu nu crezi nimic din ce-ți spun. Ești un încuiat, Andrei! Taci! Dacă mă întrerupi, sparg abajurul și sparg și capul lui Volodea. De ce nu crezi în existența „Ofeliei"? De ce nu crezi că am inventat o mașină fenomenală?

— N-ai inventat nimic, Vanea. Ai tu o idee fixă. Știi, asta-i o glumă pe care n-o gust. Mă crezi chiar atît de idiot? Nu ți-e rușine obrazului? Mașină! O asemenea mașină nici nu poate să existe. Și de ce-i spui „Ofelia"? Și de ce porți gambetă? Doar nu ești nici telal și nici ambasador!

Ivan tăcea. Apoi, trezindu-se parcă deodată, se ridică și se apropie agresiv, cu pumnii strînși, de frate-său.

— Nu crezi, ai? Nu crezi?! Scoală-te în picioare, Andrei, cînd îți vorbește comandantul unei armate de milioane! Îndrăznești să nu mă crezi? Spui că o asemenea mașină nu există? Ei bine, Andrei, de la ea ți se va trage pieirea. Ți-o jur!

— Nu mai zbiera așa, că-l trezești pe Volodea.

— Puțin îmi pasă mie de Volodea! Lasă că-ți cunosc eu planurile. Vrei să-l însori cu fiică-mea, Valia. Vrei să selecționezi o specie nouă! Află că fata mea nu e un incubator! Nu i-o dau lui Volodea. Mai bine o sugrum cu mîinile mele.

După un scurt răstimp de tăcere, își înfundă mîinile în buzunare, săltîndu-și burta, care deveni și mai proeminentă, și, cu obișnuita-i licărire în colțul ochilor, spuse viclean :

— Te înșeli, frățioare ! Te minți singur. Ehe, drăguță ! Crezi că ții la Volodea pentru că e tipul omului nou ? Da de unde, Andriușa, da de unde ! Altceva e la mijloc.

— Și ce anume, mă rog ? se încruntă la el Andrei.

— Îmbătrînești, Andriușa ! Asta-i explicația ! Simți nevoia să ai și tu un fiu. Sînt pur și simplu sentimente părintești. Familia e veșnică, Andrei ! Iar ca să consideri un tînăr, care nu se remarcă prin nimic deosebit și e cunoscut numai pe terenul de fotbal, drept un simbol al lumii noi, e o copilărie...

În clipa aceea, Volodea ridică somnoros capul.

— Tot respectul lui Edison al noului veac ! exclamă Ivan cu o plecăciune teatrală. Ura !

Volodea îl privea în tăcere. Ivan rîdea în hohote.

— Spune, Edison ! Nici tu nu crezi în existența „Ofeliei" ?

— Cred că ar trebui să fii internat la balamuc, Ivan Petrovici, răspunse Volodea căscînd.

Andrei îl aprobă cu un scurt nechezat.

Atunci, predicatorul își bușí gambeta de dușumea și strigă :

— Niște bădărani, asta sînteți ! și după un moment, adăugă : Cum, Andrei, îi permiți țîngăului ăstuia pe care-l ții de suflet să-ți insulte fratele ?

Se întoarse spre Andrei, dar nu-i văzu ochii, ci numai lentilele licăritoare ale ochelarilor.

— Ivan, te rog să nu mai calci în casa mea. Niciodată. Tu nu ești nebun. Ești o bestie !

III

Lumea începu să vorbească despre noul predicator.

Din cîrciumi, zvonul pătrunse în case, se tîrî pe scara din dos în bucătăriile comune, fiind comentat și întors pe toate fețele în ceasul spălatului matinal și al aprinderii primusurilor de către oameni care țopăiau sub robinet, ori păzeau laptele să nu dea în foc.

Zvonul pătrunse și în instituții, în case de odihnă, în piețe.

Se născoci chiar și o legendă. Cică, la nunta unui casier din cartierul Iakimanka, ar fi venit un cetățean necunoscut (se preciza : cu gambetă, cu niște haine ponosite și cu o mutră cam suspectă — cine altul putea să fie dacă nu el, Ivan Babicev ? !) și cînd ospățul era în toi, a cerut să se facă liniște pentru că vrea să spună ceva însurățeilor. Și le-a vorbit astfel :

— Să nu vă iubiți unul pe altul. Să nu vă uniți viețile. Tu, mire, părăsește-ți mireasa ! Căci ce va rodi iubirea voastră ? Veți aduce pe lume pe propriul vostru dușman. Și el vă va devora !

Se zice că mirele a tăbărît asupra lui cu pumnii, iar mireasa a leșinat. Supărat foarte, oaspe-

tele a plecat, dar cum a ieşit pe uşă s-a constatat că vinul scump din clondirele înşirate pe masa ospăţului s-a prefăcut în apă.

Mai circula şi o altă legendă, de-a dreptul năucitoare.

Cică, pe o arteră foarte circulată (unii spuneau perspectiva Neglinnîi, lîngă podul Kuzneţki, alţii — strada Tverskaia, lîngă mînăstirea Strastnoi) trecea un automobil în care se afla un bărbat impozant, corpolent şi rumen, cu o servietă pe genunchi.

Şi cică din mulţimea de pe trotuar a ţîşnit frate-său, Ivan — faimosul Ivan — s-a aşezat în faţa maşinii cu braţele desfăcute în lături, ca o sperietoare de ciori, sau aşa cum sări în stradă cînd vrei să opreşti un cal care a luat-o razna. Şoferul abia a apucat să încetinească şi claxona de zor, dar momîia nici gînd să se dea la o parte.

— Opreşte ! ţipa omul din fundul bojocilor. Opreşte, directorule ! Opreşte, hoţ de copii !

Şoferul n-a avut încotro şi a oprit. Circulaţia s-a întrerupt brusc. O mulţime de maşini venite din urmă numai că n-au încălecat peste cele din faţă. Un autobuz s-a oprit urlînd şi fremătînd tot, gata să-şi ridice cauciucurile de pahiderm şi să se tragă înapoi...

Braţele răstignite ale omului de pe caldarîm cereau linişte.

Şi s-a făcut linişte.

— Frate, începu el. De ce tu să umbli cu maşina, iar eu să merg pe jos ? Deschide portiera şi dă-te mai încolo, să-mi faci loc şi mie. Nu se cade să merg pe jos, doar şi eu sînt mare şef.

În momentul cînd a rostit aceste cuvinte, din toate părţile au dat năvală spre el un puhoi de oameni — unii au sărit din autobuz, alţii au dat buzna din cîrciumi, alţii din parc. Frate-său s-a ridicat în maşină şi, pe cît era de înalt, părea şi mai înalt. Şi s-a pomenit cu o baricadă vie în faţa lui.

Avea o căutătură cumplită, încît te aşteptai să se lungească cît un stîlp de telegraf şi să strivească sub picioare maşina, pe şofer, baricada.

Ridicat de zeci de braţe, Ivan s-a înălţat deasupra mulţimii de adepţi, legănîndu-se în aer, aici venind în jos, aici zvîcnind iarăşi deasupra. Gambeta îi alunecase pe ceafă, descoperind o frunte mare şi palidă, de om obosit.

Frate-său, Andrei, l-a înhăţat de cureaua pantalonilor şi l-a tras jos, zvîrlindu-l drept în braţele unui miliţian :

— La G.P.U. !

La cuvîntul acesta magic, totul a ieşit din toropeală şi s-a pus în mişcare : butucii roţilor prinseră a se învîrti, spiţele scăpărară, se trîntiră portierele maşinilor, uşile, şi toate acţiunile începute înainte de nebunia asta şi-au urmat cursul firesc.

Ivan a stat închis zece zile.

Cînd i-au dat drumul, prietenii de beţie l-au întrebat dacă e adevărat că a fost arestat chiar de frate-său, pe stradă, în împrejurări atît de extraordinare. El rîdea cu hohote.

— E o minciună. O legendă. M-au umflat într-o berărie. Bănuiesc că eram pus de mult sub

observaţie. E bine totuşi că au început să circule legende. Orice sfîrşit de epocă şi orice perioadă de tranziţie trebuie să-şi aibă basmele şi legendele ei. Şi sînt fericit să fiu eroul uneia dintre ele. Dar o să mai auziţi o legendă : despre o maşină care se cheamă „Ofelia"... Epoca va sucomba cu numele meu pe buze. Fac tot ce-mi stă în putinţă pentru asta.

I-au dat drumul după ce l-au ameninţat că va fi expulzat din oraş.

În definitiv, ce învinuire i se putea aduce la G.P.U. ?

— V-aţi intitulat rege ? l-a întrebat anchetatorul.

— Exact... Regele fanfaronilor.

— ? ! ?

— Vreau să deschid ochii unei numeroase categorii de oameni.

— În ce sens ?

— Ca să-şi dea seama că sînt sortiţi pieirii.

— Vorbiţi de o numeroasă categorie de oameni. Din cine e formată ?

— Din acei pe care dumneavoastră îi denumiţi decadenţi. Din exponenţii unor stări de spirit decadente. Dacă-mi daţi voie, o să vă explic.

— Vă rog chiar.

— ...un şir întreg de sentimente omeneşti ar trebui, după mine, stîrpite...

— De pildă ?

— ...mila, duioşia, mîndria, gelozia, iubirea — într-un cuvînt, aproape toată gama de sentimente din care e plămădit sufletul omului din era

care apune. Era socialismului le va înlocui cu o nouă serie de stări sufleteşti.

— Hm !

— Văd că nu mă înţelegeţi. Bunăoară, comunistul muşcat de şarpele geloziei e pus la index. Ca şi comunistul excesiv de milos. Ciuperca milei, şopîrla orgoliului, vipera geloziei — flora şi fauna asta trebuie izgonită din inima omului nou...

...vă rog să-mi iertaţi limbajul oarecum colorat, s-ar putea să vă pară preţios. Nu vă obosesc ? *Merci.* Apă ? Nu, mulţumesc, nu vreau apă... Ador să vorbesc înflorat.

...e ştiut că la mormîntul unui comsomolist care şi-a pus capăt zilelor se depun, printre jerbe, şi blestemele tovarăşilor săi de luptă. Omul nou spune : sinuciderea e un act decadent. Iar omul lumii vechi spunea : a trebuit să-şi pună capăt zilelor, ca să-şi salveze onoarea. Vedem deci că omul nou învaţă să dispreţuiască simţămintele străvechi proslăvite de poeţi şi chiar de muza istoriei. Ei bine, vreau să organizez o ultimă paradă a acestor simţăminte.

— E ceea ce numiţi complotul sentimentelor ?

— Exact. În fruntea unui asemenea complot al sentimentelor mă şi aflu.

— Continuaţi.

— Aş fi vrut să reunesc în jurul meu, hai să spunem, o trupă. Mă înţelegeţi, nu ?

...nu-i exclus ca sentimentele străvechi să fi fost într-adevăr sublime. Să luăm, de exemplu, dragostea... Pentru femeie, ori pentru patrie. Sau pentru altele... Sînteţi de acord, cred, că vestigii

de acest fel ne mai emoţionează şi astăzi. De aceea aş vrea...

...se întîmplă ca un bec să se stingă subit. A ars, veţi spune dumneavoastră. Dar dacă zgîlţîi bine becul, el se reaprinde şi va mai arde un timp. Acolo, în interior, se produc cataclisme. Filamentul de wolfram se rupe şi atingerea capetelor rupte redă becului viaţa. O viaţă scurtă, artificială, care se ştie prea bine că în curînd se va stinge. Febricitate, tensiune şi strălucire prea vie... Apoi, va fi beznă, viaţa nu se va mai întoarce şi numai zăngănitul uşor al firelor moarte, arse se va mai auzi arar în întuneric. Sînt destul de explicit ? Dar şi această scurtă strălucire e sublimă !

...şi vreau să zgîlţîi...

...aş vrea să zgîlţîi inima epocii care a ars. Această inimă-bec, astfel încît capetele filamentului să vină în atingere între ele...

...şi am să provoc o sublimă strălucire de o clipită...

...caut reprezentanţi de dincolo, e ceea ce dumneavoastră numiţi lumea veche. Sentimentele la care mă refer sînt : gelozia, iubirea pentru femeie, orgoliul. Vreau să găsesc un specimen de neghiob pe care să vi-l pot prezenta, spunînd : tovarăşi, acesta este exponentul unei anumite stări a spiritului omenesc, care se cheamă „prostie“...

...comedia lumii vechi a avut în distribuţie caractere multiple. Cortina cade. Personajele trebuie să iasă la rampă pentru a cînta ultimele cuplete. Vreau să fiu mijlocitorul între ele şi

sală. Eu voi dirija corul şi voi părăsi cel din urmă scena.

...mie mi-a fost hărăzită cinstea de a conduce ultima paradă a străvechilor pasiuni omeneşti...

...prin crăpăturile pentru ochi ale măştii ne urmăreşte privirea siderală a istoriei. Şi vreau să-i spun : uite-l pe îndrăgostit, uite-l pe orgolios, pe trădător, pe viteazul nesăbuit, pe prietenul credincios, pe fiul rătăcitor — uite-i pe purtătorii grandioaselor sentimente calificate astăzi drept bicisnice şi triviale. Fie ca înainte de a dispare, înainte de a ajunge de batjocură, ele să se manifeste pentru ultima oară cu maximum de incandescenţă.

...trag cu urechea la ce spune lumea în jur. Doi stau de vorbă despre un nebun care şi-a tăiat beregata cu briciul. Aud fluturînd şi un nume de femeie. Nebunul n-a murit, doctorii i-au cusut beregata, dar el şi-a tăiat-o din nou, chiar pe cusătură. Cine-i el ? Arătaţi-mi-l. Îl caut. O caut şi pe ea. Pe femeia diabolică şi pe îndrăgostitul nefericit. Dar unde să-l caut ? La spitalul de urgenţă ? Dar pe ea ? Nici nu ştiu cine este. O funcţionară de birou ? Soţia unui nepman ?

...mi-e foarte greu să-mi găsesc personajele...

...iscodesc pe la ferestre, mă strecor pe scările de serviciu. Mi se întîmplă să alerg după un zîmbet, aşa cum un naturalist fugăreşte un fluture. Şi-mi vine să strig : „Stai ! Ce flori împodobesc tufişul din care şi-a luat zborul efemerul şi uşuratecul fluturaş al surîsului dumitale ? Ce sentimente reprezintă acest tufiş ? E măcieşul roz al

melancoliei ? Ori poate coacăzul micilor vanităţi ? Stai, opreşte-te ! Am nevoie de dumneata..."

...vreau să adun în juru-mi cît mai mulţi. Ca să am de unde alege exemplarele cele mai reuşite, mai pregnante, din care să alcătuiesc, ştiu eu, o echipă de şoc... o echipă de şoc a sentimentelor...

...da, e un complot, o răzvrătire paşnică. Mai bine zis, o manifestaţie paşnică a sentimentelor.

...să presupunem că am dat peste un tip de vanitos activ, sută în sută veritabil. Acestuia i-aş spune : „Arată cine eşti ! Arată celor care te ostracizează ce înseamnă vanitatea. Săvîrşeşte o faptă despre care să se spună : «O, vanitate ticăloasă ! Oho-o, la ce poate duce vanitatea !»" Sau, să zicem că am avut norocul să dau peste prototipul omului frivol. Pe acesta îl voi ruga : „Arată cine eşti, arată forţa frivolităţii, ca lumea să caşte ochii de mirare".

...geniul simţămintelor pune stăpînire pe suflete. Într-unul s-a înscăunat geniul trufiei, într-altul geniul mizericordiei. Vreau să pescuiesc din suflete aceste duhuri şi să le dau drumul în arenă.

Anchetatorul : Pînă acum aţi găsit pe cineva ?

Ivan : Cît am căutat, cît am strigat. E greu, e foarte greu. Poate nu reuşesc să mă fac înţeles. Am găsit totuşi unul.

Anchetatorul : Pe cine anume ?

Ivan : Vă interesează sentimentul al cărui exponent este, sau numele ?

Anchetatorul : Şi una, şi alta.

Ivan : Nikolai Kavalerov. Un invidios.

IV

S-au depărtat de oglindă.

Acum mergeau pe stradă doi caraghioşi. Unul, mai scund şi mai gras, mergea cu un pas înaintea celuilalt. Era un obicei de-al lui Ivan Babicev. De aceea, vorbind cu tovarăşul său de drum, era nevoit să întoarcă mereu capul. Iar cînd rostea o frază mai lungă (de fapt, toate frazele lui erau lungi) se întîmpla deseori să meargă şi de-a îndăratelea, cu faţa spre interlocutor, izbindu-se de trecători. În asemenea cazuri îşi smulgea gambeta din cap şi se pierdea în scuze grandilocvente. De felul lui, era un om politicos şi afişa veşnic un zîmbet amabil.

Ziua îşi trăgea obloanele. Un ţigan, într-o jiletcă bleumarin, cu obrajii şi barba boite, ducea pe umăr un lighean de aramă nou-nouţ. O dată cu el, cocoţată pe umărul lui, se depărta şi ziua. Ţiganul mergea încet, ligheanul se legăna, iar ziua se rostogolea lin în discul de aramă.

Cei doi îl urmăreau cu privirea.

Discul de aramă se stinse ca şi soarele. Ziua se sfîrşise.

Cei doi intrară în prima bodegă.

Fără a pomeni nume, Kavalerov îi povesti lui Ivan că tocmai a fost dat afară din casă de către un personaj important. Ivan îi povesti o păţanie identică : şi pe el l-a dat afară un personaj important.

— Precis c-ai auzit de el. Toată lumea îl cunoaşte. E Andrei Petrovici Babicev, fratele meu.

Kavalerov se înroşi şi lăsă ochii în pămînt.
— Ei, şi întrucît destinele noastre se aseamănă, să fim prieteni ! încheie Ivan radios. Numele dumitale îmi place. Kavalerov ! Sună pompos şi ieftin.
„Aşa cum sînt şi eu, gîndi Kavalerov, pompos şi ieftin."
— Berea-i straşnică ! exclamă Ivan. Polonezii au o vorbă : ochii ei sînt de culoarea berei. Bine zis, nu ?... Mai grav e că personajul ăsta important mi-a furat fata...
...dar o să mă răzbun eu.
...da, mi-a furat fata. Hm, furat e un fel de a spune... Nu te mai holba aşa, Kavalerov. De fapt, s-ar cuveni să ai nasul mai mic. Cu nasul ăsta borcănat, îţi trebuie faima unui erou ca să fii fericit ca un muritor de rînd. A exercitat asupra ei presiuni morale ! Pentru asta aş putea să-l dau în judecată, nu ? Să-l reclam la procuratură. Ea m-a părăsit. De fapt, îl acuz nu atît pe Andrei, cît pe mizerabilul pe care-l ţine în casa lui.
Şi îi povesti despre Volodea.
De emoţie, Kavalerov simţea cum i se mişcă degetele mari de la picioare.
— ...Ţîncul ăsta mi-a stricat viaţa. Păcat că pînă acum, la meci, nu i-au rupt şalele ! Andrei se uită în gura lui. Cică mucosul e un om nou ! Mucosul a spus că Valia e nefericită pentru că eu, părintele ei, sînt nebun şi (auzi, nemernicul !) o supun unui regim metodic de înnebunire. Ticălosul dracului ! S-au ţinut amîndoi de capul ei pînă ce, într-o zi, a fugit. Acum stă la o prietenă...

...am blestemat-o pe prietena fie-mi, ca esofagul şi rectul ei să-şi inverseze locurile ! Vezi imaginea ? A, sînt o bandă de încuiaţi...
...femeia a fost o lumină — cea mai bună, cea mai sublimă şi cea mai pură lumină a civilizaţiei noastre. Şi am căutat o fiinţă de sex feminin. O fiinţă care să întrunească toate calităţile feminine. Pot să spun că am căutat germenele, chintesenţa acestor calităţi. Feminitatea a făcut faima vechiului ev. Şi-am vrut să o prezint în toată strălucirea ei. Pierim, Kavalerov. Şi m-am gîndit să înalţ ca o torţă deasupra capetelor — femeia ! Credeam că femeia se va stinge o dată cu era noastră. Mileniile se cască întocmai ca o groapă de gunoi. Şi în groapa asta zac claie peste grămadă maşini — bucăţi de fontă, de tablă, şuruburi, arcuri... o groapă neagră, sinistră. Doar ici, colo întunericul e presărat de sclipirea resturilor putrede, fosforescente. Astea-s sentimentele noastre, Kavalerov ! E tot ce-a mai rămas din sentimentele noastre, din florile sufletului nostru. Omul nou scotoceşte prin groapă şi alege ce-i e de trebuinţă — o piesă de maşină, o piuliţă — iar resturile fosforescente le calcă în picioare ca să dispară de tot. Nădăjduiam să găsesc o femeie din care să înflorească în groapa asta un sentiment frumos, cum n-a mai fost pe lume. Ca legendara înflorire a ferigilor. Încît omul nou să-şi tragă speriat îndărăt mîna întinsă pentru a fura fierul nostru, să închidă ochii orbit de lumina a ceea ce îşi închipuia el că este putregai.
...şi am găsit o asemenea fiinţă. Chiar lîngă mine. Era Valia. Am sperat că ea va străluci ca un meteor deasupra secolului agonizant, lumi-

nîndu-l cea de pe urmă spre marele cimitir. Dar m-am înşelat. Ea — fiuuu ! — şi-a luat zborul. A plecat de la căpătîiul bătrînului ev. Îmi închipuiam că femeia este ceva numai al nostru, că tandreţea şi iubirea ei ne aparţin în exclusivitate. Dar, vezi tu... nu-i aşa. Şi de atunci tot rătăcesc ca un ultim visător al pămîntului, aflat pe marginea acestei gropi, ca un uriaş liliac rănit.

„O voi smulge pe Valia din mîinile lor !" gîndi Kavalerov. Era gata să mărturisească cum a fost martor la scena de pe stradela cu gardul acela plin de flori, dar ceva îl făcu să se stăpînească.

— Destinele noastre se aseamănă, urma între timp Ivan. Dă-mi mîna. Aşa. Fii binevenit, tinere. Sînt bucuros să te văd. Să ciocnim ! Care va să zică, te-a dat afară din casă. Povesteşte, povesteşte. Adică nu, doar mi-ai mai povestit. Şi zici că ţi-a făcut vînt cineva sus-pus ? Nu vrei să spui cum îl cheamă ? Mă rog. Un singur lucru vreau să ştiu, îl urăşti tare ?

Kavalerov încuviinţă din cap.

— Ah, pentru mine totul e atît de clar, dragul meu ! După cîte înţeleg, i-ai trîntit o mojicie ştabului ăstuia. Nu mă întrerupe. Ai prins ură faţă de un om respectat de toţi. Şi acum eşti convins că el te-a jignit pe dumneata. Nu mă întrerupe. Bea.

...eşti convins că el te împiedică să arăţi ce poţi, că el ţi-a uzurpat drepturile şi că el comandă acolo unde s-ar fi cuvenit să comanzi dumneata, nu ? Şi-ţi vine să turbezi...

În fumăria din local plutea cîntecul orchestrei. Violonistul îşi odihnea chipul palid pe lemnul viorii.

— Vioara seamănă cu însuşi scripcarul, remarcă Ivan. E şi ea un mic scripcar într-un frac de lemn. Lemnul cîntă ! Îl auzi ? Lemnul cîntă în orchestră cu diferite glasuri. Vai, dar e o orchestră mizerabilă ! Se poate să cînte în halul ăsta ?

Şi se întoarse spre orchestră :

— Vă-nchipuiţi că aia de colo e tobă ? O tobă care-şi execută partea ei ? Aş ! E zeul muzicii, care vă ameninţă bătînd cu pumnul.

...ne roade invidia, dragul meu. Sîntem invidioşi pe epoca ce vine. Asta e invidia bătrîneţii, dacă vrei. A celei dintîi generaţii de bătrîni. Să discutăm puţin despre invidie. Alo ! Mai adu nişte bere...

Şedeau lîngă o fereastră imensă.

Afară, mai trecuse o bură de ploaie. Se înserase. Oraşul strălucea ca dăltuit din cărbune Cardiff. Cîţiva trecători se uitau în local din strada Samotioka turtindu-şi nasurile de geam.

— ...Da, invidia. Aici se va juca o dramă, una din grandioasele drame din teatrul istoriei, dramă la care omenirea va reacţiona multă vreme cu lacrimi, exclamaţii extatice, regrete, mînie. Fără să-ţi dai seama, dumneata, da, da, dumneata îndeplineşti o misiune istorică. Eşti un concentrat, aş spune eu. O expresie concentrată a invidiei ce mistuie epoca muribundă. Şi epoca asta în agonie o invidiază pe aceea care vine să-i ia locul.

— Şi ce trebuie să fac ? întrebă Kavalerov.

— Ai de ales, dragul meu, între resemnare şi... scandal. Sau să pleci, cum s-ar zice, trîntind uşa. Asta e esenţialul : trîntind uşa, ca să rămîie o

vînătaie pe mutra istoriei. Măcar o dată să simţi că eşti un cineva, fire-ar să fii! Că, oricum, n-o să te lase să treci dincolo. Pe scurt, nu te preda fără luptă... Şi-acum, să-ţi povestesc o întîmplare din copilăria mea...

...La un bal, copiii au prezentat o piesă şi cîteva numere de balet pe o estradă anume amenajată în salonul cel mare. Era acolo şi o fetiţă de vreo doisprezece ani — aş spune o fetiţă tipică, mă înţelegi? — cu picioare subţiri, gătită nevoie mare, cu o rochiţă scurtă, de atlaz roz, plină de volănaşe şi funde, semăna cu floarea aceea căreia i se spune „gura-leului"; frumoasă şi răsfăţată, îşi scutura într-una buclele şi-şi dădea nişte aere... Fetiţa asta era regina balului. Făcea tot ce-i trecea prin minte. Era admirată, adulată, totul pornea de la ea şi se învîrtea în jurul ei. Dansa, cînta, sărea şi născocea jocuri mai abitir decît toţi ceilalţi copii. Ea a primit cele mai frumoase daruri, cele mai bune bomboane, flori, portocale, şi toţi copiii o copleşeau cu laude... Eu aveam treisprezece ani. Eram licean. M-a eclipsat de tot. Cu toate astea, eram şi eu obişnuit să fiu admirat, ba chiar răsfăţat. La noi în clasă domneam, eram un fel de zeu. N-am mai putut îndura. Am înghesuit-o pe coridor şi i-am tras o chelfăneală. I-am smuls fundele, i-am răvăşit pieptănătura, i-am zgîriat feţişoara serafică. La urmă am înşfăcat-o de ceafă şi-am pocnit-o de cîteva ori cu fruntea de o coloană. În clipa aceea o iubeam mai mult decît iubeam viaţa, simţeam pentru ea o adevărată adoraţie, dar o şi uram cu toate fibrele fiinţei mele. M-am gîndit că păruind-o o voi face de rîs, voi face să

se stingă strălucirea ei trandafirie, voi dovedi tuturor că s-a săvîrşit o greşeală, că e o neînţelegere la mijloc. Dar s-a întîmplat exact pe dos. Eu am fost stigmatizat de oprobriul general şi dat afară. Şi totuşi, în seara aceea s-au gîndit tot timpul la mine. Şi totuşi, le-am stricat petrecerea. Şi totuşi, oriunde apărea fetiţa aceea frumoasă, se vorbea despre mine. Aşa am cunoscut pentru prima oară invidia. Cumplit îţi mai arde măruntaiele! E groaznic să invidiezi pe cineva! Invidia îţi aşază un nod în gît şi-ţi face ochii cît cepele. În timp ce maltratam fetiţa pe coridor, lacrimile-mi curgeau şiroaie, mă îneca plînsul, şi totuşi îi sfîşiam rochiţa frumoasă, tresărind la atingerea atlazului, care aproape-mi strepezea dinţii. Ştii cum e atlazul. Cînd îi atingi faţa flauşată, un fior îţi străbate şira spinării, întreg sistemul nervos, şi-ţi încreţeşte faţa. Totul parcă a complotat împotriva mea, ocrotind-o pe fetiţa care mi-a făcut atîta sînge rău. Strepezeala, această otravă ascunsă în tufişurile şi în panerele pline cu anumite poame, a ţîşnit dintr-un lucru care în salon păruse fermecător şi nevinovat: din rochiţa ei roză de atlaz, atît de dulce la vedere. Nu mai ştiu dacă am spus ceva în timp ce o păruiam. Probabil că şopteam: „Uite răzbunarea mea! Să nu mă pui în umbră! Să nu te-atingi de ceea ce ar putea să-mi aparţină mie!..."

...ai fost atent? Vreau să fac o analogie. Mă refer la lupta dintre epoci. Desigur, la prima vedere această comparaţie ar putea să pară cam superficială. Dar dumneata m-ai înţeles? — Vorbesc despre invidie...

Orchestra tăcu.

— Uf, slavă domnului! făcu Ivan. Au tăcut. Vezi violoncelul? Înainte nu strălucea așa. Dar, după ce l-au frecat atîta, strălucește de parcă ar fi umed. Pot spune că e un violoncel împrospătat. Știi, ar trebui să-mi însemne cineva cugetările. Eu nu vorbesc, Kavalerov, eu îmi dăltuiesc cuvintele în marmoră. Nu-i așa?

...da, dragul meu, am fost și noi odată recordmeni, am fost și noi răsfățați de adoratori, am fost și noi deprinși să fim primii... acolo... la noi. Unde, la noi?... În epoca ce trage să moară. O, cît de magnifică e lumea ce răsare! O, cît de feerică va fi sărbătoarea la care noi nu vom fi admiși! Totul pornește de la epoca asta nouă, totul converge spre ea. Ale ei vor fi cele mai frumoase daruri și cele mai entuziaste osanale. Iubesc lumea asta, care vine spre mine amenințătoare, mai mult decît viața, o ador, dar o și urăsc din toată inima! Mă îneacă plînsul, lacrimile îmi curg șiroaie, dar tare aș vrea să-mi implînt degetele în veșmîntul ei și să i-l fac ferfeniță. Să nu mă pună pe mine în umbră! Să nu se atingă de ceea ce ar putea să-mi aparțină mie!

...trebuie să ne răzbunăm. Și eu, și dumneata — sîntem mii și mii. Trebuie să ne răzbunăm! Să știi că nu întotdeauna dușmanii se dovedesc a fi niște mori de vînt. Uneori, dimpotrivă, ceea ce ai dori tu să iei drept moară de vînt e în realitate dușmanul, cotropitorul care aduce pieire și moarte. Dușmanul dumitale, Kavalerov, e un dușman real, palpabil. Răzbună-te pe el! Crede-mă, vom pleca trîntind ușa. Îi vom mai reteza

din lungul nasului lumii ăsteia noi. Nici noi nu sîntem de colo. Am fost și noi favoriții istoriei.

Fă în așa fel, Kavalerov, încît să se vorbească despre dumneata. Un lucru trebuie să-ți fie clar: totul merge spre pieire, totul e prevăzut dinainte și nu mai există nici o scăpare. Vei trebui să pieri, năsosule! Fiecare clipă îți va înmulți umilințele. Cu fiecare zi, dușmanul va deveni tot mai înfloritor, ca și tînărul pe care îl ține la el pe palme. Deci, moarte! Dacă-i așa, regizează-ți singur sfîrșitul, împodobește-ți-l cu focuri de artificii, sfîșie veșmintele celui care te ostracizează, ia-ți adio cu surle și tobe, astfel încît acest „adio" al dumitale să bubuie peste veacuri.

„Îmi citește gîndurile!" se sperie Kavalerov.

— Te-au jignit, te-au dat afară?

— M-au jignit de moarte, se aprinse celălalt. Și multă vreme a trebuit să suport umilințe.

— Cine te-a jignit? Unul din aleșii epocii?

„Fratele dumitale! era să exclame Kavalerov. Același om care te-a jignit și pe dumneata." Dar nu spuse nimic.

— Ai avut noroc. Ca și mine, de altfel. Îl cunoști pe cotropitor. Îți cunoști personal dușmanul.

— Și ce trebuie să fac?

— Ai avut noroc. Poți să îmbini răzbunarea personală cu răzbunarea pentru era care ți-a fost mumă!

— Și ce trebuie să fac?

— Să-l omori. E o cinste să rămîi în amintire ca un mercenar al epocii. Strivește-ți dușmanul la hotarul celor două epoci. El se crede mare, e acolo, un geniu, un cupidon care se rotește la

porţile lumii noi, cu pergamentul în mînă. Şi-a luat nasul la purtare şi nici nu ne mai vede. Trage-i una, la despărţire, să-l usture. Ai binecuvîntarea mea. Şi eu (Ivan ridică halba), şi eu îl voi nimeri pe duşmanul meu. Să bem, Kavalerov, pentru „Ofelia". Ea e arma răzbunării mele.

Kavalerov deschise gura, vrînd să-i spună esenţialul : avem acelaşi duşman, aşadar mă îndemni să-ţi ucid fratele. Dar nu apucă să spună nimic. De masa lor se apropie un tip care îl pofti pe Ivan să-l urmeze imediat şi fără multă vorbă. La această întîmplare s-a referit Ivan Babicev într-un capitol anterior, cînd a spus : „m-au umflat dintr-o berărie".

— Cu bine, prietene, spuse Ivan. Pornesc pe drumul calvarului. Du-te la fiică-mea (şi repetă adresa, care de mult ardea cu litere de foc în mintea lui Kavalerov), barem s-o vezi şi tu. Vei înţelege că dacă o făptură ca ea a fost în stare să ne trădeze nu ne mai rămîne decît răzbunarea.

Dădu de duşcă ce mai era în halbă şi se depărtă, luînd-o cu un pas înaintea misteriosului individ.

În timp ce străbătea localul, clipea cu înţeles muşteriilor, împărţea zîmbete, aruncă o privire în pîlnia clarinetului, iar în uşă se răsuci pe călcîie şi, cu gambeta în mînă întinsă a salut declamă :

Eu nu sînt panglicar venetic
Şnapan ori mistificator !
Sînt un modest artist sovietic,
Un mag modern, un scamator !

V

— De ce rîzi ? Crezi că mi-e somn ? bombăni Volodea.

— Nu rîd. Tuşesc !

Şi Volodea adormi iar, de cum se înfundă pe scaun.

Deşi tînăr, obosea mai repede. Celălalt, vîrstnicul, Andrei Babicev, era un adevărat Hercule. Muncea toată ziua şi o jumătate din noapte. Andrei izbi cu pumnul în masă. Abajurul dănţui ca şi căpăcelul unui ceainic care fierbe. Degeaba. Celălalt dormea dus. Andrei îşi aduse aminte atunci de o poză : James Watt priveşte la capacul ceainicului ce joacă sub acţiunea aburului.

Cine nu cunoaşte istorioara asta, poza asta ?!

James Watt a inventat maşina cu abur.

— Dar tu, Volodea, James Watt al meu, ce vei inventa ? Ce maşină vei născoci ? Ce taină nouă vei descoperi, tu, om nou ?

Andrei Babicev îşi lăsă pentru foarte puţin timp lucrul şi-şi continuă solilocul :

„Să aibă Ivan dreptate ? Poate că nu sînt decît un simplu mic-burghez şi în mine mai trăieşte încă sîmburele de familist ? Oare să-mi fie drag numai pentru că de mic stă cu mine, pentru că m-am obişnuit cu el şi am apucat să-l îndrăgesc ca pe propriul meu fiu ? Oare de asta ? Dar dacă ar fi greu de cap ? ! El întruchipează tot rostul vieţii mele. Am avut noroc. Da, hotărît, am avut un noroc grozav ! Pînă să apară lumea nouă — şi ea o să apară negreşit — mai va. Şi totuşi, uite-o aici, minunata mea lume nouă,

la un pas de mine. Ba chiar în casa mea ! Da, e adevărat, ţin la el. Un fiu ?! Un reazem ?! Cineva care să-mi închidă ochii ?! Nu-i adevărat ! Nu asta vreau eu ! N-am ambiţia să mor cocoţat pe o movilă de perne. Ştiu : maselor, iar nu familiei îmi voi dărui ultima suflare. Dragostea, pe care o nutrim cu toţii pentru lumea nouă a viitorului, eu i-o arăt lui. Mi-e scump ca întruchiparea unei speranţe. Şi-l voi alunga dacă-mi va înşela nădejdile, dacă nu se va dovedi cu adevărat un om nou, dacă nu se va deosebi net de mine. Pentru că eu, da, mai sînt împotmolit pînă la brîu în lumea cea veche şi nu mai am şanse să ies de acolo. Categoric — în cazul acesta îl dau afară. Mie nu-mi trebuie un fiu. Eu nu-i sînt tată şi el nu-i copilul meu. Noi nu formăm o familie. Am crezut în el, iar el mi-a îndreptăţit încrederea.

Nu sîntem o familie. Sîntem omenirea.

Şi ce înseamnă asta ? Că sentimentele oamenilor, sentimentul dragostei părinteşti trebuie nimicit ? Atunci de ce el, omul nou, ţine atît de mult la mine ? Să rezulte de aici că şi în lumea nouă va înflori dragostea dintre tată şi fiu ? Dacă-i aşa — victorie ! Am tot dreptul să-l iubesc şi ca pe un fiu, şi ca pe omul cel nou. Eh, Ivane, Ivane ! Complotul tău nu face două parale. Nu vor pieri toate sentimentele ! Degeaba te înverşunezi !"

E mult de-atunci. Într-o noapte întunecoasă, prăvălindu-se la tot pasul în hîrtoape şi cufundaţi pînă la genunchi într-un noian de stele, ce păreau aninate de tufişuri, fugeau doi : un comisar şi un băieţaş. Copilul acesta i-a salvat viaţa comisarului. Comisarul era un colos, băiatul — un prichindel. Dacă-i vedeai, ai fi crezut că fuge un singur om, uriaşul, rezemîndu-se mereu de pămînt, pentru că băieţaşul putea fi luat drept palma lui.

Au rămas împreună. Pentru toată viaţa.

Prichindelul stătea în casa uriaşului, creştea, s-a făcut mare, a devenit comsomolist, student. Se născuse într-un cartier feroviar — taică-său era turnător la un atelier de reparaţii al căilor ferate.

Volodea era simpatizat nu numai de colegi, dar şi de oameni mai în vîrstă. Această simpatie pe care o inspira tuturor celor din jur îl cam sîcîia uneori. O considera nemeritată, ba chiar o eroare. Sentimentul camaraderiei predomina la el asupra tuturor celorlalte. Dintr-un fel de grijă pentru păstrarea echilibrului lăuntric şi dorind parcă să rectifice nedreptatea săvîrşită de natură la împărţirea darurilor ei, băiatul recurgea la vicleşuguri, se străduia să pară altfel decît era în realitate, vrînd să-şi micşoreze, să-şi estompeze farmecul.

Aveai impresia că ţine cu tot dinadinsul să-şi despăgubească tovarăşii de aceeaşi vîrstă, mai puţin norocoşi decît el, prin devotament, prin spirit de sacrificiu, prin emoţionantele-i dovezi de prietenie. Căuta să descopere la fiecare dintre ei aptitudini şi însuşiri deosebite. Societatea lui era un imbold la emulaţie.

— M-am întrebat de ce se înfurie unii oameni, de ce se supără, spuse el odată. Pentru că nu au noţiunea timpului. Pentru că habar n-au de tehnică. Timpul e doar şi el o noţiune

tehnică. Într-o lume de tehnicieni ar dispare răutatea, egoismul şi toate sentimentele mărunte. De ce zîmbeşti ? Vezi tu, pentru a te putea debarasa de sentimentele astea mărunte, trebuie să-ţi înţelegi epoca. O supărare, de pildă, ţine la ei un ceas sau un an. Ce vrei, n-au imaginaţie pentru mai mult. Nu-i ţin balamalele pentru un mileniu ! Ei nu văd decît cel mult trei-patru diviziuni de pe cadranul timpului. Se tîrăsc, bîjbîie... Sînt incapabili să-şi reprezinte întreg cadranul timpului. Şi, în general, dacă le-ai spune că un asemenea cadran există, n-o să te creadă !

— De ce vorbeşti numai de sentimentele mărunte ? Există doar şi sentimente nobile de scurtă durată. Bunăoară... mărinimia.

— Asta e altceva. Să-ţi explic. Mărinimia are în ea o legitate... tehnică. Hai, nu mai rîde ! Da, da ! Şi... mi se pare că mi-am pierdut şirul. Ce vrei, mă intimidezi ! Adică, nu. Aşteaptă. Ţin neapărat să-ţi explic. Revoluţia a fost... ei, cum a fost ! Necruţătoare, desigur. Aprig de necruţătoare. Da, dar necruţătoare faţă de ce ? Că dacă o raportăm la întregul cadran, a fost bună şi mărinimoasă. Pricepi ? Supărarea trebuie privită nu prin prisma a două diviziuni, ci a întregii circumferinţe a cadranului... Atunci dispare deosebirea dintre crud şi mărinimos. Atunci, rămîne un singur lucru : timpul. Sau, cum se spune, logica de fier a istoriei. Nu rîde, Andrei Petrovici. Repet : sentimentul fundamental al omului trebuie să fie sentimentul timpului.

Iar altă dată :

— Fac eu să-i piară ţîfna lumii burgheze. Ei îşi bat joc de noi. Bătrînii mormăie : unde vă

sînt specialiştii noi — inginerii, chirurgii, profesorii, inventatorii ? O să adun vreo sută de tovarăşi şi-o să întemeiem o asociaţie care să pună la respect lumea burgheză. Crezi că mă laud ? Nu înţelegi nimic. Să ştii că nu bat cîmpii. Vom munci pe rupte. O să vezi ! Vor veni ei la noi să se căciulească. Şi Valia va face parte din asociaţie.

Se trezi rîzînd :

— Ştii ce-am visat ? Se făcea că Valia şi cu mine stăm pe acoperiş şi privim luna prin telescop.

— Cum, ce telescop ?

— Da. Şi i-am spus : „Uite, colo jos e «Marea Crizelor»", iar ea, de colo, mirată : „Marea Mîţelor ?"

În primăvara acestui an, Volodea plecase pentru cîtva timp la Murom, să-şi vadă tatăl, care lucra la depoul de locomotive. Lipsea de două zile. Noaptea tîrziu, spre cea de a treia zi, Andrei se întorcea acasă. La un viraj, şoferul încetini şi, în lumina leşietică din pragul zorilor, Andrei văzu un om zăcînd în stradă.

Individul care zăcea jos în rigolă îl făcu să-şi amintească brusc de cel plecat. De aici şi impulsul de a se smuci dintre pernele maşinii şi de a da o anume dispoziţie şoferului. „Bine, dar nu au nimic comun !" era să exclame Andrei, cînd îl văzu mai bine. Într-adevăr, nu exista nici o asemănare. Pur şi simplu, în acele clipe se gîndise la Volodea şi îl văzuse ca aievea. Apoi îl frămîntase un alt gînd : „Dar dacă prin cine ştie ce întîmplare zace şi el undeva, tot aşa, jalnic şi nenorocit ?" E drept, a făcut o prostie lăsîndu-se

pradă sentimentalismului. Dar era prea tîrziu : maşina se oprise.

L-au ridicat pe Nikolai Kavalerov. I-au ascultat aiurelile.

Andrei l-a adus acasă, l-a cărat la etajul II, i-a aşternut divanul lui Volodea şi l-a culcat, învelindu-l cu pătura pînă la bărbie. Pe faţa lui se întipăriseră urmele grătarului de la gura de canal. În noaptea aceea, amfitrionul dormi fericit : divanul nu mai era gol.

Şi visă că tînărul s-a spînzurat de telescop.

VI

În camera Anecikăi Prokopovici trona un pat măreţ din lemn scump, acoperit cu un lac vişiniu-închis, cu arcade din oglinzi pe tăbliile interioare.

Odată, demult, cu mult înainte de război, la o chermesă, în sunetele fanfarei şi sub o ploaie de confeti, soţul Anecikăi s-a urcat solemn pe un podium şi a prezentat un bilet de loterie, primind în schimb de la administrator un bon care îl făcea posesorul acestei extraordinare piese de alcov. Patul a fost adus acasă cu un camion hipo, în şuierăturile micilor ştrengari de pe stradă.

Cînd în arcadele mobile ale oglinzilor se reflecta azurul, aveai impresia că doi ochi negrăit de frumoşi îşi ridică şi îşi coboară pleoapele.

Familia s-a înfiripat, a durat cît a durat şi apoi s-a destrămat. Patul a luat parte la toate aceste tribulaţii.

Kavalerov locuia acum în colţul de după pat. A venit într-o zi la Anecika şi i-a spus :

— Pot să-ţi ofer treizeci de ruble pe lună pentru colţul ăla.

Anecika a acceptat cu un zîmbet ce întîrzia să-i dispară de pe buze.

Kavalerov n-avea altă soluţie. În camera pe care o închiria mai înainte, noul locatar se aşezase temeinic. Kavalerov şi-a vîndut cu patru ruble patul lui macabru, care l-a părăsit gemînd sfîşietor.

Patul Anecikăi semăna cu o orgă. Ocupa o jumătate din cameră. Culmile lui se topeau în penumbra tavanului.

„Dacă aş fi fost copil, gîndi Kavalerov, să zicem băieţaşul Anecikăi, ce de viziuni feerice ar fi plăsmuit mintea mea impresionată de contemplarea acestui pat extraordinar ! Acum, ca adult, îl percep în linii mari şi sezisez doar cîteva detalii. Dar dacă aş fi fost copil...

...dacă aş fi fost copil m-aş fi tîrît prin galeriile dintre somieră şi bordurile patului, sfidînd legile distanţei, proporţiilor, timpului, ponderii, gravităţii ; m-aş fi ascuns după coloanele astea care acum mi se par doar nişte mici cilindri gradaţi, ca de farmacie ; aş fi instalat imaginare catapulte pe metereze şi ar fi tras în duşmanii vlăguiţi, care se retrag în dezordine pe terenul moale şi mişcător al plapomei ; sub bolţile de oglinzi ale arcadelor aş fi dat recepţii pentru

ambasadori, întocmai ca regele din ultimul roman citit ; aş fi întreprins călătorii fantastice pe anaglife, căţărîndu-mă sus, tot mai sus, pe picioarele şi poponeaţa amoraşilor, ca pe o uriaşă statuie a lui Buddha pe care de aproape nu o poţi cuprinde cu privirea. Iar de pe coborîşul ultimei arcade, m-aş fi prăbuşit de la o înălţime ameţitoare în prăpastia de gheaţă dintre perne.

Ivan Babicev îl călăuzea pe Kavalerov de-a lungul unui taluz verde... De sub picioarele lor, se stîrnea puful păpădiilor, înălţîndu-se într-o plutire lină — întruchipare dinamică a zădufului... Arşiţa îl sleia pe Babicev. Faţa lui rotundă era palidă şi lucioasă, de parcă soarele ar fi plămădit o mască din ea.

— Încoace ! porunci el.

Mahalaua înverzea.

Străbătură un maidan şi apucară înainte pe lîngă garduri. De partea cealaltă recunoscu zăngănit de lanţuri şi hămăitul furios al zăvozilor. Kavalerov fluiera ca să-i aţîţe şi mai mult, dar — cîte nu se întîmplă ?! Dacă vreunul rupea lanţul şi sărea peste gard ? ! Cel care îi zădăra simţea cum i se topeşte sub furca pieptului un caşet de groază.

Cei doi coborîră o pantă înverzită şi îşi urmară drumul aproape la nivelul acoperişurilor, pe lîngă căsuţele roşii şi vîrfurile copacilor de prin grădini. Kavalerov nu cunoştea cartierul şi, cu toate că de aici se vedeau turnurile Krestovskie, nu izbutea să se orienteze. Trebuia totuşi să fie o gară prin apropiere — se auzeau şuierat

de locomotive şi tot felul de zgomote şi scrîşnete metalice.

— O să-ţi arăt maşina mea, spuse Ivan, întorcînd capul şi privindu-l peste umăr. Ciupeşte-te zdravăn. Aşa ! Încă o dată. Încă o dată ! Te-ai convins că nu visezi ?! Ţine minte : care va să zică, nu dormi ! Ţine minte : totul a fost cît se poate de obişnuit ! Am străbătut un maidan cu o băltoacă din acelea care nu se zvîntă niciodată, am trecut pe lîngă un gard din ostreţe, cu oale înfipte în vîrful lor ; şi bagă de seamă, prietene, ce lucruri interesante se pot observa în mormanele de gunoaie de sub garduri şi din şanţuri. Uite, de pildă, o foaie dintr-o carte. Apleacă-te şi priveşte-o pînă n-o ia vîntul. Vezi ? O ilustraţie la *Taras Bulba*. Este ? A servit probabil drept ambalaj pentru ceva comestibil, apoi a fost aruncată din ferestruica de colo şi a nimerit aici. Mai departe. Aha ! Tradiţionala gheată spartă din groapa de gunoi. Dă-o încolo ! Preaclasica ilustrare a paraginii şi părăsirii ! Uite o sticlă... Pînă acum a scăpat teafără. Dar mîine se va face zob sub roţile unei căruţe. Dacă la puţin timp după noi vreun alt visător îşi va purta paşii pe aici, va avea plăcerea deplină să admire celebrele cioburi ale unei sticle de vin, cioburi cîntate de atîţia scriitori pentru însuşirea lor de a scăpăra brusc din mijlocul gunoiului, urzind miraje spre desfătarea drumeţilor singuratici... Învaţă să observi, prietene... Uite nişte nasturi, nişte cercuri de butoi, o bucată de faşă de la un pansament. Uite nişte turnuri Babel în miniatură, din excremente pietrificate de om... În-

tr-un cuvînt, prietene, banalul peisaj al unui maidan... Reține ! Totul a fost banal pe drumul pe care te-am dus ca să-ți arăt mașina mea. Ciupește-te zdravăn ! Așa. Te-ai convins că nu dormi ?! Bun. Că pe urmă, știu ce-o să spui : ba că te durea capul, ba că a fost zăpușeală, ba că totul ți s-a năzărit din pricina căldurii și a oboselii, și așa mai departe... Nu, prietene, cer, pretind să-mi confirmi că te simți absolut normal. Revelația pe care o vei avea acum, numaidecît, s-ar putea să fie prea zguduitoare pentru dumneata.

Kavalerov se execută :

— Mă simt absolut normal.

Un gard — un mic gard de scînduri.

— E dincolo, făcu misterios Ivan. Mai așteaptă. Să stăm jos. Uite aici, pe malul rîpei. Și-acum ascultă : visul meu era să creez o mașină a mașinilor. O mașină universală. M-am gîndit la o mașină desăvîrșită, am sperat să pot concentra într-un aparat de dimensiuni modeste sute de funcții felurite. Da, prietene. Iată un țel sublim, nobil. Un țel pe care merita să-l îmbrățișez cu fanatism. Voiam să îmblînzesc mastodontul tehnicii, să-l domesticesc, să-l fac să mănînce din palmă. Am vrut să pun la dispoziția omului un buton, o manetă oarecare, care să nu-l sperie și să-i fie familiară cum e clanța de la ușă...

— Eu sînt profan în mecanică, mărturisi Kavalerov. Mi-e frică de mașini.

— Și am izbutit ! urmă celălalt. Află, Kavalerov, că am construit această mașină.

(Gardul atrăgea ca un magnet, deși era mai mult ca sigur că scîndurile lui cenușii nu ascund nici un fel de taină !)

— Ea poate să arunce munții în aer. Să zboare. Să ridice greutăți. Să sfărîme stînci. Să înlocuiască mașina de gătit, căruciorul de copii, tunurile cu tragere lungă... Este însuși geniul mecanicii...

— Dar de ce zîmbești, Ivan Petrovici ?

(În ochii lui Ivan juca o licărire poznașă.)

— Nu zîmbesc. Înfloresc. Cînd vorbesc despre ea, inima-mi tresaltă ca oul în apă clocotită. Ascultă. Am învățat-o o sumedenie de lucruri. Am inventat o mașină care știe să facă tot. Înțelegi ? Ai să vezi îndată... Dar... Se ridică și, punîndu-și palma pe umărul lui Kavalerov, continuă solemn : Dar i-am interzis. Într-o bună zi, mi-am dat seama că dispun de o forță fenomenală pentru a-mi răzbuna epoca... Și atunci mi-am pervertit mașina. Uite-așa ! Dinadins !

Rîse fericit.

— Gîndește-te, Kavalerov, ce satisfacție colosală ! Am înzestrat această măreață realizare a tehnicii cu cele mai vulgare sentimente omenești. Am defăimat mașina ! Am răzbunat secolul care mi-a dăruit creierul ce se află ascuns sub țeasta mea și care a inventat miraculoasa mașină... Cui era să o las ? Lumii noi ? Ei ne consumă ca pe un aliment, ei ingerează metodic tot ce reprezintă secolul al nouăsprezecelea, așa cum un boa înghite un iepuraș... Mestecă, digeră. Ceea ce le priește — asimilează, ceea ce le dăunează — elimină... Ei elimină sentimentele noastre și asimilează tehnica noastră !

Vreau să răzbun sentimentele noastre! N-au să vadă ei maşina mea, n-am să îngădui să fiu valorificat, n-am să permit să-mi asimileze creierul... Maşina mea ar fi o binecuvîntare pentru secolul ăsta nou, i-ar îngădui să păşească chiar din prima zi spre propăşirea tehnică. Dar, uite, vezi ? Eu nu le-o dau ! Maşina mea, cea mai formidabilă tiflă pe care secolul agonizant o aruncă celui ce se naşte. A, cînd or să o vadă, o să le lase gura apă... Gîndeşte-te, maşina, idolul lor ! Cînd colo... cînd colo, cea mai perfectă maşină se va dovedi mincinoasă, vulgară, o canalie sentimentală ! Vino să ţi-o arăt ! Ea, care se pricepe la orice, ştii ce face ? Cîntă naivele şi stupidele noastre romanţe, romanţele bătrînului nostru secol, culege florile epocii vechi. Se îndrăgosteşte, e geloasă, plînge, visează... Toate astea-s opera mea. Mi-am bătut joc de demiurgul oamenilor viitorului, de maşină. Şi i-am pus numele fecioarei care a înnebunit de dragoste şi deznădejde : Ofelia... Numele cel mai uman şi cel mai mişcător...

Îi făcu semn lui Kavalerov să-l urmeze.

Ivan îşi lipi fruntea de o crăpătură a gardului, bombînd spre Kavalerov nişte fese lucioase, ca turnate din fontă — două greutăţi mari de cîntar. Să fi fost de vină zăpuşeala, pustietatea surprinzătoare pentru un oraş ca Moscova şi cu care Kavalerov nu era obişnuit, sau oboseala... În tot cazul, pomenindu-se deodată în singurătate, departe de zgomotele familiare şi fireşti ale oraşului, Kavalerov avu un fel de miraj, o halucinaţie auditivă. I se păru că-l aude pe Ivan

stînd de vorbă cu cineva prin crăpătura gardului. La un moment dat, Ivan se trase speriat înapoi. Kavalerov făcu la fel, deşi stătea la o distanţă apreciabilă, ca şi cînd motivul spaimei ar fi fost pitit printre pomii din apropiere şi i-ar fi ţinut pe amîndoi legaţi de aceeaşi sforicică, pe care o smucise brusc.

— Cine fluieră ? ţipă Kavalerov, cu glasul zbîrnîind de spaimă.

Un şuierat strident spintecă văzduhul. Kavalerov întoarse capul şi îşi ascunse faţa în palme, ca atunci cînd vrei să te fereşti de curent. Ivan alerga spre el, mărunt-mărunt, de parcă şi-ar fi semănat paşii în ţărînă, şi urmărit de şuieratul acela. Părea că nu fuge, ci alunecă, întocmai ca o mărgică pe firul subţire al şuieratului.

— Mi-e frică de ea ! Mi-e groază ! auzi Kavalerov o şoaptă sugrumată.

Se apucară de mînă şi goniră la vale, însoţiţi de blestemele cumplite ale unui vagabond pe care-l luaseră de sus drept nişte hamuri vechi aruncate la gunoi.

Smuls brutal din braţele somnului, vagabondul se aşezase în capul oaselor şi bîjbîia cu mîna prin iarbă după o piatră. Dar era prea tîrziu : cei doi se făcură nevăzuţi.

— Mi-e frică de ea ! gîfîia Ivan. Mă urăşte... M-a trădat... Mă va ucide...

Acum, că se mai dezmeticise, lui Kavalerov îi fu ruşine de laşitatea lui. Îşi amintea vag că în momentul cînd Ivan a rupt-o la fugă, observase ceva ivindu-se pe gard, dar frica parcă îi luase vederea.

— Ce prostie ! se indignă el. N-a fost decît un puşti care şuiera cu două degete vîrîte în gură ! L-am văzut cu ochii mei. Şedea pe gard şi şuiera... Da, da, un puşti !

— Nu ţi-am spus eu că o să scorneşti fel şi fel de explicaţii ? zîmbi Ivan. Nu te-am rugat să te ciupeşti zdravăn, ca să te convingi că eşti treaz ?

Se certară. Ivan apucă spre o berărie descoperită cu mare greutate. Pe Kavalerov nu-l invită. Acesta îşi tîrî mai departe paşii, pîndind să audă clinchetul unui clopot de tramvai. Dar, la primul colţ, bătu înciudat din picior şi făcu cale întoarsă. Ivan îl întîmpină cu veşnicul lui zîmbet şi cu palma întinsă, arătîndu-i un scaun.

— Spune-mi odată, îl imploră Kavalerov, lămureşte-mă, pentru ce mă torturezi ? De ce ne minţi pe toţi ? Doar nu există nici un fel de maşină ! Şi nici nu poate exista. E o născocire, o himeră ! Ce rost are această mistificare ?

Extenuat, se lăsă să cadă pe scaun.

— Ştii ce, Kavalerov, comandă nişte bere, iar eu o să-ţi spun o poveste. Fii atent.

CUM S-AU ÎNTÎLNIT CEI DOI FRAŢI...

...Carcasa graţioasă şi în neîncetată creştere a combinatului „Cetvertak" era străjuită de schele.

Nişte schele ca toate schelele : grinzi, etaje de lucru, acoperişuri de scînduri, galerii, locuri de trecere. Dar oamenii ce se înghesuiau la temelia clădirii aveau fiecare altă fire, altă optică. De aceea şi comparaţiile uneori inedite şi nostime, sugerate fiecăruia de către şantier, nu erau nici

ele la fel. Unii, cu mai puţină imaginaţie, spuneau : clădirea e ca un desen haşurat. Cineva remarcă :

— Schelăria de lemn nu trebuie înălţată prea mult. Schelele ridicate prea sus supără ochiul, răpesc clădirii din grandoare. Catargul, cu cît e mai înalt, cu atît pare mai fragil. La fel şi acest munte de lemnărie este, ca să spun aşa, delicat. Te şi gîndeşti la un incendiu.

Un altul exclamă :

— Şi, totuşi, priveşte ! Grinzile sînt întinse ca nişte strune. Juri că e o ghitară !

La care cel de adineaori replică :

— Păi, nu ţi-am spus că e un material delicat ? Menirea lui e să slujească muzica.

— Dar alama ? se auzi un glas ironic. Eu personal nu recunosc decît fanfara.

Un şcolar desluşi în desenul schelelor o problemă de aritmetică, dar nu apucă să-şi dea seama la ce anume se referă semnele de înmulţire şi unde duc cele de egalitate : această asemănare efemeră se destrămă într-o clipită.

„Asediul Troiei ! gîndi un poet. Adevărate donjoane de cetate !"

Sosirea muzicanţilor sublinie şi mai mult asemănarea. Cu alămurile scut deasupra capului, oamenii se furişară într-o tranşee de lemn de la temelia construcţiei.

Seara era neagră, globurile felinarelor albe, pînzele flamurilor şi pancartelor de un purpuriu bizar, golurile de sub scări îşi căscau întunecimea ca de cavou. Felinarele se legănau cu zgomot în sîrme şi se părea că umbrele ridică din sprîncene. În jurul lor roiau şi piereau muscu-

lițe. Uneori, luminile mușcau din contururile caselor ce clipeau din geamuri prin împrejurimi, azvîrlindu-le peste șantier. Atunci (pînă se potolea felinarul zgîlțîit de vînt) schelele prindeau viață, totul se punea în mișcare și șantierul devenea o uriașă corabie cu pînze ce venea plutind spre mulțime.

La poalele clădirii, pe eșafodajul de schele, pășind pe grinzi și scînduri, apăru Andrei Babicev. O tribună se improviză de la sine : aveai aici și scară, și estradă cu balustradă pentru orator, și un fundal de un negru intens, opac, și lumină în față. Atîta lumină, încît pînă și cei ce stăteau tocmai în fund vedeau nivelul apei din carafa de pe masa prezidiului.

Așa cum se plimba deasupra mulțimii policrome și strălucitoare în lumina reflectoarelor, Babicev părea o păpușă de tablă acționată electric. Trebuia să țină un discurs. Sub el, într-o încăpere de asemenea improvizată, se pregăteau actorii. Nevăzut și neînțeles de mulțime, se tînguia un oboi. La fel de bizar părea și discul argintat de lumină al tobei, întors spre public. Artiștii se pregăteau în grota de lemn. Fiecare pas al omului ce se plimba deasupra lor făcea să joace scîndurile podinei și stîrnea neguri de rumeguș.

Apariția lui Babicev la tribună provocă o rumoare veselă. Publicul îl luă drept prezentator. Prea era ca scos din cutie, decorativ, spectaculos.

— Mă, da gras mai e ! se extazie cîneva.

— Bravo ! zbierară cîțiva ici și colo.

Cînd însă se anunță din prezidiu : „Are cuvîntul tovarășul Babicev“, ilaritatea încetă ca la o poruncă. Mulți se ridicară pe vîrful picioarelor. Oamenii erau numai ochi și urechi. Îl priveau pe Babicev cu o deosebită simpatie, în primul rînd pentru că era un personaj vestit, și în al doilea rînd pentru că era gras. Această particularitate fizică îi dădea un aer familiar și-l apropia de public. Fu întîmpinat cu adevărate ovații. Mai bine de jumătate din aplauze le datora trupeșeniei sale.

Babicev vorbi despre activitatea pe care o va desfășura „Cetvertak“-ul — atîta capacitate, atîtea mese servite, atîta valoare nutritivă — și enumeră avantajele pe care le oferă alimentația publică.

Vorbi apoi despre alimentația copilului : despre secția specială pentru copii ce va funcționa în cadrul „Cetvertak“-ului, despre pregătirea științifică a grișului cu lapte, despre creșterea copilului, rahitism, anemie. Ca orice orator, avea privirile ațintite în depărtare, peste rîndurile din față ale asistenței. Iată de ce nu reacționă în nici un fel pînă la sfîrșitul discursului său la cele ce se petreceau jos, în imediata apropiere a tribunei. Acolo, jos, se afla un cetățean cu gambetă, care izbutise de mult să distragă atenția spectatorilor din primele rînduri. În loc să-l asculte pe vorbitor, aceștia urmăreau purtarea, de altfel pașnică, a omului cu gambetă. E drept că individul se desprinsese din mulțime și risca să se pomenească sub frînghia ce înconjura tribuna ; e drept că se ținea foarte independent — dovadă că avea, sau își închipuia că are cine știe

ce drepturi... Stătea rezemat de frînghie sau, mai precis, pe jumătate aşezat pe ea, cu posteriorul atîrnînd în partea dinspre public. Fără să-i pese de perturbaţiile pe care le-ar stîrni ruperea frînghiei, se legăna liniştit şi cu o vădită plăcere.

Poate că îl asculta pe orator, ori poate că încerca să strecoare o privire în încăperea actorilor. Acolo, între grinzi, fulgera cînd şi cînd rochiţa unei balerine, sau apăreau nişte mutre nostime.

Şi... A, da, era să uit principalul : tipul acesta cam original venise la festivitate cu o pernă. O pernă mare de tot, veche, înfăţată în pînză galbenă, care odihnise la viaţa ei multe capete. Cînd se instalase pe frînghie, omul o pusese jos şi perna stătea cuminte lîngă el, ca o scroafă.

În timp ce oratorul, care îşi încheiase discursul, îşi ştergea buzele cu batista şi cu mîna cealaltă îşi turna apă din carafă, în timp ce se stingeau ultimele aplauze şi publicul, nerăbdător să-i vadă şi să-i audă pe actori, îşi acorda atenţia pe o altă lungime de undă, sucitul ipochimen îşi săltă şezutul de pe frînghie, îşi îndreptă trupul scund şi, ridicînd perna într-o mînă, strigă de se auzi pînă departe :

— Tovarăşi ! Cer cuvîntul !

Abia atunci îl văzu oratorul pe frate-său Ivan. Pumnii i se încleştară de la sine. Fratele Ivan începu să urce scara ce ducea la tribună. Înainta fără grabă. Cineva din prezidiu se repezi spre balustradă, schiţă un gest şi deschise gura să-l oprească pe acest necunoscut. Dar braţul îi înţepeni în aer şi apoi prinse a se ridica şi a coborî

ritmic, zvîcnit, numărînd paşii nepoftitului treaptă cu treaptă.

— Unu... doi... cinci... sprezece...

— L-a hipnotizat ! se auzi o voce surescitată.

Necunoscutul urca scara ţinînd perna de ceafă. Iată-l la tribună. O păpuşă electrică pe un fundal de grafit. Fundalul acesta negru amintea într-atîta o tablă de şcoală, încît parcă şi vedeai liniile trase cu creta. În sfîrşit, se opri.

— Perna ! trecu o şoaptă prin mulţime.

Omul vorbi :

— Tovarăşi ! Vor să vă răpească bunul vostru cel mai scump : căminul ! Duduind pe scările de serviciu, strivindu-vă copiii şi pisicile, sfărîmînd dalele şi cărămizile cu care v-aţi deprins privirea, bidiviii revoluţiei vor năvăli în bucătăriile voastre. Femei, căminul — mîndria şi gloria voastră — e în primejdie ! Mame şi soţii, cu pahidermii revoluţiei vor să vă dărîme bucătăria !

...şi ce v-a spus el ? Şi-a bătut joc de străchinile şi de oalele voastre, de tihna voastră, de dreptul vostru de a pune biberonul în guriţa copiilor voştri... El vă sfătuieşte să uitaţi — ce ? Să izgoniţi din inima voastră — ce ? Căminul, intimitatea şi căldura căminului ! Vrea să facă din voi nişte pribegi pe cîmpiile sălbatice ale istoriei. Soţii, el vă scuipă în ciorbă ! Mame, el vrea să şteargă de pe feţişoarele pruncilor voştri orice asemănare cu voi — acea sfîntă şi minunată asemănare dintre membrii aceleiaşi familii ! El dă buzna în ungherele voastre tainice, se strecoară adulmecînd ca un guzgan prin cămările voastre, vi se vîră sub pat, sub cămaşă, la subsuoară.

Faceţi-i vînt pe uşă afară !... Iată, vedeţi, am aici o pernă. Sînt regele pernelor. Spuneţi-i : fiecare dintre noi vrea să doarmă pe perna lui. Nu te-atinge de pernele noastre ! Pe ele ne-am odihnit capetele încă de pe cînd le acoperea un pufuleţ gălbior ca al puilor de găină, pe ele nimereau uneori sărutările noastre în nopţile de dragoste, pe ele ne-am dat ultima suflare şi tot pe ele au murit cei pe care i-am răpus. Nu te atinge de pernele noastre ! Şi nu ne chema ! Nu încerca să ne ademeneşti, să ne ispiteşti ! Ce ne poţi oferi în schimbul ştiinţei noastre de a iubi, a urî, a spera, a plînge, a compătimi şi a ierta ?... Iată o pernă. E stema noastră. Stindardul nostru. Perna. În ea gloanţele se înfundă, se opresc. Vei muri sufocat... de perna asta.

Tăcu. Şi aşa spusese prea multe. Era ca şi cum cineva l-ar fi apucat de ultima frază, aşa cum apuci cuiva braţul, răsucindu-i-l la spate. Dintr-o dată, speriat, îşi înghiţi restul frazei. Motivul spaimei era tocmai tăcerea aceluia pe care îl ataca cu atîta înverşunare. Părea într-adevăr o scenă de teatru. Mulţi tocmai aşa şi credeau. De cîte ori nu se întîmplă să apară un actor din sală ? Mai ales că tocmai atunci se revărsară din şopronul de lemn adevăraţii actori. Balerina părea un fluturaş apărut de după peretele de scînduri. Clovnul muzical, gătit cu o vestă fistichie, începu să urce spre tribună, agăţîndu-se cu o mînă de grinzi şi ţinînd în cealaltă un instrument ciudat — un fel de trombon cu trei pîlnii. Şi cum de la un clovn într-o vestă fistichie şi cu o perucă roşcată te aştepţi la orice năzdrăvănie, se

crea iluzia că, cine ştie prin ce vrăjitorie, el se caţără chiar pe trombonul pe care îl ţine în mînă. Cineva în frac se agita sub scîndurile tribunei străduindu-se să-i oprească pe artişti, dar... ţi-ai găsit ! Aceştia erau curioşi să-l vadă pe neobişnuitul orator. De altfel, şi ei îşi închipuiau că este vorba de un artist de estradă, invitat să-şi dea concursul la spectacol şi care a născocit un truc anume : s-a înfiinţat cu o pernă, s-a pornit să polemizeze cu vorbitorul şi îndată trebuia să-şi înceapă numărul. Dar se înşelau. Clovnul coborî îngrozit înapoi, lunecînd pe trombonul lui. Atmosfera deveni încordată. Dar nu vorbele înflorate pe care necunoscutul le aruncase în mulţime semănară nelinişte. Dimpotrivă, peroraţia lui fu primită ca un original număr de estradă prevăzut în program. Tăcerea care se aşternuse făcu părul măciucă sub multe şepci şi pălării.

— Ce mă priveşti aşa ? întrebă omuleţul, scăpînd perna din mînă.

Glasul uriaşului (nu ştia nimeni că celălalt îi este frate), mai bine zis răcnetul lui îl auziră toate ferestrele, toate uşile clădirilor din jur, toată piaţa, iar bătrînii culcaţi la ora aceea se ridicară speriaţi într-o rînă.

— Împotriva cui lupţi tu, ticălosule ?

Faţa uriaşului se umflase nefiresc. Aveai impresia că din chipul acesta tumefiat va ţîşni numaidecît de peste tot — din nări, gură, urechi, orbite — întocmai ca dintr-un burduf, cine ştie ce lichid negricios. Şi că toţi vor închide ochii de groază să nu vadă... Dar nu el răcnise, ci scîndurile din jurul lui, betonul, scoabele, cablurile,

formulele materializate. De mînia lor stătea gata să plesnească.

Fratele Ivan nu bătu însă în retragere (deşi toţi se aşteptau să calce de-a îndăratelea pînă ce se va poticni de pernă şi se va aşeza fără voie pe ea, spre hazul spectatorilor). Dimpotrivă : prinse parcă noi puteri, se îndreptă de spate şi, apropiindu-se de balustradă cu mîna streaşină la ochi, strigă :

— Unde eşti ? „Ofelia", te aştept !

Se stîrni un vînt năprasnic. De altfel, şi pînă atunci felinarele se legănaseră tot timpul sub rafalele-i scurte. Publicul apucase să se obişnuiască cu nesfîrşitele şi efemerele combinaţii de figuri geometrice plămădite din umbre („puntea măgarului", lunelele lui Hipocrat, patrate), cu viziunea uriaşei corăbii cu pînze care mereu se smulgea din ancore şi se apropia ameninţătoare. Aşa că şi această nouă izbucnire, care gîrbovi multe spinări şi făcu să se tragă între umeri multe capete, ar fi fost primită cu obişnuita nemulţumire şi bombăneală pentru a fi uitată numaidecît, dacă n-ar fi fost... Mai tîrziu oamenii povesteau : a fost ceva care a apărut de undeva din spate şi a trecut în zbor pe deasupra noastră.

Gigantica corabie se apropia ameninţătoare în trosnetul lemnăriei. Deodată, o mogîldeaţă de smoală se izbi de o grindă aşezată sus de tot, apoi se aruncă într-o parte şi sparse un felinar...

— Te-apucă groaza, frate ? întrebă Ivan. Mai fac eu şi altele. O voi asmuţi asupra schelăriei tale. Ea o să-ţi dărîme clădirea. Şuruburile, piuliţele se vor desface de la sine, betonul se va fărîma ca un trup măcinat de lepră. Ce zici ? Ea o să înveţe fiecare grindă să nu ţi se supună. Totul se va nărui. Şi fiecare cifră a ta se va preface mulţumită ei într-o floare stearpă. Iată ce-mi stă mie în putere, frate Andrei !

— Măi Ivane, tu eşti grav bolnav, aiurezi ! rosti cu milă şi blîndeţe omul pe care toţi se aşteptau să-l audă tunînd şi fulgerînd. Despre cine vorbeşti ? Care „ea" ? Nu văd nimic ! Cine îmi va preface cifrele în flori sterpe ? O rafală de vînt a izbit un felinar de o grindă şi felinarul s-a spart. Asta-i tot. Ivane, Ivane...

Făcu un pas spre frate-său cu braţele întinse. Dar Ivan îl împinse în lături.

— Priveşte ! strigă el, arătînd cu mîna. Nu, nu acolo. Un pic mai la stînga. Aşa. O vezi ? Ce-i acolo pe grindă ? N-ar strica să bei puţină apă. Un pahar cu apă pentru tovarăşul Babicev ! Ce s-a aşezat acolo pe grindă ? Ai ?!! Acum crezi ?!! Tremuri !!

— E o umbră ! făcu Andrei. Nu-i decît o umbră. Să plecăm de aici. Te duc cu maşina. Trebuie să înceapă spectacolul. Actorii au obosit să tot aştepte. Publicul şi-a pierdut răbdarea. Hai, Vanea, să mergem.

— O umbră, zici tu ? Nu e umbră, Andriuşa. E maşina de care ai rîs... Acolo, cocoţat pe grindă, sînt eu, Andriuşa. Lumea veche, secolul meu, creierul secolului meu, Andriuşa. Care a ştiut să compună şi cîntece, şi formule. Un creier plin de vise pe care tu vrei să le distrugi !

Ivan îşi repezi braţul în sus şi strigă :

— Înainte, Ofelia ! Du-te !

Acel ceva de pe grindă se răsuci cu o scăpărare metalică, se foi cu zgomot, ca o pasăre înainte să-şi ia zborul, şi se afundă într-un gol întunecat al schelăriei.

Se stîrni panică, îmbulzeală, oamenii alergau urlînd ca nişte apucaţi. Iar acel ceva se tîra clănţănind pe scînduri. Deodată, se arătă pentru o clipă, lansă o rază de lumină portocalie, scoase un şuierat pătrunzător şi, aidoma unei umbre de o formă insesizabilă, se căţără ca un păianjen în sus, pe peretele vertical, în haosul de scînduri şi grinzi ale schelelor, şi rămase agăţat de o muchie, aşteptînd...

— Înainte, Ofelia ! zbiera şi se zbuciuma Ivan la tribună. Ai auzit ce-a spus el despre cămin ? Îţi ordon să distrugi construcţia...

Oamenii alergau înnebuniţi de groză, însoţiţi pe cer de goana norilor, în acompaniamentul tumultuoasei simfonii a stihiilor dezlănţuite.

„Cetvertak"-ul s-a prăbuşit...

După o tăcere, povestitorul continuă :

...pe toba ce zăcea între ruine, m-am suit eu, Ivan Babicev. „Ofelia" venea în grabă spre mine, tîrîndu-l cu ea pe Andrei, cu capul zdrobit. Stătea să-şi dea sufletul.

— Lasă-mă să-mi pun capul pe pernă, frate, şopti el. Pe pernă vreau să-mi dau ultima suflare. Mă predau, Ivane...

...eu mi-am aşezat perna pe genunchi, el şi-a îngropat obrazul în ea şi n-a mai mişcat.

— Noi am învins, „Ofelia" !

VII

Duminică dimineaţa, Kavalerov se pomeni cu Ivan Babicev.

— Azi, vreau să ţi-o arăt pe Valia, rosti el solemn.

Plecară. Era o plăcere să te plimbi pe străzile sărbătoreşte pustii ale oraşului. Pe drum ocolit se îndreptară spre Piaţa Teatrului. Circulaţia era aproape inexistentă. Strada Tverskaia părea că suie de-a dreptul în azur. În dimineţile de duminică, vara moscovită îţi apare în toată splendoarea ei. Nefiind mereu sfîşiat de circulaţie, decorul luminos se păstrează intact, ca în faptul zilei. Cei doi străbăteau planuri geometrice din umbre şi lumini, sau, mai precis, figuri stereoscopice, pentru că efectele de clarobscur se întretăiau şi în văzduh. Ceva mai încoace de clădirea Sovietului orăşenesc intrară într-o porţiune de umbră compactă. Dar în intervalul dintre alte două clădiri se revărsă un masiv de lumină dens şi consistent — dovadă incontestabilă că lumina e într-adevăr materială. Praful ce se învolbura în cuprinsul acestui interval putea fi luat drept vibraţiile eterului.

Iată şi stradela ce dădea din Tverskaia în Nikitskaia. Zăboviră puţin să admire gardul plin de flori.

O poartă. O scară de lemn. O galerie cu geamlîc cam neîngrijită, dar surîzătoare de atîtea geamuri şi de albastrul cerului ce se vedea prin ramele înzăbrelite.

Cerul se ţăndărea în plăcuţe de diferite nuanţe de albastru, după cum le priveai, dintr-un loc sau altul. Cam un sfert din ochiurile cercevelelor erau goale. Prin rîndul de jos se strecurau codiţele verzi ale unei plante ce şerpuia pe peretele din afară al galeriei. Aici totul respira a copilărie voioasă. În asemenea locuri parcă te aştepţi să vezi şi iepuri de casă.

Ivan se îndreptă întins spre o uşă. Trei uşi dădeau în galerie. Ţinta lui era ultima.

Kavalerov încercă să rupă din mers una din codiţele acelea verzi. Dar cum o smuci, întregul păienjeniş ce se împletea invizibil afară se trase după ea şi undeva zbîrnîi o sîrmuliţă, amestecată şi ea în viaţa acestei familii de iederă, sau cum naiba i-o fi zicînd. (Parcă nici n-ar fi la Moscova, ci în Italia...) Cu trupul contorsionat, Kavalerov izbuti să-şi lipească fruntea de un gemuleţ şi văzu o curte împrejmuită cu un zid de piatră. Galeria se afla la înălţime între catul doi şi trei. De la această înălţime, i se aşternu înaintea ochilor (tot ca în Italia) o pajişte de un verde ireal.

Încă de cum urcaseră treptele auzise glasuri şi rîsete. Tocmai din pajişte veneau. Dar nici acum nu apucă să se dumirească ce era, fiindcă întoarse capul atras de ciocănitul lui Ivan în uşă. O dată, încă o dată, încă o dată...

— Nu-i nimeni, mîrîi Ivan. Trebuie că e dincolo...

Atenţia lui Kavalerov nu se desprinsese încă de la ochiul de geam de deasupra pajiştii. De ce oare ? Doar nu văzuse nimic extraordinar. Abia cînd întoarse capul spre Ivan, surprinse cu coada ochiului o fulgerare pestriţă de picior, urmată

de o bufnitură, sugerînd un exerciţiu de gimnastică. Pesemne că verdele plăcut şi odihnitor al pajiştii îi desfăta privirea, în contrast cu imaginea anostă a curţii. Iar că pajiştea l-a vrăjit, pur şi simplu, din prima clipă, de asta avea să se sugestioneze mai tîrziu.

— A şi plecat ! repetă Babicev. Ia, dă-mi voie...

Se uită şi el pe un ochi de geam. Kavalerov nu întîrzie să-i urmeze pilda.

Ceea ce i se păruse lui o pajişte era în realitate o curticică năpădită de iarbă. Impresia de verde intens venea mai ales de la pomii stufoşi ce o chenăruiau. Toată vegetaţia asta hălăduia sub un calcan uriaş. Kavalerov o privea de sus şi curticica era prea mică pentru cîmpul lui vizual. Printr-un fenomen de contingenţă, avînd drept focar punctul lui înalt de observaţie, toate împrejurimile se îngrămădeau parcă deasupra acestei mici curţi. Ea părea o carpetă într-o cameră încărcată de mobilă. Felurite acoperişuri îşi dezvăluiau secretele în faţa lui Kavalerov. Văzu morişti de vînt în mărime naturală, lucarne a căror existenţă nici nu se bănuia de jos şi o minge pierdută iremediabil, o minge care s-a înălţat prea sus şi a naufragiat definitiv într-un uluc. Clădiri ţintuite de pămînt cu piroanele antenelor se depărtau în trepte. Turla unei biserici, proaspăt vopsită în roşu, nimerise într-o porţiune liberă de cer şi a tot zburătăcit pînă ce Kavalerov o prinse cu privirea. Vedea cobiliţa unui stîlp care susţinea firele de tramvai pe cine ştie ce stradă hăt-departe. Un alt observator la o fereastră depărtată, care, aplecat peste pervaz,

mînca sau mirosea ceva, părea, în virtutea legilor perspectivei, că se sprijină cu coatele pe această cobiliţă.

Dar protagonista acestui peisaj era totuşi curticica de jos.

Coborîră. În zidul care despărţea curtea cea mare de cea mică — curtea anostă, golaşă, de acea pajişte misterioasă — era o spărtură ; lipseau cîteva pietre, cum ar fi scos cineva cîteva pîini din cuptor. Prin spărtura asta putea privi de minune dincolo, deşi soarele îl pălea pe Kavalerov drept în creştet. Pe pajişte, vreo cîţiva tineri se antrenau la sărituri. O frînghie era întinsă între doi stîlpi. Unul dintre atleţi îşi luă avînt, îşi înălţă lateral şi paralel trupul deasupra frînghiei, de parcă n-ar fi sărit, ci s-ar fi rostogolit peste acest obstacol ca peste un val de pămînt. În timpul zborului îşi săltă picioarele cu mişcarea unui înotător în apă. În următoarea fracţiune de secundă, faţa tînărului în cădere apăru deformată, şi Kavalerov îl văzu numaidecît la pămînt. La contactul cu pămîntul se auzi un fel de „aff" — putea să fie o aspiraţie forţată, sau zgomotul călcîielor strivind covorul ierbii.

Ivan îl ciupi de braţ pe Kavalerov şi-i spuse în şoaptă :

— Uite-o... Uite-o...

Toţi începură să strige şi să bată din palme. Săritorul, cu trupul aproape gol, se abătu într-o parte, trăgînd puţin un picior, pesemne din cochetărie sportivă.

Era Volodea Makarov.

Kavalerov se zăpăci. Îl cuprinse teama, ruşinea. Volodea zîmbea, etalînd două superbe şiraguri de dinţi strălucitori.

De sus, din galerie, se auzi iarăşi ciocănind la uşă. Kavalerov ridică ochii. I-ar fi fost penibil să fie surprinşi aici, spionînd prin spărtura din zid. Paşi. Ochiurile de geam secţionau trupul omului şi fragmentele de trup păreau că se mişcă independent unele de altele. Printr-o iluzie optică, capul o lua înaintea umerilor. Kavalerov îl recunoscu : era capul lui Andrei Babicev.

— Andrei Petrovici ! îl strigă Valia de pe pajişte. Andrei Petrovici ! Sînt aici. Vino !

Înspăimîntătorul musafir nu se mai vedea. Acum cobora scara, căutînd pe unde să ajungă la pajişte. Diferite obstacole îl ascundeau privirilor lui Kavalerov. Trebuia să fugă !

— Sîntem aici ! răsună ca un clopoţel glasul Valiei.

Kavalerov o vedea pe Valia. Stătea bine proptită, în mijlocul pajiştii, pe picioarele-i depărtate. Era într-un chilot negru, foarte scurt, cu picioarele expuse în întregime privirilor. Purta nişte pantofi albi de sport pe piciorul gol. Pantofi fără toc, ceea ce îi făcea călcătura mai hotărîtă şi mai apăsată — nu de femeie, ci de bărbat sau de copil. Avea picioarele mînjite, bronzate, lucioase. Picioare de fetiţă, care sub aproape neîncetatul efect al aerului, al soarelui, al căderilor pe pietre sau pe iarbă, al vînătăilor, capătă o piele aspră, se acoperă cu urmele cerate ale zgaibelor rupte prematur, iar genunchii devin zgrunţuroşi ca nişte portocale. Vîrsta şi

încrederea subconştientă în bogăţia arsenalului ei fizic permiteau posesoarei lor să-şi trateze picioarele cu nepăsare, să nu le cruţe, să nu le cocolească. Dar ceva mai sus, sub chilotul negru, puritatea şi gingăşia pielii te făcea să prevezi cît farmec va avea posesoarea lor atunci cînd se va mai pîrgui şi va începe să se transforme în femeie, cînd va da mai multă atenţie felului cum arată şi va simţi nevoia să se gătească, cînd vor trece vînătăile, se vor vindeca toate zgaibele, iar bronzul soarelui se va aşterne egal peste tot şi se va numi ten.

Kavalerov îşi scutură molozul de pe haine şi o luă fuguţa de-a lungul calcanului, frecîndu-se cu umărul de pietre.

— Încotro ? strigă după el Ivan. Unde fugi ? Aşteaptă !

„Ce tare strigă ! O să se audă ! se îngrozi Kavalerov. Au să dea de mine aici !"

Într-adevăr, dincolo de gard se făcu brusc tăcere. Cei de pe pajişte îşi încordară auzul. Ivan îl ajunse din urmă.

— Stai, drăguţă, unde fugi ? L-ai văzut ? E fratele meu ! El, Volodea, Valia... Toată lumea în păr. Stai să mă caţăr pe zid şi să le trag o praftoriţă... Mă, da te-ai murdărit ca un morar.

Kavalerov îngăimă :

— Îl cunosc foarte bine pe fratele dumitale. El m-a dat afară. El e personajul important despre care ţi-am povestit... Destinele noastre se aseamănă. Mi-ai spus că trebuie să-l omor pe fratele dumitale... Ce să fac ?

Pe creasta zidului apăru Valia.

— Papă ! exclamă ea uluită.

Ivan cuprinse picioarele fetei.

— Valia, scoate-mi ochii. Vreau să orbesc, se tîngui el cu o voce gîtuită. Nu vreau să mai văd nimic : nici pajişti, nici pomi, nici flori, nici paladini, nici laşi... Vreau să orbesc, Valia. M-am înşelat. Crezusem că toate sentimentele au murit — şi dragostea, şi devotamentul, şi duioşia. Dar ele există, Valia... Pentru alţii. Nouă nu ne-a rămas decît invidia, şi numai invidia... Scoate-mi ochii, Valia, vreau să orbesc...

Mîinile, pieptul, faţa îi lunecară de-a lungul picioarelor asudate ale fetei. Se prăbuşi greoi lîngă zid.

— Să bem, Kavalerov ! Să bem pentru tinereţea care s-a dus, pentru complotul sentimentelor care a eşuat, pentru maşina care nu există şi nici nu va exista vreodată...

Kavalerov îl apucă de gulerul hainei.

— Eşti o otreapă, Ivan Petrovici ! Tinereţea n-a trecut încă ! Nu ! Crede-mă. Şi o să-ţi dovedesc... chiar mîine. Auzi ? Chiar mîine, la meci, o să-l omor pe fratele tău.

VIII

Nikolai Kavalerov avea loc la tribună. Dacă întorcea capul spre dreapta, o vedea pe Valia, sus de tot, într-o lojă de lemn, între steaguri, pancarte cu litere de-o şchioapă, scăricele şi scînduri aşezate cruciş. Loja era plină de tineret.

Văzduhul măturat de vînt din toate părţile era de o limpezime neobişnuită. Uriaşul teren de fotbal lucea ca lăcuit sub verdele gazonului.

Kavalerov fixa neîncetat loja, iar cînd obosea făcea apel la imaginaţie, completîndu-şi observaţiile cu amănunte pe care nu avea cum să le audă sau să le vadă de la o asemenea distanţă. De altfel, nu numai el, ci şi alţii dintre cei aflaţi în preajma lojii, deşi surescitaţi cu anticipaţie de extraordinarul spectacol ce se anunţa, întorceau mereu capul spre tînăra aceea fermecătoare. Aproape o fetiţă în rochia-i roz, de o copilărească nepăsare în ţinută şi mişcări, ea avea totuşi ceva care te îndemna să-i cauţi privirea, de parcă ar fi fost o celebritate, ori fiica unui om mare.

Multaşteptatul meci — un adevărat eveniment în lumea fotbalului — atrăsese pe stadion douăzeci de mii de spectatori. Se disputa o întîlnire cu totul neobişnuită între selecţionata Moscovei şi o echipă germană.

În tribune — discuţii aprinse, strigăte şi certuri izbucnite din te miri ce. Stadionul gemea de lume. Undeva se rupse o balustradă, cu un măcăit de raţă în primejdie. În timp ce-şi căuta locul, încurcîndu-se între atîţia genunchi, Kavalerov observă pe pista din marginea tribunei un bătrînel onorabil cu o vestă crem : zăcea cu braţele în lături, răsuflînd greu. În jurul lui forfotea lumea, dar nimeni nu-i arunca măcar o privire. Vîntul înteţea această stare de surescitare. În vîrfurile catargelor, steagurile fîlfîiau cu pocnete de trăsnet.

Toată fiinţa lui Kavalerov năzuia spre lojă. Valia şedea la vreo douăzeci de metri mai sus de el, puţin într-o parte. Privirea îi juca feste. I se părea că ochii li se întîlnesc şi atunci se ridica degrabă, ca pentru a o saluta. Alteori, i se părea că vede arzînd la pieptul ei un medalion. Vîntul îşi făcea de cap cu ea. Ba încerca să-i smulgă pălărioara din pai roşu, lucios, ba îi ridica mîneca rochiei, dezgolind un braţ zvelt ca un flaut. Programul îi scăpă din mînă şi căzu fluturînd în mijlocul mulţimii.

Cu o lună înainte de meci se zvonise că va sosi şi celebrul Götscke, care juca de obicei pe post de centru înaintaş — aşadar, figura principală dintre cei cinci atacanţi. Şi într-adevăr venise şi el. Cînd echipa germană apăru pe teren, în sunetele marşului, publicul, aşa cum se întîmplă întotdeauna, recunoscu vedeta numaidecît, deşi Götscke nu se desprinsese din grupul jucătorilor oaspeţi.

— Götscke ! Götscke ! începură să strige spectatorii, încîntaţi să-l vadă şi să-l aplaude pe faimosul jucător.

Götscke, un bărbat oacheş, scund şi cu umerii puţin aduşi, se desprinse de coechipierii săi şi ridică braţele deasupra capului, cu mîinile împreunate. Acest salut străin, nemaivăzut de public, făcu să crească şi mai mult entuziasmul.

Echipamentul celor unsprezece jucători germani, muiat parcă în culori de ulei — tricouri portocalii bătînd în auriu, cu emblemă verde-liliachie în partea dreaptă a pieptului, şi chiloţi negri — se detaşa scînteietor pe fondul gazonului şi în aerul de cristal.

11—1758

Uşor înfiorat de răcoarea tricoului proaspăt îmbrăcat, Volodea Makarov se uita pe ferestruica vestiarului echipei sale. Germanii ajunseseră în centrul terenului.

— Mergem ?

— Haidem ! porunci căpitanul echipei.

Cînd echipa sovietică, în tricouri roşii şi chiloţi albi, îşi făcu apariţia în pas alergător, spectatorii începură să tropăie în podina de scînduri, de se cutremurau tribunele.

Sunetele fanfarei se pierdură în vacarmul acestor clipe.

Sorţii hotărîră ca germanii să joace la început cu vîntul în spate.

Sovieticii nu numai că făceau totul pentru a presta un joc de calitate, dar urmăreau în permanenţă şi jocul oaspeţilor — îl urmăreau ca nişte simpli spectatori, dar şi cu discernămîntul unor specialişti. O partidă de fotbal durează nouăzeci de minute, cu o scurtă pauză la scurgerea primelor trei sferturi de oră. După pauză, echipele îşi schimbă locurile pe teren. De aceea, e mai avantajos să joci în prima repriză, cu forţe proaspete, împotriva vîntului.

Întrucît germanii aveau vîntul în spate, şi vîntul sufla puternic, tot jocul fu „suflat" spre poarta echipei gazde. Balonul aproape că nu părăsea jumătatea de teren a sovieticilor. Fundaşii moscoviţi trăgeau nişte „lumînări" formidabile — lovituri înalte cu traiectorie parabolică, dar mingea luneca pe zidul invizibil al vîntului, descria o curbă şi, scăpărînd galbenă, venea înapoi. Oaspeţii atacau impetuos. Faimosul

Götscke se dovedi într-adevăr un jucător redutabil. Toată atenţia era îndreptată asupra lui.

Ori de cîte ori mingea ajungea la Götscke, Valia scotea un ţipăt nestăpînit, subţire, de parcă s-ar fi aşteptat să se întîmple ceva monstruos, ireparabil. Götscke răzbătea mereu spre poartă, trecînd cu uşurinţă de fundaşii echipei sovietice, care erau zăpăciţi de viteza şi forţa atacului său, şi şuta de fiece dată. Atunci Valia cădea ca secerată peste vecinul ei, îi lua mîna în mîinile ei şi îşi ascundea faţa în ea, numai să nu vadă dezastrul. Dar nu se putea abţine şi urmărea înspăimîntată, cu coada ochiului, cursele lui Götscke, care era negru de atîta alergătură pe zăduf.

Volodea Makarov, portarul echipei sovietice, reuşea totdeauna să prindă mingea. De îndată ce şuta, Götscke trecea cu eleganţă spre o altă gamă de mişcări trebuincioasă pentru a se întoarce şi a se depărta în fugă, cu umerii aduşi înainte şi cu tricoul lipit de spinare. Valia îşi relua într-o clipită poziţia normală şi începea să rîdă, fericită că băieţii au respins atacul şi amuzată de ţipătul ei de adineaori şi de felul cum s-a lăsat peste vecinul de bancă.

— Makarov ! Makarov ! Bravo, Makarov ! striga Valia în cor cu întregul stadion.

Ploua cu şuturi ! Mingea se izbea de bare, care gemeau şi se scuturau de var. Volodea prindea pînă şi mingile matematic imparabile. Povîrnişul viu al tribunelor se făcea atunci şi mai abrupt : fiecare spectator se sălta de pe locul său, îmboldit de mistuitoarea pasiune a suporterului ce trăia spaima de a nu scăpa tocmai ce

e mai interesant : înscrierea golului. Fără să se oprească din fugă, arbitrul ducea fluierul la gură, gata să consfinţească... A spune că Volodea prindea mingea ar fi prea puţin — el o smulgea pur şi simplu de pe traiectoria ei. Violate, legile fizicii se răzbunau crunt, contorsionîndu-i trupul, şi Volodea ţîşnea în sus o dată cu mingea, înşurubîndu-se în ea ca un tirbuşon. O cuprindea între genunchi, abdomen şi bărbie, se azvîrlea cu toată greutatea corpului în calea zvîcnirii ei, aşa cum arunci nişte cîrpe ca să înăbuşi o flacără. Iureşul zăgăzuit al mingii îl proiecta la vreo doi metri mai încolo. Şi cădea la pămînt ca o pocnitoare de hîrtie multicoloră. Înaintaşii echipei adverse atacau în trombă poarta lui Volodea, dar mingea era invariabil respinsă cu putere în sus.

Volodea nu putea părăsi nici o clipă dreptunghiul porţii. Dar nici să stea locului nu avea răbdare. Umbla încoace şi încolo între bare, căutînd să-şi stăpînească explozia de energie provocată de duelul cu mingea. Fierbea tot. Ca să-şi mai potolească neastîmpărul, arunca braţele în lături, tot întindea cu mîinile de tricou, ori sălta bulgări de pămînt cu vîrful bocancului. Ferches la începutul partidei, acum părea alcătuit din cîrpe, noroi şi nişte uriaşe mănuşi de piele, fără degete. Jucătorii echipei oaspete aproape că nu-i dădeau răgaz nici să respire. Volodea dorea cu ardoare victoria echipei sale şi avea emoţii pentru fiecare dintre tovarăşii săi. Îşi închipuia că numai el ştie cum trebuie să se joace împotriva lui Götscke, care îi sînt punctele slabe şi cum pot fi oprite atacurile acestuia. În acelaşi timp ardea să ştie

ce părere are gloria fotbalului german despre jocul sovieticilor. Ori de cîte ori aplauda sau striga „bravo !", entuziasmat de intervenţiile reuşite ale fundaşilor săi, îi venea să-l întrebe pe Götscke :

— Ai văzut ! Ei, ce zici, bine jucat ?

Ca fotbalist, Volodea era antipodul lui Götscke. Primul era sportiv, celălalt — jucător de profesie. Pe Volodea îl interesa desfăşurarea generală a partidei, victoria echipei, bilanţul eforturilor lor înmănuncheate. Götscke avea un singur scop : să-şi demonstreze măiestria. Era un jucător vechi, versat, dar puţin îi păsa de culorile echipei sale : pentru el nu conta decît succesul personal. De fapt, nici nu făcea parte din vreo echipă anume, pentru că se compromisese trecînd dintr-un club în altul, din considerente materiale. Din pricina asta i s-a şi interzis să ia parte la campionate, fiind folosit numai în întîlniri amicale, meciuri demonstrative şi turnee în străinătate. În afară de măiestrie, avea şi şansă. Prezenţa lui făcea redutabilă orice echipă. Arăta un dispreţ suveran pentru toţi jucătorii — fie coechipierii săi de ocazie, fie membrii echipelor adverse. Se socotea capabil să înscrie goluri în poarta oricărei echipe. Restul nu-l interesa. Bani să iasă !

Spre sfîrşitul primei reprize publicul îşi dădu seama limpede că echipa sovietică nu era inferioară celei germane. Din cauza lui Götscke, oaspeţii nu reuşeau să aibă eficacitate în atac. El strica şi dezorganiza totul. Juca numai pentru sine, iniţia acţiuni pe cont propriu, nu voia să fie ajutat şi nu ajuta pe nimeni. Cînd intra în

posesia mingii, atrăgea tot jocul spre el, îl concentra într-un ghem sau îl resfira brusc, mutîndu-l dintr-o parte în alta a terenului, după nişte planuri proprii, pe care coechipierii săi nu reuşeau să le sesizeze. Se bizuia numai pe talentul, viteza şi driblingul său magistral.

De aici publicul a putut deduce că în cea de a doua repriză, cu un Götscke epuizat şi cînd sovieticii vor avea la rîndul lor avantajul terenului, întîlnirea se va încheia cu înfrîngerea categorică a formaţiei germane. Totul era ca, pînă la sfîrşitul primei jumătăţi a jocului, băieţii să reziste fără a primi vreun gol.

Dar şi de astă dată, virtuozul Götscke îşi atinse ţelul. Cu zece minute înainte de pauză, reuşi să se demarcheze, ţîşni ca un bolid, pe extremă, în partea dreaptă a terenului, conducînd mingea cu corpul, apoi se opri scurt în loc, derutîndu-şi urmăritorii, care, surprinşi, îl depăşiră în virtutea inerţiei şi acum se aflau mult în faţa şi în dreapta lui. După o clipă se îndreptă cu mingea spre centru, unde nu se găsea nimeni, avu de driblat un singur fundaş sovietic şi se năpusti drept spre poarta gazdelor, uitîndu-se din cînd în cînd în jos, la picioare, şi la intervalul dintre barele porţii, ca pentru a calcula direcţia şi momentul loviturii.

Un „o-o-o-o" se rostogoli ca un val peste tribune.

Chircit tot, cu braţele şi picioarele larg desfăcute, de parcă ar fi ţinut la piept un butoi, Volodea se pregătea să plonjeze. Dar Götscke

ajunse în careul porţii fără să şuteze. Volodea se aruncă la picioarele adversarului. Mingea se zbătu între ei doi ca un poloboc. Finalul acestei faze palpitante fu acoperit de fluierăturile şi tropăiturile spectatorilor. Lovită de unul dintre ei doi, mingea se înălţă parcă şovăind puţin deasupra lui Götscke, şi acesta o trimise drept în plasă, cu o mişcare uşoară a capului, de parcă ar fi schiţat un salut.

Aşadar, echipa sovietică primise un gol.

Stadionul vuia. Toate binoclurile erau îndreptate spre poarta sovieticilor. Götscke, cu ochii la bombeul ghetelor, alerga cochet spre centru.

Coechipierii lui Volodea îşi ajutau portarul să se ridice de la pămînt.

IX

Valia întoarse capul o dată cu toată tribuna. Kavalerov o surprinse cu faţa îndreptată spre el. De astă dată era convins că Valia l-a recunoscut. Începu să se foiască pe bancă, dar o bănuială îl făcu să se uite furios în jur ; i se părea că publicul i-a observat emoţia şi acum rîde de el.

Privind aşa, constată cu surprindere că la un metru de el, doar cu un rînd mai sus, şedea Andrei Babicev. Mîinile lui albe, care tocmai reglau binoclul, trupul masiv, pe care costumul gri şedea ca turnat, mustăcioara tunsă scurt — totul îi aţîţa din nou mînia...

Binoclul îi părea lui Kavalerov o ghiulea neagră. Iar curelele ce atîrnau de pe grumazul lui Babicev nişte dîrlogi.

Germanii atacau iar.

La un moment dat, un şut formidabil, dar fără adresă, trimise mingea departe în afara terenului. Mingea trecu vîjîind pe deasupra capetelor plecate ale spectatorilor din primele rînduri, rămase o clipă suspendată în aer şi apoi, răsucindu-şi solzii de piele, căzu drept la picioarele lui Kavalerov. Jocul se întrerupse. Jucătorii stăteau descumpăniţi. Întreg ansamblul verde şi pestriţ al terenului, atît de dinamic pînă adineaori, încremeni brusc. Aşa cum se opreşte filmul la cinematograf, atunci cînd se rupe pelicula — în sală se aprinde lumina, dar cum operatorul n-a apucat să stingă becul aparatului de proiecţie, publicul priveşte surprins ecranul ciudat de alb, pe care se conturează vag silueta imobilă a eroului, într-o poziţie care sugerează mişcări extrem de rapide. Kavalerov turba de-a binelea. În jurul lui izbucni o explozie de rîsete. O minge care nimereşte în tribună provoacă întotdeauna ilaritate. Spectatorii înţeleg parcă dintr-o dată cît de ridicol e în fond ca nişte oameni în toată firea să alerge un ceas şi jumătate după o minge, ba încă să-i oblige şi pe ei, care n-au nici în clin, nici în mînecă cu toate astea, să urmărească gravi şi pătimaşi această îndeletnicire copilărească.

În clipa aceea, Kavalerov deveni obiectul atenţiei de loc binevenite şi cel puţin amuzate a miilor de spectatori.

Poate că şi Valia rîdea de omul în care a nimerit mingea ! Mai ales că era vorba de un duşman, care s-a pomenit pe neaşteptate într-o postură ridicolă. Zîmbind cu un aer de superioritate, Kavalerov îşi trase piciorul în lături. Pierzîndu-şi punctul de sprijin, mingea începu să se frece de călcîiul lui cu nişte alintări de pisică.

— Hai odată ! îi scăpă fără voie lui Babicev.

Kavalerov nici gînd să audă. Două mîini mari şi albe se întinseră atunci spre minge. Cineva se aplecă şi o dădu lui Babicev. Acesta se ridică în picioare cît era de înalt şi, cu burta scoasă înainte, aduse mult spre spate mîna cu mingea, făcîndu-şi vînt ca să o arunce cît mai departe. De fapt, incidentul îl amuza, dar îşi zicea că, oricum, se cuvine să afişeze o mînă serioasă, din care pricină exageră, încruntîndu-se cumplit şi umflîndu-şi buzele cărnoase şi roşii.

Apoi, braţul zvîcni înainte şi aruncă mingea, destrămînd vraja ce încătuşase terenul de joc.

„Nici nu m-a recunoscut !" cugeta Kavalerov, aţîţîndu-şi singur mînia.

Prima repriză se încheie cu scorul de unu la zero în favoarea oaspeţilor. Jucătorii, cu feţele murdare şi cu fire de iarbă lipite de costum, porniră spre trecerea de sub tribune, ce ducea la vestiar. Călcau rar, apăsat, mişcîndu-şi genunchii goi de parcă ar fi mers prin apă. Oaspeţii, cu o rumeneală nerusească în obraji, coborînd de la tîmple, se amestecară caleidoscopic printre moscoviţi. Jucătorii vedeau în bloc mulţimea masată de-a lungul pereţilor de scînduri ai culoarului de trecere, dar, la drept vorbind, nu

vedeau pe nimeni. Zîmbetele, privirile din ochii limpezi şi prea mari de pe feţele lor înnegrite rătăceau fără ţintă. Spectatorii, cărora fotbaliştii le apăreau mai adineaori ca nişte mici siluete multicolore ce alergau şi cădeau pe teren, îi văzură acum de la numai cîţiva metri. Freamătul nepotolit al jocului îi însoţea şi aici. Götscke, care semăna cu un ţigan, îşi sugea o zgîrietură proaspătă de pe braţ.

Mulţimea de gură-cască înregistra cu surprindere diferite amănunte privind statura şi constituţia cutărui ori cutărui jucător, gravitatea vînătăilor şi a juliturilor căpătate de unul sau de altul, răsuflarea sacadată şi echipamentul lor mototolit. De departe, totul părea altfel, mai sărbătoresc.

Kavalerov izbuti să se smulgă din încleştarea şoldurilor şi a spinărilor din jur şi se opri cu un suspin de uşurare pe iarbă, sub nişte grinzi. Apoi, împreună cu o întreagă ceată, o luă la fugă, la umbra grinzilor, şi ocoli prin spate o bună parte din tribună. Bufetul improvizat pe o pajişte, sub nişte pomi, se umplu cît ai bate din palme. Bătrînelul cu jiletcă crem, şi cu un fason niţeluş cam răvăşit, mînca îngheţată, uitîndu-se bănuitor şi cu oarecare teamă la lumea din jur. Lîngă vestiarele fotbaliştilor se îmbulzeau suporterii.

— Ura ! Makarov ! Ura ! se auzea de acolo. Curajoşii se căţărau pe garduri, apărîndu-se de ghimpii sîrmei ca de un roi de albine. Alţii se căţărau în pomi şi în frunzişul lor stufos, legănat de vînt, păreau nişte oameni ai pădurilor. În uralele mulţimii, Volodea fu ridicat pe braţe

şi aruncat de cîteva ori în sus. Trupul lui aproape gol strălucea ca al unui peşte ce se zbenguie în apă.

Neîndrăznind să intre în acest cerc triumfal, Kavalerov, la adăpostul ultimelor rînduri, se mulţumea să privească pe unde putea.

Volodea, în picioare, cu un ciorap răsucit ca un covrig verde pe pulpa-i în formă de pară, uşor umbrită de păr, cu tricoul sfîşiat — de-abia se mai ţinea pe el — îşi încrucişase pudic braţele la piept.

Iat-o şi pe Valia. Lîngă ea se afla Andrei Babicev.

Mulţimea îi aclama pe cîteşitrei.

Babicev îl pierdea din ochi pe Volodea.

Vîntul strică însă toată scena : doborî la pămînt un stîlp mic, subţire, vărgat, şi tot umbrarul de frunze veni ameninţător spre dreapta. Cercul de gură-cască se destrămă cît ai clipi — toţi fugiră să scape de prăfăraia stîrnită. Cel mai rău o păţi Valia. Rochiţa ei, uşoară ca un fulg, se ridică evantai, vrînd parcă să-i demonstreze lui Kavalerov cît e de transparentă. Chipul fetei se vedea prin ţesătură şi prin pîcla de praf ca într-o aură de lumină. Valia se învîrti pe loc, căznindu-se să-şi prindă poalele rochiei. Se împiedică, gata să cadă. Încercă să ţină poalele cu genunchii, dar nu izbuti. Atunci, ca să pună capăt acestei involuntare indecenţe, se ghemui ca o femeie surprinsă de un ochi indiscret tocmai cînd iese din baie şi îşi cuprinse cu braţele genunchii dezgoliţi.

Se auzi fluierul arbitrului. Acordurile unui marş curmară această învălmăşeală veselă. Repriza a doua urma să înceapă îndată. Volodea dispăru.

— Trageţi-le nemţilor cel puţin două goluri ! zbieră un băieţaş, trecînd în goană pe lîngă Kavalerov.

Singură Valia se mai război a şi acum cu vîntul. Tot căznindu-se să-şi prindă poalele rochiei, ajunse la cîţiva paşi de Kavalerov — el putea să-i audă şi şoapta.

Stătea cu picioarele depărtate, ţinînd în mînă pălăria pe care o prinsese din zbor cu un salt extraordinar. Buimacă încă de efortul făcut, se uita la Kavalerov fără să-l vadă, cu capul uşor aplecat spre umăr. Era tunsă scurt, cu părul tăiat în colţ sub tîmple.

O rază de soare îi atinse umărul şi claviculele îi scăpărară ca două lame de pumnal. Kavalerov putu să o contemple în voie doar cîteva secunde. Dar înţelese numaidecît, înfiorat de groază, că de acum înainte va purta veşnic în inimă o jale nestinsă după această făptură minunată şi străină lui, ce făcea parte dintr-o altă lume, după această făptură sfîşietor de drăgălaşă şi dezolant de inaccesibilă în castitatea ei — pentru că era încă o fetiţă şi pentru că îl iubea pe Volodea — şi într-atît de zadarnic ispititoare.

Ceva mai încolo, stătea Babicev, cu mîna întinsă spre ea : o aştepta.

— Valia, îndrăzni Kavalerov. Te-am aşteptat toată viaţa. Ai milă...

Nu-l auzi. Se depărtă în fugă, biciuită de vînt.

X

Kavalerov se întoarse acasă seara tîrziu. Era beat.

Însetat, apucă drept spre chiuveta din coridor. Răsuci robinetul pînă la refuz şi se stropi tot. Apoi, lăsînd robinetul deschis şi apa să ţîşnească duduind, intră în camera Anecikăi. Becul mai ardea încă. Înfăşurată în vata gălbuie a luminii, văduva şedea pe patul ei monumental, cu picioarele goale atîrnînd peste margine. Tocmai se pregătea de culcare.

Kavalerov schiţă un pas. Ea tăcea, privindu-l ca hipnotizată. Lui i se păru că-i zîmbeşte îmbietor.

Nu mai şovăi.

Anecika nu opuse nici o împotrivire, ba chiar îi deschise braţele.

— Ah, mormolocule ! şoptea ea. Cine-mi eşti, mormolocule !

Peste noapte se trezi de cîteva ori, chinuit de setea cumplită şi obsedantă pe care ţi-o dă beţia. Camera era cufundată în tăcere. De fiecare dată se trezi cu gîndul la apa ce ţîşnea în chiuvetă. Imaginea era atît de vie şi de înrobitoare, încît îl zvîrlea din aşternut. Dar robinetul era mort. Sleit, se prăbuşea la loc pe pernă. Dimineaţa îl găsi dormind. Văduva se apucă să trebăluiască : închise robinetul, dezbrăcă bărbatul ce dormea în aşternutul ei, îi drese bretelele. Cînd se deşteptă, Kavalerov nu se dumirea ce e cu el. Aidoma beţivanului cerşetor dintr-o comedie, cules de pe drumuri de un bogătaş şi

adus într-un palat, zăcea năuc, în acest decor somptuos, fără să ştie unde se află. Îl zăpăcea şi propria, bizara-i imagine din oglindă : se vedea cu tălpile înainte. Aşa cum stătea, cu un braţ sub cap, era de-a dreptul maiestos. Soarele bătea pieziş. În benzile late de lumină învălurată, Kavalerov plutea asemenea chipurilor pictate pe bolţile bisericilor. Deasupra lui, atîrnau ciorchini de struguri, dănţuiau amoraşi şi se rostogoleau mere din cornuri ale abundenţei. Ar fi putut să jure că aude şi acorduri solemne de orgă. Era în patul Anecikăi.

— Mi-aduci aminte de dumnealui, şopti pătimaş Anecika, aplecîndu-se spre el.

Deasupra patului, într-o ramă cu geam, atîrna portretul unui bărbat, un fel de bunic tînăr, foarte ceremonios în costumul lui de gală — un supravieţuitor al redingotelor din epoca apusă. Îi bănuiai ceafa revărsată în cîteva caturi. Era un bărbat la vreo cincizeci şi şapte de ani.

„L-am văzut pe tata cum îşi schimba cămaşa...", îşi aminti Kavalerov.

— Parcă ai fi răposatul ! şopti Anecika, cuprinzîndu-l cu braţele. Capul lui Kavalerov dispăru sub braţele ei ca într-un cort. „Şi deschisu-şi-a vădana şatra braţelor. De încîntare şi sfiiciune fremăta foarte."

— Şi dumnealui m-a luat aşa... cu marafeturi... A tăcut cît a tăcut — nu scoteai o vorbuliţă de la el — da după aia, ehei ! Ah, mormolocule...

Kavalerov o pocni.

Femeia se holbă la el, uluită. Bărbatul sări din pat, răvăşind aşternutul şi trăgînd cearşafurile după el. Anecika se repezi la uşă. Mîinile ei

parcă ţipau după ajutor. Fugea ca o femeie din Pompei, în urma căreia se prăbuşeşte totul. Coşul de rufe se răsturnă pe duşumea, un scaun se aplecă într-o rînă şi rămase aşa, într-un echilibru instabil.

Începu să-i care la pumni în spinare şi peste şalele încinse cu un colac de osînză, cît un cauciuc de automobil.

Scaunul tot mai stătea într-un picior.

— Şi dumnealui mă bătea, îngăimă femeia, zîmbind printre lacrimi.

Kavalerov o lăsă în pace şi se trînti la loc în pat. Se simţea ca bolnav. Zăcu într-un fel de toropeală toată ziua. Cînd se întunecă, văduva se culcă lîngă el. Sforăia cumplit. Kavalerov îşi închipuia gîtlejul ei ca pe o poartă deschisă în beznă. El încercă să se ascundă după un bulumac. Totul trepida, se zgîlţîia, se cutremura pămîntul. Din pricina năprasnicului torent de aer ce năvălea din beznă, Kavalerov luneca şi cădea fără încetare. Femeia gemea, apoi amuţea brusc şi plescăia tare din buze. Între timp, în arhitectura laringelui ei se petreceau pesemne anumite modificări. Arsenalul de sforăituri includea acum explozii de bombe şi fîsîituri de sifon.

Kavalerov se zbuciuma, plîngea. Atunci văduva se deştepta şi-i punea un prosop ud pe frunte. Bărbatul jinduia după umezeala asta răcoroasă. Se încorda tot, dibuia prosopul cu mîna, îl făcea mototol şi, culcîndu-şi obrazul pe el, îl săruta şoptind :

— Au răpit-o... Ce chin e viaţa pentru mine... Ce calvar !...

Văduva adormea din nou, de cum punea capul pe pernele rezemate de oglinzi. Avea o expresie de parcă Morfeu ar fi uns-o cu miere pe faţă. Dormea cu gura căscată, gargarisindu-se ca o babă.

Ploşniţele şuşuiau de zor în întuneric, de-ai fi zis că s-au tocmit să taie tapetul fîşii. Pesemne că aveau şi vizuini mai tainice, de nedescoperit peste zi. Lui Kavalerov i se părea că lemnul patului se mişcă, se umflă sub el.

Pervazul se coloră uşor în roz.

În jurul patului, dădeau ocol umbre crepusculare. Tainele nopţii ieşeau de prin unghere, coborau de pe pereţi şi, învăluindu-i pentru ultima oară pe cei doi din aşternut, se ascundeau, tîrîş, sub pat.

Pe neaşteptate Kavalerov se ridică în capul oaselor : nu-i venea să-şi creadă ochilor.

Lîngă pat stătea Ivan.

XI

Ivan îi spuse că trebuie să meargă undeva şi el nici nu crîcni.

Anecika dormea sub arcada cu oglinzi, cu mîinile înlănţuite pe pîntece. Uşurel, ca să n-o trezească, Kavalerov trase plapoma, se înfăşură în ea ca într-o mantie şi se întoarse spre Ivan.

— Perfect, încuviinţă acesta. Unde mai pui că luceşti ca o şopîrlă. Aşa să te înfăţişezi poporului ! Hai, vino. Trebuie să ne grăbim.

— Ştii, sînt tare bolnav, oftă Kavalerov, cu un zîmbet vinovat, de parcă şi-ar fi cerut iertare că nu-i capabil să-şi caute pantalonii, haina şi pantofii. E ceva dacă merg desculţ ?

Ivan însă şi ieşise pe coridor. Kavalerov se grăbi să-l urmeze.

„Am suferit mult fără să fi avut vreo vină, gîndi el. Dar a venit şi ceasul izbăvirilor !"

Se pierdură în şuvoiul trecătorilor. La prima răspîntie, un drum durat din strălucire li se deschise în faţă.

— Iată-l ! exclamă Ivan, strîngîndu-i mîna. Iată „Cetvertak"-ul !

Şi Kavalerov văzu : grădini, cupole sferice de frunziş, un arc clădit din piatră uşoară, străvezie, terase, o minge ţîşnind din verdeaţă...

— Vino ! porunci Ivan.

Alergau pe coama unui zid, năpădit de iederă. Apoi trebuiră să sară la pămînt. Kavalerov sări mai uşor, mulţumită plapomii azurii de pe el. Pluti deasupra mulţimii şi poposi la baza unei scări monumentale, cu trepte largi. Deodată se sperie şi se tîrî iute într-o parte, cu plapoma în spinare, întocmai ca o gînganie cu aripile strînse. Nu-l văzuse nimeni ! Se ghemui acolo, după soclu.

Sus, în capul scării, în mijlocul unui grup numeros, stătea Andrei Babicev. Iar tînărul pe care-l cuprinsese strîns pe după umeri era Volodea.

— Va fi adusă numaidecît ! vesti Andrei zîmbind prietenilor din jur.

Şi Kavalerov văzu : pe drumul asfaltat ce se sfîrşea la prima treaptă a scării venea o fanfară,

deasupra căreia plutea Valia. Suflarea răsunătoare a alămurilor o susţinea în văzduh. Valia aci se ridica, aci cobora pînă aproape de pîlniile fanfarei, după registrul şi tăria sunetelor. Panglicile îi fluturau deasupra capului, rochia i se umfla ca un clopot, părul i se învolbura.

Acordul final al fanfarei o aruncă în capul scării, drept în braţele lui Volodea. Lumea se trase în lături, apoi făcu cerc în jurul lor.

Kavalerov nu mai văzu nimic din ce urmă. Din senin îl cuprinse o spaimă de moarte. Un întuneric ciudat i se aşternuse la picioare. Simţi cum îi îngheaţă inima în piept şi se întoarse încet, cu fereală. În faţa lui, pe iarbă, şedea „Ofelia".

Dădu un ţipăt sfîşietor şi o rupse la fugă. „Ofelia" clănţăni metalic şi îl apucă de plapomă. Kavalerov simţi cum lunecă plapoma de pe el. În ţinuta asta indecentă, începu să urce treptele scării, poticnindu-se şi căzînd mereu, izbindu-se cu faţa de piatră. Se lovi rău la falcă. Cei de sus îl priveau stăruitor. Graţioasa Valia se şi aplecă puţin, vrînd să vadă mai bine.

— „Ofelia", înapoi ! răsună glasul lui Ivan. Ea nu mi se mai supune ! „Ofelia", stai !

— Prindeţi-o !

— O să-l omoare !

— Oh !

— Priviţi ! Priviţi !

Ajuns cam la mijlocul scării, Kavalerov riscă o privire peste umăr. Ivan se căznea să se caţere pe zid. Iedera se rupea. Mulţimea se împrăştia în panică. Ivan rămase agăţat pe zid, cu braţele în lături. Ceva terifiant, metalic, se apropia încet de el. Din ceea ce părea să fie capul monstrului,

ieşea, centimetru cu centimetru, un ax strălucitor. Ivan urla. Sleit de puteri, căzu de pe zid, şi gambeta lui veni de-a dura între păpădii. Acum şedea cu spatele lipit de zid, ascunzîndu-şi faţa în mîini. Maşina înainta încet, rupînd din mers cîte o floare.

Kavalerov se ridică şi răcni cu disperare :

— Salvaţi-l ! Doar n-o să lăsaţi ca maşina să-l ucidă pe om ? !

Nimeni nu se clinti.

— Locul meu e lîngă el ! vorbi iarăşi Kavalerov. Învăţătorule ! Vom muri împreună !

Dar era prea tîrziu ! Ţipătul de iepure rănit al lui Ivan îl doborî la pămînt. Înainte să cadă, apucă să-l vadă pe Ivan ţintuit de zid de axul acela strălucitor. Trupul i se răsucea încet în jurul acestui ax oribil.

Kavalerov îşi înfundă capul în palme, să nu mai vadă, să nu mai audă. Urechea lui prinse totuşi un zăngănit ciudat. Maşina urca scara.

— Nu ! răcni el cît îl ţinea gura. Vrea să mă omoare ! Iertaţi-mă ! Îndurare ! Nu eu am defăimat maşina ! Nu sînt vinovat ! Valia ! Salvează-mă !

XII

Trei zile a bolit Kavalerov. Iar de îndată ce se simţi mai bine, o şterse.

Se dădu jos din pat, cu privirea pironită într-un colţ întunecos. Îşi puse hainele cu mişcări de automat. Cînd îşi trecu bretelele peste umeri

simţi între degete o agăţătoare nouă de piele. Văduva scosese acul de siguranţă ! Dar de unde a luat agăţătoarea ? Pesemne că de la nişte bretele vechi ale răposatului. Înţelegînd în ce mocirlă a nimerit, Kavalerov fugi pe coridor, aşa cum era. Acolo, afară, îşi scoase bretelele — erau roşii — şi le azvîrli cît colo.

Zăbovi puţin pe palier, cu auzul la pîndă. Curtea tăcea. Ieşi nerăbdător pe balcon şi toate gîndurile i se învălmăşiră. O dulce înfiorare îl cuprinse. O plinătate de bucurie, un dor nelămurit îi cîntau în inimă. Era o dimineaţă splendidă. Un vîntuleţ bătea lin (de parcă ar fi întors filele unei cărţi), cerul era de azur. Kavalerov stătea deasupra unui loc spurcat. Stingherită de apariţia lui neaşteptată, o mîţă zbughi dintr-o ladă de gunoi. Din plinătatea lăzii se scurseră cine ştie ce scîrnăvii. Ce putea fi romantic, poetic în acest cotlon căptuşit de atîtea blesteme ? Kavalerov stătea însă cu fruntea sus şi cu braţele ridicate spre cer.

În clipa aceea simţi că a pogorît ceasul cataclismelor. Că între cele două existenţe ale lui trebuie trasă o linie de demarcaţie netă. Trebuie să rupă, să isprăvească cu trecutul, cu tot ce-a fost... numaidecît, pe loc, numaidecît, cît ar bate inima o dată, de două ori. Trebuia să treacă acest hotar, să treacă de această viaţă hîdă, dezgustătoare, străină lui — o viaţă silnică, sortită să rămînă departe în urmă.

Slăbiciunea convalescenţei, căreia i se adăugă umbletul grăbit şi tulburarea adîncă a acestor clipe, făcea ca totul să-i apară prin vălul unor pulsaţii de purpură.

Înţelegea întreaga grozăvie a decăderii sale. La drept vorbind, era fatal să se întîmple aşa. Prea îi plăcuse viaţa uşoară, trăită prin el şi numai pentru el, prea se crezuse buricul pămîntului, tocmai el, un leneş, un mizerabil, un desfrînat...

În scurtul răstimp cît zburase pe cerul sordidei curţi interioare, pe aripile ameţelii, Kavalerov înţelese totul.

Reveni în coridor, îşi culese bretelele de pe jos, se îmbrăcă. O lingură se lovi de gura unui castron — văduva întinsese spre el braţele-i chemătoare. Dar Kavalerov plecă fără să se uite înapoi. Şi iarăşi dormi pe o bancă din parc. Şi iarăşi se întoarse acasă. Numai că de data asta trăia o hotărîre fermă !

„O pun eu la respect. Nici să n-aducă vorba de ce s-a întîmplat. De, ca omul la beţie... Oricum, pe stradă n-o să rămîn, nu-i aşa ?"

Văduva tocmai făcea focul în plită. Cînd apăru Kavalerov, îi aruncă o privire furişă, cu un zîmbet de orgoliu satisfăcut. El păşi pragul încăperii. Pe un colţ al dulapului atîrna gambeta lui Ivan.

Ivan şedea pe pat. Semăna cu frate-său, dar ceva mai redus ca întocmire. Plapoma se bulucea în jurul lui ca un nor. Pe masă — o sticlă. Ivan tocmai dădea pe gît un pahar cu vin negru. Pesemne că abia făcuse ochi : faţa nu i se netezise încă şi se mai scărpina somnoros undeva sub plapomă.

— Ce înseamnă asta ? formulă Kavalerov clasica întrebare.

Ivan zîmbi senin.

— Asta, dragul meu, înseamnă că trebuie să bem. Anecika, un pahar, repede !

Anecika deschise bufetul şi îndeplini porunca. În clipa următoare îl îmbrăţişă pe Kavalerov :

— Nu trebuie să fii gelos, Kolea. Bietul de el, i-atît de singur ! Ca şi tine. Amîndoi îmi sînteţi dragi.

— Ce înseamnă asta ? repetă Kavalerov, cu glasul ceva mai coborît.

— Ce tot o ţii una şi bună ! se enervă Ivan. Asta nu-nseamnă nimic !

Se dădu jos din pat, ţinîndu-şi izmenele cu mîna, şi turnă vin în paharul lui Kavalerov.

— Să bem, Kavalerov... Uite, cît am discutat noi despre sentimente... dar l-am uitat pe cel mai important : nepăsarea... N-am dreptate ? După părerea mea, nepăsarea este cea mai bună dintre stările spiritului omenesc. Să fim, dar, nepăsători, Kavalerov ! Priveşte ! Noi am ajuns la liman, dragul meu. Bea pentru nepăsare ! Ura ! Şi pentru Anecika ! Apropo... o să-ţi spun ceva să-ţi facă plăcere... Azi, Kavalerov, e rîndul dumitale să dormi cu Anecika. Ura !

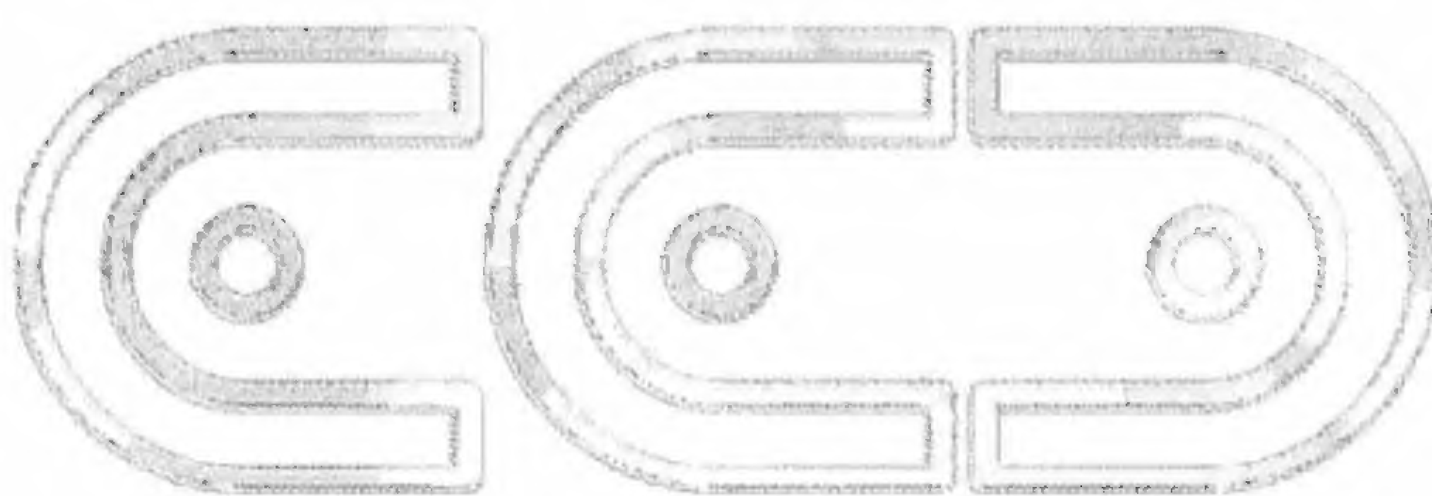
1927

Redactor responsabil : NATALIA STĂNESCU
Tehnoredactor : AUREL BUCUR

Dat la cules 23.09.1965. Bun de tipar 30.12.1965. Apărut 1966. Tiraj 20.125 ex. broşate. Hîrtie tipar înalt B mat de 63 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 7,11. Coli tipar 5,75 A. nr. 11.199. C. Z. pentru bibliotecile mari 8S. C. Z. pentru bibliotecile mici 8S—32=R.

Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918",
Str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97, Bucureşti,
Republica Socialistă România.
Comanda nr. 1758

Scanare și prelucrare digitală

de

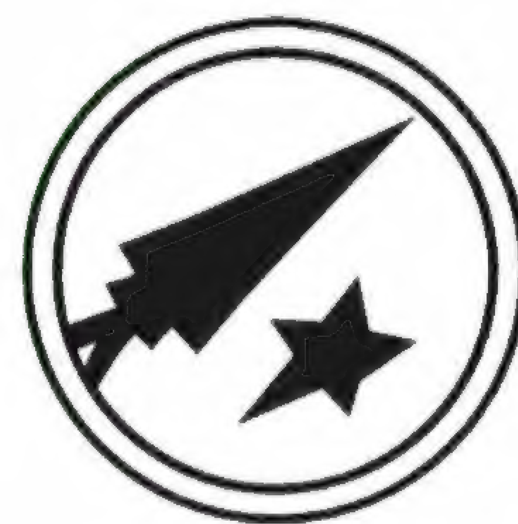

Anonim

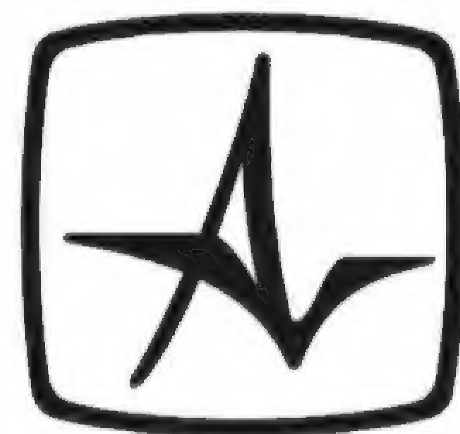
și

CAT Graur

Antwerpen

2023

